היינטיגער נומער האלט 12 זייטען.

№ 225 — Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem — פרייז 30 גראשען — Lodzer Tageblat

לאָדזשער טאַגעבלאַט

צוואנציגסטער יאהרגאנג | 26 września 1927 r. | מאנטאג, ער"ה כ"ט אלול תרפ"ז | רעדאקציע און אדמיניסטראציע: פעטריקאווער 16. טעלעפאנען: פון רעדאקציע 17, פון אדמיניסטראציע 47

לשנה טובה — צום נייעם יאהר!!! — לשנה טובה

ווינש איך מיינע ליבע עלטערן, ברודער, שווינער-מוטער, שוועגערינס שוואגערס, פאמיליע, פריינד, בעקאנטע, אויך חברים-ארטיסטען און אלע טעאטער-בעזוכער

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

היימאן יאקובאוויטש

לאדז, ערב ראש-השנה תרפ"ח.

ווינש איך מיינע ליבע מוטער, שוועסטערן, ברודער, שוויגער-עלטערן, שוואגער, פאמיליע, פריינד, בעקאנטע, אויך חברים-ארטיסטען און טעאטער-בעזוכער

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

אנא יאקובאוויטש

לאדז, ערב ראש-השנה תרפ"ח.

ארטיסטען פון יודישען טעאטער אויס אמעריקא.

Tow. Akc. Fabryki Mebli Giętych

„WOJCIECHÓW” Warszawa, Mazowiecka 7

Telef. 501-41 i 501-64

Życzy swoim odbiorcom m. Łodzi na Wojew. Łódzkie P.P.

A. W. Sierakowiak, Napiórkowskiego 9 i B. Frydberg, Piotrkowska 214

pomyślnego roku i wszystkiego dobrego.

איך נאמען פון מעבעל-פאבריק אקצ. ג. עז. אין ווארשא "WOJCIECHÓW", ווינש איך די אלע אונטען אויסגערעכענטע ג' קונדען צום נייעם יאהר א כתיבה וחתימה טובה און אלדאס-גוטס

אהרן זאב שעראקאוויאק, נאפיורקאווסקיעגא 9

ס. נאשעלסקי, זשגאזשסקא 2
פרוי רחל לאה און איהרע זוהן אברהם
און יהודה הארארויק, זשגאזשסקא 7
מארקאוויטש און נאשעלסקי, פעטריקאווער 6
י. נאשעלסקי, פיעטריקאווער 9
יעקב נאשעלסקי, זגערזשער 13

פאט און דאווידאוויטש, זשגאזשסקא 16
מאטעל הארן, זשגאוויסקא 14
י. טראהן, זשגאזשסקא 7
ח. קאפיטולניק, גלובנא 62
ש. מינסקי, גלובנא 67
ל. ווינטער, גלובנא 65

י. נאטשען, פיעטריקאווער 41
ש. ה. נאטשען און זוהן, קאנסטאנטינער 16
ש. פאלאמאנאוויטש, נארוטאוויטשא 18
י. מ. טערקעלטויב, נארוטאוויטשא 12
י. יאקובאוויטש, נאווימיעסקא 15
מ. רוסאק, פיצפשאווא 3

מ. בוים און אהרן גליקער, זאמישא 7
ש. שטארקמאן, פולנאצנא 12
א. נ. חיימאוויטש, ווסכאדניא 26
ר. מילער, ווסכאדניא 45
מ. מענהייט, ווסכאדניא 8
ל. יאכימאוויטש, סטארי רינעק 5

מ. נ. גאלדבערג, וואלבארסקא 9
ב. מילער, זגערזשער 44
פ. קאמטאכער און י. זומערפעלד
זגערזשער 43
ל. רוביגאוויטש, וואלבארסקא 29.

בעזונדער די ג' קונדען אויף דער פראווינץ: מ. ד. מאזשינסקי, פאביאניץ; ה. ריוואן, אלעקסאנדער און ש. לעווענבערג, אזארקאוו.

צו דער פערלאבונג פון אונזער פריינד

ה' אברהם הענעך ראזיצקי (פון פיעטריקאוו)

מיט פרל. גיטשא גערעכטיגער (פון לאדז)

ווינשען א הערצליכען מז"ט און א כתיבה וחתימה טובה.

ישעיהו קארא, נחמי' קארא, לוי קרעל, אהרן העכט, הענעך באהאריער, יודעל ווארשאווסקי, יעקב ראזענבלאט, יצחק פעפער, יוסף מארינות, אברהם ראטשטיין, טובי' באנד, דוד רעכט, ישראל וויינריב, טענדער לאקס, אשר וואלקאוויטש, שמואל פיש און שמעון ראזען.

א כתיבה וחתימה טובה

א גליקליך יאהר ווינשען זייערע פערזאנדעטע פריינד און בעקאנטע

עמנואל האמבורסקי און פרוי.

לאדז, א. תשרי תרפ"ז.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר אונזערע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווינשען

פעליקס האמבורסקי און פרוי.

א גוט גליקליך יאהר

ווינשען מיר אלע אונזערע קרובים, פריינד, בעקאנטע.

סאלא און לוי הילער.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר אונזערע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווינשען

מ. ד. האמבורסקי און פרוי

א כתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר ווינש איך אלע מיינע ג' געסט פאמיליע און פריינד

איגהאבער פון פענסיאנאט

טלבינגער און פרוי טאמאשאוו-מאז.

דער צענטראלער

סוחרים- און פאבריקאנטען-פעראיין

אויף לאדזער וואיעוואדזטווע (פיעטריקאווער 10)

ווינשט אלע זיינע מיטגלידער

א כתיבה וחתימה טובה

די פערוואלטונג.

את מחותנינו הנכבדים

צבי הכהן זילבערצווייג ורעיתו שושנה

ואת בנם זלמן

עם משפחתו, היושבים בארצנו הקדושה, ארץ משאת נפשנו, הננו מברכים

בכתיבה וחתימה טובה,

בשנת טובה ומבורכת שיכתבו ויחתמו בספר החיים והשלום

יצחק האכמיץ ומשפחתו.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען איך אלע מיינע געעהרטע בעזוכער, פאמיליע אונד פריינד.

אינהאבער פון

„באר-אנגעלסקי”

ישעי' קארא אונד פאמיליע.

מענער-היטען

איז א רייכע אויסוואהל

צו קאנקורענץ-פרייזען

עמפעהלט

מ. קאפעלושניק

קאנסטאנטינער 8.

די בעוואוסטע יודישע שאקאלאדען-פאבריק „ZŁOTY RAJ” מאכט בעקאנט, אז צו די בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום האט זי געעפענט א פיליע אויף דער צעגיעלניאנא 26 גלייכצייטיג ווינשען מיר די ג' קונדשאפט א כתיבה וחתימה טובה.

אונזערע פיליען זענען: ווסכאדניא 50, זאוואדזקא 11 און צעגיעלניאנא 26.

דער יודיש-דעמאקראטישער וואהל-בלאק

וועט פאדערן אין שטאט-ראט:

1. גלייכבערעכטיגונג און גלייכשטעלונג פון יודישען בירגער מיט'ן נישט-יודישען.
2. גלייכבערעכטיגונג פון דער יודישער שפראך און קולטור.
3. יודישע פאלקס, מיטעל און פאך-שולען מיט דער יודישער אונטעריכטס-שפראך אויס'ן חשבון פון די אלגעמיינע שטאטישע געלדער.
4. צולאזען יודען צו אלע אמטען און עפענטליכע ארבייטען פון דער שטאטישער זעלבסטפערוואלטונג.
5. איינגאנצען בעפרייען פון שטאטישע שטייערן די ארימע שיכטען פון יודישען קליינהענדלער, האנדווערקער, כאלופניק און ראד-פערקעהר.
6. בעקעמפען די דירה-נויט און האוזגוטס-יקרות דורך בויען שטאטישע הייזער מיט בילינע דירות, און דורך אפגעבען דעם גאנצען ווענען לאקאטארען-שוץ.
7. שאפען א ביליגען קרעדיט פאר'ן יודישען האנדווערקער, קליינהענדלער, כאלופניק און ראד-פערקעהר דורך גרינדען שטאטישע הלוואה-קאסעס.
8. שאפען קאאפעראטיוון פאר'ן יודישען קליינהענדלער, האנדווערקער, כאלופניק, ראד-פערקעהר און בעזארגען דעם האנדווערקער מיט די נויטיגע ארבייטס-מכשירים.
9. פארבעסערן דעם סאניטארען-צושטאנד פון די יודישע קווארטאלען; קעמפען מיט אינדוואפט און אנדערע אנשטעקענדיגע קראנקהייטען, וועלכע רויבען אוועק גאנצע טויזענטער יודישע קליינבירגערטום.
10. שאפען און אויסהאלטען אויפ'ן חשבון פון דער שטאט: שפיטעלער, קינדער-היימען, יתומים-הייזער, מושב-זקנים'ס און אלע אנדערע נויטיגע סאציאלע אינסטיטוציעס פאר דער יודישער בעפעלקערונג.
11. צולאזען אויך יודען צו בענוצען פון דער געלד-שטיצע פון דער „סאציאלער הילפס-קאמיסיע".
12. מיר וועלען פאדערן, אז די שטאט זאל איבערנעמען פון פריוואטע פערזאנען אלע טארג- און מארק-פלעצער און זיי איבערגעבען די קליינהענדלער פאר א קליינעם פרייז.
13. מיר וועלען בעקעמפען די בעגרענצונגען פון פרייען האנדעל און ארבייט פון קליינהענדלער, האנדווערקער און ראד-פערקעהר, ווי למשל בעגרענצונגען פון גאסען-האנדעל, זונטאג-רוהע און אויך פערטיידיגען אלע אנדערע עקאנאמישע אינטערעסען פון קליינהענדלער, האנדווערקער, כאלופניק און ראד-פערקעהר.
14. מיר וועלען פאדערן, אז דער מאגיסטראט זאל אזוי דערפירען דעם צייכען-בויען, אז ער זאל נישט ברענגען קיין שאדען דעם יודישען האנדווערקער.

דעריבער פאדערן מיר אונטערגעשריבענע פערוואלטונגען אויף אלע אונזערע מיטגלידער צו שטימען ווי איין מאן פאר דער איינציגער ליסטע ווי ס'געפינען זיך אונזערע פארשטעהער, וועלכע זיינען בכוח צו פערטיידיגען אונזערע אינטערעסען, דאס איז די ליסטע פון:

יודיש-דעמאקראטישע וואהל-בלאק

פערוואלטונג פון:

1) לינוועבער-מייסטער-פער.
2) שניידער-כאלופניקעס „
3) בעקער-מייסטער „
4) האנדוועבער-מייסטער „
5) פאנטעקציאנערן-פעראיין
6) שוסטער-סעקציע „
7) קצבים-שעכטער „
8) „ העסער „
9) גראשער - פעראיין
10) דראשקע-בעזיצער „
11) ריסארעז-בעזיצער „
12) לאקסמוועגעו „
13) פלייש-פיהרער - פעראיין
14) פישער „
15) קאליאניאל „
16) שאכער „
17) טארג און מארק-שטייער
18) גאסען-הענדלער „
19) קוזה-בעזיצער „
20) גארדעראבע „

אכטונג, ציוניסטישע יוגענד!

אלע חברים פון פאלגענדע יוגענד-ארגאניזאציעס: „החלוץ המרכזי", „ירדניה", „צעירי מזרחי", הפועל המזרחי", השומר הלאומי", ברית טרומפלדור", השחר" און „השמונאי", ווערען אויפגעפאדערט צו קומען מ י ט װ א ך, מוצאי ראש השנה, 6.30 אין אווענד אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגעלניאנא 4) צו א פערזאמלונג אין צוזאמענהאנג מיט די וואהלען צום שטאדט-ראט מיט דער בעטייליגונג פון דעפ. ד"ר ראזענבלאט, אינזש. ג. פראשקער, ראטמאן י. מ. ביאלער, מ. גרייווער, ח. מרגליות, מ. טעמפעלהאף, סטוד. מרגליות, א. א.

ציוניסטישער וואהל-קאמיטעט
צום שטאדט-ראט אין לאדז.

א גוט און גליקליך יאהר

ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן, שוועסטערן, ברידער, שוואגערס, שוועגערינס און אלע פריינד און בעקאנטע.

ישראל כאהאן און פרוי.

לשנה טובה!

מיין ליבען פאטער, שוועסטער, ברידער, שוואגער, רעדאקציע „לאדזער טאגעבלאט", קרובים און פריינד בכל מקום שהם

א גליקליך יאהר!

לייפציג. — י. צ. לעווי.

א כתיבה וחתימה טובה
און א גוט יאהר

ווינשט אלע פריינד, קרובים און בעקאנטע

מענדיל האמבורסקי און פרוי.

א כתיבה וחתימה טובה

און א געזונד גליקליך יאהר ווינש איך מיין ליבען אניקעל עמנואל און טאנטע עווא ווי אויך מיינע ברידער, פאמיליע, קרובים און בעקאנטע

יוסף מרדכי האמבורסקי.

א גליקליך געזונד יאהר
און א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיינע ל. עלטערן, ברידער, קרובים, און בעקאנטע, בעזונדער מיין ל. און טייערע פריינדין גניא מאנדרא.

ל. בירענשטאק

א כתיבה וחתימה טובה

א גליקליך און א געזונד יאהר ווינשען מיר די פערוואלטונג און די מיטגלידער פון קרייז „אויפלעבונגס-ביהג"ע אין לאדז.

מענדעל יורקעוויטש און פאמיליע,
יוסף מ. האמבורסקי,
גרשון פאשערקאווסקי.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ל. קוזין
ה' לעאן קרול פון קאליש
מיט פרל. עלא שעראדזקא

ווינשען א הערצליכן מז"ט און גלייכצייטיג א כתיבה וחתימה טובה.

אלי' זילבערמאן און פאמיליע.

Z okazji zaręczyn kuzyna naszego
p. Leona Króla z m, Kalisza
z panną Elą Sieradzką
życzę wiele szczęścia i pomyślnego roku.

B-cia W. i A. KRÓL.

בכתיבה וחתימה טובה

אני מברך את כבוד ידידי מר יצחק פטאשניק נ"י ומשפחתו יחי' בעה"ב ומנהל החדר תורה עם ד"א ברחוב נאווראמיעיסקא 22, גם כל המלמדים מפרנסאל שלו אברך בכוח"ט

יהושע קאפעל גראנסקא 4
אבי של התלמיד

א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיין ל. ברודער שמחה און פאמיליע, שוועסטער מרים קירשבוים, מאן און קינדער און ברוקלין (אמעריקא)

פנחס ראזענצווייג
לאדז

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן, שוויגער-עלטערן, ברידער, שוועסטער, שוואגערס און שוועגערינס, ווי אויך אונזער ברודער און שוואגער וואלף קווארט און פרוי און פאמיליע.

מלך זאלץ און פרוי.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר ווינש איך מיין ליבער שוועסטער אסתר מלכה גרייפער, מאן און זוהן, ברודער שלמה אליעזר און פאמיליע און פילאדעלפיא (אמעריקא).

פ. ראזענצווייג
לאדז.

לשנה טובה תכתבו

און א גוט יאהר ווינש איך מיין ברודער אהרן מאלטינגער און מאמע לאויז (אמעריקא)

יוסף מאלטינגער.

די פאמיליע איז בעשאנקעוויטש, וואס זי האט העלפער 2 יאהר קיין ברוך נישט בעקומען. ענטפער זאפארט.

יוסף מאלטינגער.

א גליקליך יאהר

די הארציגסטע ברכות שיק איך צום נייעם יאהר מיינע פאמיליע, בעקאנטע, פריינד און קרובים, בעזונדער מיין שוועסטער און שוואגער מיט די קינדער און ברוקלין.

80

הערש ווידאווינסקי.

א גוט און גליקליך יאהר ווינשען מיר אונזערע אלע קרובים, פריינד, פערוואנדטע און בעקאנטע, ווי אויך אונזער ליבער שוואגער און שוועסטער נאגעל און ניו-יארק מיט פאמיליע.

יעקב שערמאן און פאמיליע.

לאדז, ש' תשרי תרפ"ח.

קראפט-טיש — איין-רייהיג און צוויי-רייהיג, מיט און אהן מולדעס, איינצעלנע אונטערטרייבער א.ז.וו. אלעס אין בעסטער אויספיהרונג, אויסער דעם זעהר ביליג, זאפארט אויף לאגער ליפערבאר.

Union-Special

ניי-מאשינען ספעציעלע מאשינען פאר אלע צווייגען פון אינדוסטריע און האנדווערק, מאשינען צו גארן, שפולמאשינען, טיילען, רעפאראטורען

Perła i Pomorski
Piotrkowska 69, tel. 8-24.

CHOLEKINAZAN
Wł. NIEMOJEWSKIEGO
LECZY
KAMIENIE ŻÓŁCIOWE, CHOROBY WĄTROBY, ARTRETYZM, NNNE CHOROBY NA TLE ZŁEJ PRZEMIANY MATERJI
NOWY ŚWIAT 5 WARSZAWA TEL. 304-96

Sprzedaż reklamowa na własnym Kiosku na Wystawie Prób i Wzorów Przemysłu Krajowego Park Helenów.

שטימט און אגיטירט פאר דער ליסטע פון ציוניסטיש-דעמאקראטישע וואהל-קאמיטעט „התאחדות", שענקיעוויטשא 3/5.

זאל „ירדניה", פאלודניאווא 36.

מיטוואך (מוצאי ראש השנה) (28.9) 8.30 א זייגער אווענד קומט פאר

א גרויסער וואהל-מיטינג

מיט דער בעטייליגונג פון די ח"ח: סיים-דעפ. א. לעווינסאן און ראטמאן ד"ר ש. י. שוויג.

איינלאדונג צו בעקומען ביים איינגאנג אין זאל.

אכטונג! קצבים, פישער און בעקער! אכטונג!

דערמיט געבען מיר צו וויסען אלע אונזערע מיטגלידער, אז מיר האבען זיך אנגעשלאסען אן דעם

יודיש דעמאקראטישע וואהל-בלאק.

דעריבער ווערען אלע מיטגלידער פון די אונטערגעשריבענע פעראיינען אויפגעפאדערט אין טאג פון די וואהלען צו שטימען פאר דער ליסטע פון יודיש דעמאקראטישען וואהל-בלאק.

פאר דער פערוואלטונג פון מצבים-העסער-פעראיין — פיעטריקאווער 24, ב. גרינבערג.
„ „ „ „ קצבים-שעכטער-פעראיין — פארושעטשנא 10, פארז. א. אייזען.
„ „ „ „ גראשער-הענדלער — אלעקסאנדריסקא 8, א. זילבערבערג.
„ „ „ „ בעקער-פעראיין — פאמארסקא 15, ב. פאזנאנסקי.
„ „ „ „ פישער-פעראיין — זאוואדזקא 5, ש. לאבאהיטש.

בית תפלה לימים הנוראים!

זאל פילהארמאניע
נארוטאוויטשא 20

ראש השנה ויום כפור וועט דאווענען אין קאנצערט-זאל דער בעריהמטער חזן און אויסגעצייכענטער מתפלל ג' אבערקאנטאר פון ווילנער שטאט-שוהל ר'

עוזר מנחם זשופאוויטש

(בן הרב ר' חיים ארי' נ"י מגראדנא)

(א תלמיד פון דעם וועלט-בעריהמטען אדעסער חזן און קאמפאזיטאר פיניע מינקאווסקי ז"ל). מיט אנטייל פון דעם היגען פראפעסיאנעלן גוט איינשטודירטען כאר פון 60 פערזאן אונטער דער לייטונג פון דעם בעוואוסטען דיריגענט און קאמפאזיטאר ה' י. רובין. ס'איז צו האפען, אז דורך די מתיקות'דיגע תפילות פון דעם היי-יאהריגען אנגאזשירטען ווילנער חזן און פון די נייע קאמפאזיציעס, וועלכע זענען פארגעבראכט בעוואוסען ספעציעל צו די תפלות, וועלען די מתפללים האבען דעם גרעסטען גענוס.

בילעטען-פערקויף הויבט זיך אן פון זונטאג א' דסליחות, דעם 18 סעפטעמבער און טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אווענד אין קאסע פון פילהארמאניע. בעמ.: מאנטאג ערב ראש השנה וועט דער פערקויף פון בילעטען זיין נור פון 9 פריה ביז 4 נאכם.

מתפללים פון קאנצערט-זאל פערזארגט אייך בעצייטענס מיט בילעטען.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר ווינשט אלע בעזוכער, פריינד, בעקאנטע און פערוואנדטע

איינהאבער פון קאפע-רעסטאראן

„בריסטאל" ה. בערנהיים.

ווארנונג!

דערמיט מאך איך אויפמערקזאם די לאדזער האנדעלס-פעראייניגטע ארויכטיג צו זיין אנצונעמען וועקסלען פון

אברהם גאלדבערג לאדז, נארוטאוויטש 12,

וועלכער איז מיר שוין זייט 2 יאהר שולדיג א בעדייטענדע סומע אין וועקסלען פון אייגענער אויסשטעלונג, וועלכע ער האט נאכהער רעגולירט און קיין איינעם פון די רעגולירטע וועקסלען אויך נישט בעצאהלט.

Dom Handlowy N. MARGULIES
Łódź, Sienkiewicza 10.

בית תפלה לימים הנוראים!

זאכאדניא 53, זאל „קאלאסעאום"

מיט גרויס מיה איז געלונגען די איינהאבער פון שעהנעם רעמאנטירטען זאל „קאלאסעאום" זאכאדניא 53 צו אנגאזשירען דעם בעריהמטען חזן ה' בנימין קיהן פון דער גרויסער שטאט-שוהל אין דובנא

וואס מיט זיין שעהנער ערשטער טענאר-שטימע און זעלטענער הארציגער דאווענען האט פעריגעס יאהר קונה שם געווען ביי אלע מתפללים, וועט היי-יאהר דאווענען מיט א שעהן כאר און נייע קאמפאזיציעס. עס איז צו האפען, דאס די מתפללים וועלען האבען א גייסטליכען גענוס.

בילעטען ווערען טעגליך פערקויפט פון 9—10 אווענד.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר ווינשען מיר אונזערע ג' קליענטען, קרובים און פריינד

קאנטאר

פ. בריטשטייך

נארוטאוויטשא 31,
טעלעפאן 12-47 פ. ק. א. 64.698

צום נייעם יאהר ווינש איך
א כתיבה וחתימה טובה

מיין ל. פאטער, וועלכער וואוינט איצט אין קריניצא, מיין טייערער מוטער, ברידער, שוועסטער, שוואגער, פריינד און בעקאנטע

חיים פעטערזילע.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר ווינשט דאס בעקאנטע קינדער-גארדעראבען-געשעפט

ב. יאקובאוויטש פאמארסקא 8

ד. ג. קונדשאפט ווי אויך פערוואנדטע און פריינד.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך דעם ג' ה' ד"ר קרויש גלייכצייטיג דריק איך אויס דעם הערצליכסטען דאנק פאר זיין איידעלע און גוטע הארץ, וואס ער העלפט מיר מיינע אויגען א לדנגערע צייט אומזיסט.

ה' שאשא באסמער.

לשנה טובה תכתבו

און א גוט יאהר ווינשען מיר אלע אונזערע בעקאנטע און קרובים אין איינלאנד ווי אויך אין אויסלאנד

ישראל ראגאשקא און פרוי.

אפּגעשטעלט דעם גירוש פון יודען אין אונגארן.

בודאַפּעשט, 25. סעפּט. (יטא) אויף דער געלטינער זיצונג פון מיניס־טעריום־ראט איז בעטראַכט געוואָרען די פראַגע מכח דער פערארדנונג אַרויסצו־פיהרען אויסלענדער אויף די בלומר'שטער פּרעמיע. נעהמענדיג אין בעטראַכט, אַז די דאָזיגע פערארדנונג וועט אַרויסרופען אַ שלעכטע שטימונג אין אויסלאַנד גע־גען אונגארן, האָט דער מיניסטעריום־ראט בעשלאָסען זי צוריקצוציהען.

דאָס אינערן־מיניסטעריום האָט זיך געווענדעט טעלעגראַפיש צו די טערי־טאָריאַלע מאַכט־אָרגאַנען תיכף אָפּצושטעלען די אויסווייזונגען און ניט אַרויסצושיקען פון לאַנד די בלומר'שטע פּרעמיע.

ריזיגע שרפה אין דער פירמע א. ע. ג. אין בערלין.

בערלין, 25. סעפּט. (פּאַט) היינט נאַכמיטאָג איז אויסגעבראָכען אַ גרויסע שרפה אין די לאַגערען פון דער פירמע „א. ע. ג.“ דין ספּלאַדעם מיט מאַטעריאַ־לען זיינען אינגאַנצען אויסגעבראַכט געוואָרען. די הויפּט־גאַסען פון דער שטאָט האָבען צוליב דער שרפה ניט געהאַט קיין עלעקטרישע ליכט ביז 7 אָוונט.

היינט ווערען אריינגעטראגען קאנדידאטען־ליסטעס.

(:) ווי מיר האָבען זיך, וועלען היינט, אין ערשטען טאָג פון טערמין אַריינצוטראָגען קאַנדידאַטען־ליסטעס אין דער הויפּט־וואַהל־קאָמיסיע, אַריינגע־טראַגען ווערען פאָלגענדע ליסטעס: „בונד“, לינקע „פּועלי ציון“, רעכטע „פּועלי ציון“, פּ.פּ.ס., 5.ר. און דייטשע סאָציאַליסטישע אַרבייטס־פּאַרטיי.

דער טערמין פון אַריינטראָגען די ליס־טעס איז פון 27. ביז'ן 29. ד. ח.

שטורמישע וואַהל־מיטינגען.

(א) אין משך פון נעכטיגען טאָג זיי־נען פאָרגעקומען אַ גאַנצע רייה מיטינגען פון די פּוילישע פּאַרטייען. דאָס רוב מי־טינגען זיינען אַדורכגעגאַנגען זעהר שטור־מיש און אויף אייניגע ערטער איז געקו־מען צו פּלאָגיגע געשלעגען.

פעריל זענען ווייטער מאדערן.

אין אַנהויב זומער האָט מען פּראָבירט צו בעזייטיגען די פּערל. אלס מאָדע־עלעמענט פּערציהרונג האָבען זיי זיך ראָך דער־האַלטען אין די מאָדע־רעזערוואַציען, און דערמיט האָבען זיי זיך ערוואָרבען אויף אַ לאַנגע צייט דאָס רעכט פון אינגבור־גערן זיך.

אויף די לעצטע מאָדע־אויסשטעלונג־גען אין פּאַריז, לאָנדאָן און וואַרשא, האָבען על פי רוב די מאָדעלען בעצירהרט פּראַנצויזישע פּערל, אַזוי די אויטער, ווי די שפּאַצירר־טואַלעטען, סיי אין גרויסע שנורען, סיי אין פאַנטאַזיע־שליינפען, קראַוואַטען א.ד.גל.

איצט ווען דער מאָדע־פערלאַנג ניט מעהר פערשאַפט אונזערע פרויען קיין אומרוהיגע ראגות, ווייל די הערליכע אי־מיטאַציעס פון פּערל זענען פערהעלט־ניסמעסיג ניט טייער און האָבען אַ גרויסען ערפאָלג, ווייל זיי זענען שטענ־דיג ענטשפּרעכענד צום פּנים. מאָדערן זענען שנורען אין פערשידענע גרויסען.

אַ גרעסער גוט איינגעפיהרט קאָנ־דיטאָריי־געשעפט און דער פּוימוואַל ווי אויך אין דער וואַהל־פּראַג־זישע מיט איינענעם וואָה־שטוהלען, זוכט אַ שותף מיט אַ קאַפּיטאַל פון 6 ביז 8 טויזענד דאָלאַר. אָפּערטען אונטער „וואָה־פּערגי“ אין דער צייטונג. —25

לערער פון די לאָדזער פאלקס־שולען בעקומען א הוספה.

(אטא) דאָס אינערן־מיניסטעריום, אין פערשטענדיגונג מיט'ן פינאַנץ־מיניס־טעריום, בעריקזיכטיגענד די שווערע לא־גע פון די לעהרער און די מלוכה'שע לאָדזשער פאָלקסשולען, האָט בעשטעטיגט דעם בעשלוס פון לאָדזשער שטאַט־ראַט צו געבען די לעהרער אַ הוספה.

Dr. med. R. BORENZTEIN

ספעציאַל־ארצט פאַר אינערע און נערוועז־קראַנקהייטען

Traugutta 9 (קרוטקע)

Telefon 23-06 טעלעפאָן

צוריקגעקעהרט.

נעמט אָן פון 7 ביז 8 אָוונד.

אַ לאַנגיעהריגער און טיכ־טיגער סוחר, גוטער פאַכמאַן און זעלבסטשטענדיגער גאַלאַנטעריע־פּראַנזישע, וועהר מילטער אויך אין פּוילישער און דייט־שער קאָרעספּאָנדענץ זוכט אַ פּאָסטען אלס אַגענט־שטעלער אָדער רייזענדער, שותפות־מיטעל אין אַ'עקספּעדיציע־הויז. אָפּערטען אַדרעסירען אין אַדמיניסטראַ־ציע פון „לאָדזער טאָגעבלאַט“ אונטער: „מילטאָנער פערקויפער“.

פערצוויינגטע נויט פון גמילת־חסדים קאסעס אין פוילען.

וואַרשא, 25. סעפּט. (יטא) דער יו־דישער טעלעגראַפען־אַגענטור איז גע־לונגען צו בעקומען זיך מיט דער סטאַטיס־טיק פון די גמילת־חסדים־קאַסעס אין פּוילען.

די קאַסעס ענטוויקלען אַ פרוכטבאַרע טעטיגקייט איבער'ן גאַנצען לאַנד און בית היינט זענען פאַרהאַן 449 אַפּטיילונגען אין פערשידענע שטעט און שטעטלעך. 76 אַפּטיילונגען בעקומען אַ הילף די פּרי־וואַטע אונטערשטיצונגען אויך סובסי־דיעס פון די קהילות און מאַגיסטראַטען. די גמילת־חסדים־קאַסעס האָבען בעוויי־זען צו שאַפען פון איינציגע מיטלען 260 טויזענד דאָלאַר.

ס'זענען פאַראויסגעזעהען אַרויסצוגע־בען בקרוב 128 טויזענד דאָהן־פּראַצענט־טיגע הלוואות. יעדען חודש וועלען אַרויס־געגעבען ווערען 12 טויזענט הלוואות.

160,000 ביטעס צו איין אמט אין א קורצער צייט.

וואַרשא, (טעלעפאָניש פון אונזער א.קאָרעספּאָנדענט) דער מלוכה'שער הלוואה־אמט קריגט שטענדיג מאַסען בי־טעס פון איינוואוינער פון די מלוכה'שע הלוואות־אַפּליקאַציעס, וועלכע פאָדערן, מען זאָל זיי דעם חוב איבערשרייבען. אין משך פון אַ גאַר קורצער צייט איז איינגעלאָפען 160 טויזענד ביטעס. פאַר דער מאַסע מאַפּיר איז אָפּגעגעבען גע־וואָרען אַ ספּעציעלער צימער.

נייע ערד־ציטערניש אין קרים.

מאָסקווא, 25. סעפּט. (פּאַט) אין קרים איז פאָרגעקומען אַ נייע ערד־ציט־טערניש. אַמיניסטען האָבען געליטען סעוואַסטאָפּאָל און יאַלטאַ. אייניגע מענ־שען זענען שווער פערוואונדעט געוואָ־רען.

צוויי ארטאדאקסישע ארגאניזאציעס אין א"י שאפען זיך א בעזונדערע רעליגיעזע ארגאניזאציע.

ירושלים, 25. סעפּט. (יטא) די „אגודת ישראל“ צוזאַמען מיט'ן צ.ס. פון „כנסת ישראל“ האָבען געמעלדעט, אַז זיי האָבען ניט בדעה זיך אָנצו־שליסען אין דער אַלגעמיינער יודישער קהלה, וועלכע ווערט פאָראויסגעזעהען אין דעם קהלות־דעקרעט פון דער רעגי־רונג. דאָגעגען ווילען זיי אויסנוצען יעם חוקים, דעקרעט צו עפענען ספּעצי־רעלע קהלות אין אייניגע שטעט און ארץ־ישראל.

פּראַקטערירטמיש דערפּאַר איז, וואָס די האָזיגע בוידע גרופּען האָבען זיך אַ רוח יאַהרען שאַרף בעקעמפּט, נאָר איצט האָ־בען זיי זיך פעראייניגט, שאַפענדיג אַ כח געגען דער סובערעניטעט פון ועד־הלאומי.

אין דער הרבנות הראשית אין ארץ־ישראל געפינען זיך אייניגע מיטגלידער פון דער „כנסת ישראל“.

א גוט יאהר און א כתיבה וחתימה טובה

וינשען מיר אלע אונזערע געשעצטע לעזער, פריינד, מיטאַרבייטער, קאָרעספּאָנדענטען, אַגענ־טען און צייטונגס־פערשפּרייטער.

פערלאג „לאדזער טאגעבלאט“

וואס יעדער שטייער־צאהלער דארף וויסען.

(אטא) דאָס פינאַנץ־מיניסטעריום ער־קלערט אין אַ ספּעציעלער פערארדנונג, אַז די קאָמוניאַלע מאַכט איז ניט פער־פליכטעט אינדיווידועל צו רופען די שטייער־צאַהלער וועלכע האָבען פערלע־געגט שטייערען, אַז זיי זאָלען בעצאַהלען די דאָזיגע סכומים פאַר דער עקזעקוציע. עס איז גענוג אויף דער לעצטער טער־מין צו בעצאַהלען דעם שטייער, ווערט אָפיציעל בעקאַנט געמאַכט און אויף אין די צייטונגס־פּעקאַנטמאַכונגען.

די צאַהלונגס־בעפעהלען איז פאַרהאַן אַ געהעריגער פּונקט, צו וועלכען דער שטייער־צאַהלער מוז זיך צופּאַסען.

די דאָזיגע ערקלערונג איז זעהר וויכ־טיג, ווייל אין אַ גאַנצער רייהע פאַלען האָבען די שטייער־צאַהלער געוואַרט אויף אַ מעלדונג פון דעם מאַגיסטראַט וועגען דער ליקווידאַציע און ניט בעוויי־זען צו בעצאַהלען דעם שטייער אוהן גרויסע צוגאָב־הוצאות.

לויט זיינע שיך דערקענט מען דעם כאראקטער פון מענש!

אין עס דען געווען אַ וואונדער, וואָס זי האָט געליבט אַזאַ פיינעם עליגאַנט שמער־צען? זיי האָבען זיך בווידע אויפגעקלונג געליבט אין... דאָך, זיין אויסגעהרונג איז פאַר איהר שטענדיג געווען אַ רעטעניש און עס וואָלט אַפשר אויך אַזוי פערבלי־בען ביז'ן טויט אַרום, ווען ניט זיין גליקליכער אייגפאַל.

פאַרוואָס האָט ער אַלע ווייל אַזוי פער־אומערט געקוקט צו דער ערד? זיין לעצט פּריזעל, און וועלכען ער האָט זי געבעטען צו קומען אויף דער ראַנדעווו איז דאָך געווען אַזוי אַנגעפילט מיט אמת'ער פרייד, הומאָר און יתענדליכען שפּאַס... ער האָט זי בעגלייט אהיים מיט אַזאַ טרייער איבערגעגעבענהייט, אָבער פאַרט האָט ער זיין נויטע שטימונג נע־האַט פערלוירען.

„אַ פערפלאָנטערטער שוך, אַ אומריינער כאַראַקטער“ — האָט ער כמהר גע־טראַכט. כדי צו פערטרייבען זיין מרה־שחורה איז ער אַוועק אין דער נאַכט־סטער שוהק. ביי אַ גלעזעל ביר האָט ער גערונג געמאַכט די צייטונג. דאָ איז פלוצלונג זיין בליק געבליבען הענגען. ווידעראַמאָל און אבעראַמאָל האָט ער איבערגעלייענט דעם איינענעם זאַץ און זיינע אויגען האָבען בעקומען אַ זעלטענ־געם, לעבעדיגען גלאַנץ. זיין בעשלוס איז געווען אַ פעסטער:

— „אורבין“ וועט העלפען!

צומאָרגענס האָט ער געשיקט צו זיין כלה אַ קליין פּעקעלע מיט אורבין דורך אַ ספּעציעלען שליח און דעם אַנדערען טאָג איז זיין בעטריבטקייט ווי מיט דער האַנד אַוועקגענומען געוואָרען. ער האָט שוין אויך יעצט בסדר געקוקט צו דער ערד, אָבער שוין ניט טרויע־ריג. פיל הנאה האָט ער געקוקט אויף דעם הערליכען גלאַנץ, מיט וועלכען עס האָבען געפינקעלט די שיך פון זיין כלה.

דאָס מיסטערישטענדניש איז אַוועקגעפאַלען און דאָס זיך ליי בערגע פּאַרל איז מעהר ניט געשטערט געוואָרען אין זייער ליבע. דאָס האָבען זיי געהאָט צו פערדאַנקען דעם „אורבין“, לאַמיר אַלזא נאָכמאָן דעם פערליב־טען פּאַרל. „אורבין“ איז אַ סגולה צו גליק!

Uciechę w noszeniu obuwia

będziecie mieli, jeżeli ono będzie wyglądało czysto i nosiło się długo i przyjemnie przez używanie pasty „URBIN“.

Dla pielęgnowania obuwia oraz dla utrwalenia połysku niema nic lepszego nad „URBIN“ niedościgniona pasta do obuwia

Urbin

Czarny i w różnych kolorach na żądanie wszędzie do nabycia

איז דער 7-קלאסיגער פאלקס־שולע פון יצחק גאלדבערג פּאָס. שולע 16

ווערען צום נייעם שול־יאָהר 1927/28 אָנגענומען תלמידים, שול־פליכטיגע, ווי אויך אָנפאַנגער, 6־יעהריגע קינדער צו ערמעסיגטען שכר־למוד.

אין דער דאָזיגער שולע האָבען שטענדיג די יודישע רעליגיאָנס־למודים, יודישע היסטאָריע און העבראַאישע שפּראַך פערנומען דעם אויבענאַן. אין דעם קומענדיגען שול־יאָהר וועלען אָבער נאָך בעזונדערס אין'ם שול־פּראָגראַם בעדייטענדע ענדערונגען צום גוטען אַרגאַנירעמען. דערוגטער אויך דאָס, וואָס עס וועט אויך אין דער נאָכמיטאָג־צייט עטליכע שעה געלערנט ווערען ספּעציעל יודישע למודים. ווי: חומש, רש"י, נ"ך און גמרא.

אַנמעלדונגען אין כל צייטען פון דער שולע יעדען טאָג פאַרמיטאָג. ביי דער אָנמעלדונג דאַרפען גענומען ווערען די מעטריקעס אין דעם קינד בעשמערקונג: די למודים הויבען זיך אָן מאָרגען דאָנערשטאָג, דעם 1־טען סעפּטעמבער. ד. י.

לראשית השנה הבאה

הננו מברכים את אחי שלמה דוד נ"י, אלימלך וב"ב את אחותי שרה רבקה תחי' עם בעלה משה ערשטער נ"י בכתיבה וחתימה טובה.

אהרן זאב שטראקאוויאק ורעיתו.

לודז א' תשרי תרפ"ח.

Dr. P. KLINGER

פּיעטריקאַווער 51

ספּעצ־אַרצט פאַר הויט־האָר־און געשלעכטס־קראַנקהייטען.

נעמט אָן פון 12—9 און פון 8—4 נאָכמיטאָג.

פאַר דאַמען פון 6—4 נאָכמיטאָג.

דר. מעד. י. שעפּס

פרויען־קראַנקהייטען און געבורטס־הילפע

וואָסכאָדניא 36

נעמט אָן פון 5 ביז 7

א כתיבה וחתימה טובה און א געזונד גליקליך יאהר

ווינש איך מיין הערציגסטע מוטער אסתר מלכה תחי' מיין געליבטען ברודער אברהם יצחק נ"י שמו"ש ווי אויך אַלע מיינע שוועסטער, ברידער און פאַמיליע.

יעקב שלמה וואַלראָך.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע פאַבריקאַנטען הערען

א. פּיאַסקאָווסקי, פ. פּיאַסקאָווסקי

מ. קאַפּעל צוזאַמען מיט זייערע פרויען און קינדער.

די ארבייטער פון פּיאַסקאָווסקים ביידע פאַבריקען.

א גוט יאהר און א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע געליבטע שוועסטערען ברודער און שוואָגערס אין פּאַריז

דוד גוטמאַן און פאַמיליע

די פאַמיליע גוטמאַן

יומשע סרעבנאָגורא און פאַמיליע

און פישעל ליבערמאַן און פאַמיליע אין פּאַריז (רוע דע ריוואָל 32)

שמואל פריימאַן און פאַמיליע

לאָדז, וואָאָדזקא 6.

א כתיבה וחתימה טובה

און אַ גליקליך יאָהר ווינש איך די לאָדזער יוד. אַפּערעטען־טרופּע מיט זייערע לייטער אַנאַ און היימאַן יאַקובאָוויטש ווי אויך די געשעפטס־פיהרער בעזמאַן אַרנוואַלד און אַלע מיינע בעקאַנטע פריינד.

דוד דאַווידאָוויטש.

דאנקזאגונג!

מיר דאַנקען אונזערע מיטגלידער־סימפּאַטיקער און אַלע וואָס האָבען אונז מיטגעהאָלפען איינצואָרדנען און אַנטייל גענומען אין אונזער בלומען־טאָג און ווינשען זיי אַ כתיבה וחתימה טובה.

די פערוואַלטונג פון פעראיין „לינת אורחים“.

לשנה טובה ומתוקה!

קויפט אויף ראש השנה זיסען וויין

„כרמל“

TRADE MARK

לשמוע אל הרנה ואל התפלה!

אין זאַל 10 פּאַלודניאָווא 10

וועט דאַווענען ר"ה און יו"כ אַ בעריהמטער חזן מיט אַ גוט־איינשטודירטען כאָר. פערזעהט אייך בעצייטענס מיט פּלעצער.

בילעטען צו בעקומען ביים איינגאַנג פון זאַל פּאָלודניאָווא 10.

F. Futerman, Łódź

Piotrkowska 28, tel. 29-21

עמפעהלט צו די בעפאָרשטעהענדע פייערטאָגען:

דיוואַנעם, כאַרניקעס, פאַרטיערן און מעבעל־איבערצוג — אין וואָללע, זיידע, פּלוש, קאַ־קאָס, לינאָלעאום און צעראַטע

גאַרדינען, שטאָרען, באַם־פאַנס, בריז־ביז, בעט און טישדעקען אויך קאָנטאַניערען — אין טיול, עטאַמין, פּלוש, גאָבעלין און זיידע לויט די לעצטע מאָדערנע נויהייטען.

אַלעס צו ביליגסטע פאַבריקס־פּרייזען, רעיעלע בעהאַנדלונג

הויפּט־פערקויף פון פלוש־דעקען פון פינסטער'ס הורט און דעטייל.

פ. פוטערמאַן, פּיעטריקאַווער 28 טעל. 29-21.

לשנה טובה!

ווינש איך מיינע ליבע שוויגער־מוטער, שוואָגערס, שוועגערינס, פריינד, בעקאַנטע, אַלע חברים־ארטיסטען און אַלע טעאַטער־בעזוכער

א כתיבה וחתימה טובה און א גוט יאהר

איסר בעזמאַן און פאַמיליע

אַדמיניסטראַטאָר פון יודישען טעאַטער אין פילהאַרמאָניע.

לאָדז, ערב ראש־השנה תרפ"ח.

לשנה טובה!

מיר ווינשען צום נייעם יאָהר אונזערע פאַמיליען, פריינד, סימפּאַטיקער, און אַלע טעאַטער־בעזוכער

א געזונד און גליקליך יאהר

ארטיסטען־קאלעקטיוו אין פילהארמאניע.

לאָדז, ערב ראש־השנה תרפ"ח.

„הזמיר“ אַלעי קאָשטשושקי 21 „הזמיר“

בית תפלה לימים נוראים

בילעט־פערקויף היינט אַ גאַנצען טאָג אין לאָקאַל פון „הזמיר“

Pod protektoratem Ministerstwa Przemysłu i Handlu

WYSTAWA RUCHOMA

Prób i Wzorów Przemysłu Krajowego

w parku „Helenów“

Otwarta od 9-ej rano do 10-ej wieczór.

Codziennie od g. 5 ppoł. przygrywa orkiestra St. Namysłowskiego

Radjokoncerty — Kinomatograf

Probiernia win i miodów krajowy

Filmowanie zwiedzających Wystawę i t. p. atrakcje.

Ceny wejść do godz. 5 ppoł. 1 Zł. ulgowy 50 gr. dla zorganizowanych wycieczek młodzieży Szkolnej po 20 gr. Od g. 5 ppoł. 1.5) gr. ulgowy 50 gr

לאָדזער טאַגעבלאַט

דער רעדאַקטאָר: נעמט-אָן פון 6 ביז 7 אין אָוונט.
נישט בעשטעלטע מאַנוסקריפּטען ווערען נישט צוריקגעשיקט.

אַדרעס: „Lodzer Tageblat“, Łódź, Piotrkowska 16, Skrz. poczt. 16
טעלעפאָנען: פון רעדאַקציע 57. אַדמיניסטראַציע 47.

פּוילען׳ס נצחון איז גענף.

אין אינערליכען פּאָליטישען לעבען פון פּוילען איז די לאַגע כסדר אַנ׳אונקלאָרע און פערנעבעלטע. דער קאָנפליקט צווישען סיים און די רעגירונג איז אָבגעלעגט, אָבער חייט נישט ליקווידירט, פערקערהרט די סייםטעהרהייט, וועלכע זעהט איצט, אַז זי האָט שוין גאָרנישט וואָס צו פערלירען, גרייט זיך צו אַנ׳ענטשיידענדן מאַטש מיט פּילסודסקי׳ס קאַבינעט, — אָבער גראָד איצט האָט די פּוילישע דיפּלאָמאַטיע צו פערצייכענען אַ מאָראַלישען נצחון אויפ׳ן אינטערנאַציאָנאַלען באַרען. דער פּוילישער שלום-פאָרשלאַג איז דורך דעם פּלענום פון פעלקער-בונד אַנגענומען געוואָרען איינשטימיג.

פערשטעהט זיך, אַז דער פאָרשלאַג איז נישט פאַרגעשטעלט געוואָרען פאַר׳ן פּלענום אין דעם טעקסט, ווי ער איז אַריינגעטראָגען געוואָרען דורכ׳ן פּוילישען אויסערן-מיניסטעריום. די קאָמיסיע, וואָס האָט זיך פערנומען מיט׳ן פאָרשלאַג, האָט איהם אַזוי צוגעשניטען און „אויסגעבעסערט“, אַז ער האָט פיל פערלוירען פון זיין פּראַקטישען ווערט.

אויב איטאַליען, טיילווייז אויך ענגלאַנד און דייטשלאַנד, וועלכע זענען געווען לכתחלה אפענע און פערשטעלטע געגנער פון פּוילען׳ס שלום-פּראָיעקט האָבען איצט געשטימט פאַר איהם, איז עס דערפאַר, וואָס די קאָמיסיע האָט איהם „געהעריג“ רעדאַגירט, און אנשטאָט אַ פּערפּליכטונגדער אינטערנאַציאָנאַלער אכט געגען מלחמות, איז געבליבען נישט מעהר, ווי אַ דעמאָנסטראַציע, אַ מין שלום-דעקלאַראַציע אָהן שום ממשות׳דיגען און רעכטליכען ווערט.

נישט קוקענדיג אָבער אויף דעם פאַרוועזע אינהאַלט פון דעם געענדערטען פאָרשלאַג, האָט ער פאַר פּוילען אַ וויכטיגע בעדייטונג דערפאַר, וואָס ער טראָגט איהר נאָמען. פּוילען גערט אַזוי אַרום אַריין אין דער געשיכטע פון פעלקער-בונד אַלס אַ מלוכה, וואָס זוכט וועגען און מיטלען אויסצומיידען אַ ניי בלוט-באָד. דאָס איז אַ מאָראַלישער נצחון פון פּילסודסקי׳ס רעגירונג.

און אפשר וועט דאָס זיין דער ערשטער שריט, וועלכער וועט פיהרען צו דער פערשטאַרקונג פונ׳דעם שלום-געדאַנק אין דער וועלט. בינדט דאָך דער דאָזיגער אכט וועגן נישט יורידיש, אָבער מאָראַליש אַלע מלוכות נישט אַרויסצורופען קיין נייע מלחמות: אויף יעדען פאַל איז עס אַ גוטער סימן, אַ גוטע התחלה צום נייעם יאָהר, אויף וועמענס שוועל מיר שטעהן היינט.

בן-משה.

די נייע וועלט-צענטראַלע פון „התאחדות“.

פּאַריז. (יט"א) די 5. וועלט-קאָנפערענץ פון דער ציוניסטישער אַרבייטער-פּאַרטיי „התאחדות“, וואָס האָט אָפּגעהאַלטען איהרע בעראַטונגען אין פּאַריז האָט בעשלאָסען צו שאַפען 2 ביוראָ׳ען פון דער וועלט-צענטראַלע. דער זיץ-אָרט פון איין ביוראָ וועט זיין אין וואַרשאַ פון צווייטען אין ארץ ישראל. אַלס מיטגלידער פון דער וועלט-צענטראַלע זענען אויסגעוועהלט געוואָרען: ד"ר צלאָטאָפּאָלסקי, פרידלאַנד, ד"ר הערמאַן, קאַפּלאַן, ד"ר קאַצענעלסאָן, ראַב. לעווינסאָן, דעם. זילבערשטיין, י. שפּרינצאַק, שאַרט, ד"ר טאַרטאַקאָווער און כ. כוועלסאָן.

אַ פּעטיציע פון ירושלים׳ער רבנים צו גענעראַל ד"ר לודוויג האַלאַנדער.

בערלין (יט"א) דער קאָמיטעט פון די פאַראייניגטע ירושלים׳ער רבנים האָט אַרויסגעשיקט אַ פּעטיציע צו גענעראַל ד"ר לודוויג האַלאַנדער צו זיין 50-יעהריגען געבורטסטאָג. דער גומער ענטהאַלט אַ ריזיגע צאָהל פון אונטערשריפטען פון פּראָמינענטע ירושלים׳ער אידען און דייטשלאַנד.

חנוכת הבית פון אַ גרויסע סינאַגאָגע אין לאָנדאָן.

לאָנדאָן (יט"א) אין לאָנדאָן איז פאָרגעקומען אַ פייערליכע עראָפנונג פון 2 גרויסע סינאַגאָגען. מיט די פייערליכקייטען האָט אָנגעפירט הרב הכולל הערץ. אין איינע גרויסען סנ"י, וואָס איז פעשטליך בעלייכטעט געווען, זענען אַנוועזענד געווען 1000 מתפּללים. די סינאַגאָגע „גאָלדערס גרין“ איז אָנגעטאָן פּנים, וואָס ענטהאַלט 850 זיצ-ערטער, געפינט זיך די „פּאַר ענר מיל ענר סינאַגאָג“.

אומזאַץ-שטייער איז נישט פערשטענדליך אפילו פאַר די בעאַמטע פון די פינאַנץ-אַמטען.

וואַרשאַ. (טעלעפאָניש פון אונזער אַ.-קאָרעספּאָנדענט) היינט ווי עס איז פערעפענטליכט געוואָרען, האָט כמעט יעדער אומזאַץ-שטייער, האָט זיך געוואַנדט אין פינאַנץ-מיניסטעריום פאַר אַ ערקלעהרונג פון די יידישע סוחר׳ישע קרייזען אין אַלע שטעט וועגען דעם אומזאַץ-שטייער, וועלכע שטעהען מחוץ פון פינאַנץ-מיניסטעריום און אויסגעוויזען אויף דער פּעהלערהאַפטער רעדאַקציע פון דעם געזעץ. נישט רעדענדיג שוין וועגען דעם, אַז דאָס גאַנצע געזעץ האָט אַריינגעבראַכט אין דעם ווירטשאַפטליכען לעבען אַ שטייער-כאַאָס, וועלכער איז איינגעצען פּרעמיע די גענעצטע ווירטשאַפטליכע בעגריפען, איז דאָס דאָזיגע געזעץ אַזוי רעדאַגירט, אַז קיין שום שטייער-צאָהלער ווייס נישט וואָס מען וויל פון איהם און ווי אַזוי מען דאַרף אויסטייטשען דעם אַרטיקל פון געזעץ.

דאָס פינאַנץ-מיניסטעריום האָט זיך אַבער געוואַנדט בעשלאָסען פון די יידישע שטימונגען און עס האָט זיך אַנגעהויבען אַ אַנטשולדיגונג אַרבייט ביי דעם ראַדיקאַלען און לעבען די פאַרשריפטען פון דעם שלעכט-רעדאַגירטען געזעץ.

די פּראַקטיק האָט אָבער בעוויזען, אַז מיט דעם געזעץ איז עפּעס נישט אין אָרדנונג און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ סדרה פון צירקולאַרען, וועלכע האָבען געהאַט דעם צוועק צו ערקלערען די נים-קלאָרע ערטער פון געזעץ. אַלע די צירקולאַרען זענען פאַרהאַן ביים היינטיגען טאָג אין די הונדערטער און פּדי צו אַריינטראָגען זיך אין זיי, וואָלט מען געדאַרפט אַ פּראַפעסאָר. קיין פּוילען די נציאָנאַלע עקאָנאָמיסטען און יוריסטען אין דער וועלט.

צווישען די צירקולאַרען זענען פאַראַן אַזעלכע, וואָס שטעהען צווישען זיך אין אַ סתירה, אַזעלכע, וואָס זענען שוין נישט מעהר אַקטועל און אַפילו אַזעלכעפּען, און אַזעלכע, וואָס זאָגען גאָר אין פּוילער קראַפט. דער שטייער-צאָהלער איז אַפילו זיין יורים-קאָנסול האָט בשום אופן נישט די מעגליכקייט זיך אַרויסצוהקליבען פון דעם ראַזיגען פּאַפּיערענעם לאַבירינט.

אָבער דאָס וויכטיגסטע איז, וואָס אויך די בעאַמטע ווערען פערפּלאָנטערט און קאָנען נישט געפינען קיין אויסוועג. אין דער מאַסע צירקולאַרען פון דעם שטייערבאַרעמער-פּאַרטימענט. שוין נישט אויסגעבענד די שטייער-פּאַרטייען פון די שטייער-קאָמערען צו דעם פינאַנץ-מיניסטער מען זאָל שאַפען אַנ׳אָרדנונג צווישען די צירקולאַרען און אַרויסגעבען אַנ׳אויטענטישע אינטערפּרעטאַציע פון דעם געזעץ.

צי דאָס פינאַנץ-מיניסטעריום וועט עס מאַכען, איז צווייפעלהאַפט, ווייל עס איז נישטאָ קיין מענש, וועלכער וואָלט געקאָנט דורכפיהרען די דאָזיגע אַרבייט.

דערווייל האָט צאָהלט דעם גאַנצען ענין די גרעסטע צרות דער שטייער-צאָהלער.

די קאָנצעסיע-גזרה
ווערט מאַסענווייז דורכגעפיהרט.

וואַרשאַ. (טעלעפאָניש פון אונזער אַ.-קאָרעספּאָנדענט) עס האָט זיך שוין געראַנגלט מיט איינגע חדשים צוריק, אַז מיט דער קאָנצעסיע-גזרה איז מען פערמיג אין אַז מען האָט שוין אויסגע׳פּועל׳ט ביי דער רעגירונג אַליין, אַז די יידען זאָלען ביים איפערגעבען די קאָנצעסיעס די אינוואַלידען נישט בע׳עולה׳ט ווערען.

די צאָפרידענהייט האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזען אַ בוכשטעל פאַר פריהצייטיג און יעצט שטעהען מיר ווידער פאַר אַ געפאַהר, אַז טויזענטער יידישע משפחות זאָלען בלייבען אָהן אַ שטיקעל ברויט און אָהן פּרנסה.

מיר האָבען דאָ נישט לאַנג געהאַט געמאָלדען וועגען דעם צירקולאַר פון ד מאַגיסטראַט, אַז די אַלטע קאָנצעסיאָנערען אין מזרח-גאַליציען זאָלען זיך צוגעמען שותּפים מיט אַ געהאַלט, וועלכער ווערט בעשטימט אין די מעלדונגען פון די שטייער-קאַמערען צו די סוחרים.

יעצט האָבען מיר פאַר זיך דעם צווייטען צוזאַם פון דער שרעקליכער קאָנצעסיעס-גזרה, וועלכער קומט פאָר אין קאָנגרעס-פּוילען.

פון קעלצער וואָיעוואָדשאַפט זענען די טעג געקומען אַלאַרמירענדע ידיעות וועגען דעם, אַז אין משך פון איין וואָך צייט האָט מען גענומען 180 יידישע סוחרים, אַז עס ווערט ביי זיי צוגענומען די קאָנצעסיעס. אַ ספּעציעלע דעלעגאַציע איז דעם אונגערהערטען ענין קומט קיין וואַרשאַ, כדי איין נאָמען פון די 180 משפּחות, וועלכע געפינען זיך אויף דער שוועל פון מאַטעריעלען אַמנהבר, צו וועג רען זיך צום מיניסטער משלאַווינסקי און דערמאַנען איהם, אַז ער האָט צוגעזאָגט נישט צו בע׳עולה׳ן די יידישע סוחרים ביי דעם איבערגעבען די קאָנצעסיעס די אינוואַלידען.

און די יידישע פּאָליטישע קרייזען פּערטראַכטן מען דעם גאַנצען ענין פון די קאָנצעסיעס-אָפּנעמען נישט אַלס אַ רייזווירטשאַפטליכען ענין, ווייל די דאָזיגע גזירה איז מאַסענאַל-סוחרים וועט קיין הכנסה דעם לאַנד נישט ברענגען, נאָר אַלס אַ רייז-פּאָליטישען שריט פון דער רעגירונג, וועלכער וועט אַ בוכשטעל די אַמאָליגע ווערטער פון די עטרעקעס וועגען דעם ווירטשאַפטליכען אַנטיסעמיטיזם.

קרן קימת לישראל, לאדז.

דעם ערשטען און צווייטען טאָג ראָש-השנה אין דער פריה ביים דאַווענען ווערט אין פאָלגענדע שוהלען: תּאַלמנער שוהל—וואָלטשאַנסקאַ 6, בקור-חולים—פּל. וואַלנצעשי 10, „מזרחי“—קילינסקעגאָ 44, שוהל—פּיעטריקאָווער 120. וואַיזשאַרען—שענקעוויטשאַ 3/5, חברת ש"ס—צעגעלניאַנאַ 56 און יתומים-הויז—פּולנאָצנאַ 38.

אַרויסטרעטען מיט רעדעס וועגען

גאולת ובנין הארץ

די ה"ה: סיים-רעפּ. משה העלמאַן, הרב י. גוטקאָווסקי, ש. ז. ראַבינאָוויטש, ק. פיינבערג, נתן פעלמאַן, ישראל לאַנדאַו און י. קראַקאָווסקי.

גנבים מאַכען אַנ׳איינבריך אין סקאַלאַ-טעאַטער.

(§) אין דער פאַרגאַנגענער נאַכט האָבען גנבים געפּרובט צו מאַכען אַנ׳איינבריך אין קאַפּיטעל פון דירעקטאָר פון דער „ווירזשבשער מאַנופאַקטור“, וואָס געפינט זיך אין שלכות פון „סקאַלאַ“-טעאַטער. די גנבים זענען דורכ׳ן פענסטער אַריין אין נערטשעל פון „סקאַלאַ“ און אויסגעהאַקט אַ לאָך אין צוהאַלטען טעמערמיינס און פון פון טעאַטער. דורך דעם לאָך האָבען זיי זיך אַריינגעקומען אין זאַל פון סקאַלאַ און זיך נעגנטען אויסראַקען אַ לאָך אין דער שלכות׳דיגער וואַנט פּיס׳ם לאָגער פון דער „ווירזשבשער מאַנופאַקטור“, אויפ׳ן אָרט, וואו עס געפינט זיך דער קאַבינעט פון דירעקטאָר מאָקס קאָהן.

צוליב אַנ׳אומבעוואוסטער סבה האָבען זיך אָפּגעשטעלט די גנבים ווערענדיג די אינבערלאַזונג דאָס שטיקעל „אַרבייט“ נישט פאַרענדיגט, האָבען זיי זיך אויפגעהויבען און אַנטלאָפען.

וועגען דעם ענין ווערט געפיהרט אַנ׳ ענערגישע אויספאָרשונג.

דירה-געלד ווערט געהעכערט מיט 6 פּראָצענט.

(:) פון 1. אָקטאָבער ווערט דאָס דירה-געלד געהעכערט אויף ווינטערדיגע 6 פּראָצענט פון פאַר-מלחמה׳דיגען דירה-געלד.

צוויי-צימערדיגע וואוינונגען מיט אַ קיך וועלען איצט שוין צאָהלען 90 פּראָצ. פון פאַר-מלחמה׳דיגען דירה-געלד (2.40 פאַר אַ רובעל), 4 און 6-צימערדיגע וואוינונגען — 95 פּראָצ. (2.53 פאַר אַ רובעל). וואוינונגען פון מעהר ווי 6 צימער, צאָהלען דעם פולען פאַר-מלחמה׳דיגען פּרייז ד. ה. 2.66 פאַר אַ פאַר-מלחמה׳דיגען רובעל. בלויז דאָס דירה-געלד פון איין-צימערדיגע וואוינונגען איז געבליבען ווי פריהער 43 פּראָצ. ד. ה. 114 פאַר אַ רובעל.

נאַכט-דיזשור אין די אַפּטייקען.

(§) היינט דיזשורען פאָלגענדע אַפּטייקען:

ליפּיעץ פּעטריקאָווער 193, מילשע פּעטריקאָווער 46, גראָשקאָווסקי קאָנסטאַנטינער 15, גערטנער צגיעל-נאַ 64, ניעווייאַראָווסקי אַלעקסאַנדרער נאַ 37, יאַנקעלעוויטש אַלטער מאַרק.

רוטענבערג-אַרבייטען ביים ירדן האָבען זיך שוין אָנגעהויבען.

ירושלים (יט"א) נישט ווייט פון דער גרענעץ פון עבר-הירדן האָבען זיך אַנגעהויבען די פאַרפערייטונגס-אַרבייטען צום פּערווירקליכען דעם רוטענבערג-פּראָיעקט. עס זענען אויפגעבויט געוואָרען שורות פון ראַגאַוישע געצעלטען און איינגיגע הילצערנע באַראַקען, און וועלכע עס וואוינען העלער פון 100 אַרבייטער און בעאַמטע. די גאַנצע סביבה האָט אויפגעלעבט.

דערווייל זענען געמאַכט געוואָרען בלויז פאָרבערייטונגס-אַרבייטען. עס איז אויפגעשטעלט געוואָרען דער לאַגער, עס ווערט געבויט אַ צווייג פון דער אייזעןבאַהן, עס בויט זיך דער פּראָוויזאָרישער פאַר די זעלבע מאַטעריאַלען, וואָס וועלען געבען די ערשטע קראַפט. מען האָט אָנגעהויבען צו בויען די ערשטע הייזער. עס דאַרפען געבויט ווערען 30 הייזער פון בעטאָן, וואָס נאָך דעם ווי די בוי-אַרבייט וועט זיך ענדיגען וועלען אין זיי וואוינען די אַרבייטער, וואָס וועלען בלייבען אויפ׳ן פּלאַץ ביי די עלעקטריפיקאַציע-אַרבייטען.

אויסער די אַרבייטען, וואָס זענען געצאָלט געוואָרען פון די שטעט אַרבייטען אויך פיל אַרבייטער פון די לאַנדווירטשאַפטליכע פּונקטען פון דער סביבה, ווי „נשר“, דגניה, א׳ און דגניה ב׳. זיי אַרבייטען מיט זייערע בהמות און וועגענער, אַזוי אַז אַרום געפינען זיך שוין דאָרט 200 מענשען, צווישען זיי 15 מיידלעך, וועלכע אַרבייטען אין קיך און אין דער וועשעריי. עס זענען אויך בעשעפטיגט אַ טייל אַראַבישע אַרבייטער.

דער לאַגער איז אויסגעשטעלט געוואָרען לויט אַלע מאָדערנע כללים. אַלע אַרבייטען גייען איצט און דער אַלגעמיינער קאָנטראָל, וואָס זענען אונז גרויס, אין גאַנג, וואָס מען טאָן טרינקען נאָר געפילטערטע, וואָס ווערט געהאַלטען אין לימונאַדע קאַנען, כדי עס זאָל זיין קאַלט. דער גאַנצער צושטאַנד פון די אַרבייטער איז נישט שלעכט. טראָץ די לעצטע טעג זענען געווען זעהר גרויסע היצען, 43 גראַד אין שאָטען. דאָס גאַהראַפטע עסען און דער גאַרמאָלער לעבען הינטען אַב אַפילו פון פּיבער. דער מיטנמאָלער לוין איז 30 פּיאַ סטער אַ טאָג, 14 פּיאַסטער קאָסט דאָס עסען און וועש.

דערווייל איז אַלץ נאָר פּראָוויזאָריש. מען האָפט, אַז צום ווינטער, נאָך אין צוויי חדשים אַרום וועט זיך די אַרבייט פערגרעסערען, עס וועט זיך אַנהויבען די איגענטליכע אַרבייט פון גראָבען דעם קאַנאַל, וואָס וועט דינען ווי אַ ניי בעט פאַר דעם ירדן אין דער סביבה פון נשר.

„הבימה“ קומט קיין ווינען.

ווינע (יט"א) דער מאָסקווער העברעאישער טעאַטער „הבימה“, וועלכער גאַסטראָלירט איצט אין בערלין, וועט אָנקומען קומען אויף גאַסטראָלען קיין ווינען.

אַ נייע באַהן-סטאַציע אין עמק.

ירושלים (יט"א) אויף דער ליניע חיפה-צמח, צווישען תּל-שמם און עפולה, איז געעפענט געוואָרען אַ נייע באַהן-סטאַציע ביים דעם מושב-עובדים, כפר ברוך. דאָס איז איינע פון די נייע קאָלאָניעס פון דער היי-יעהריגער קאָלאָניזאַציע, די קאָלאָניסטען זענען ס׳רוב ספרדישע יידען.

די רענאָמירטע
דאַמען און הערען פריזיר-אַנשטאַלט פון די ה״ה
Leon Muszynski און W. Wawrzyniak
צעגעלניאַנאַ 45 טעל. 50-07
איז איבערגעטראָגען געוואָרען אין אַ בעדייטענד פערגרעסערטען לאָקאַל אין דעם זעלבען הויז. די צוויי-יעהריגע אַרבייט האָט געגעבען די מעגליכקייט זיך איבערצייגען, דאָס מיר האָבען זיך ערוואָרבען דעם פולסטען צוטרוי און פּאָפּולאַריטעט ביים ג׳ פּובליקום.
בעמ.: אונזער אַנשטאַלט שטעהט אויף אַ זעהר הויכער מדרגה פון היגיענע, טעכניק און קאָמפאָרט.

Z prawami Gimnazjów Państwowych
8-klasowe Gimnazjum Męskie
L. Szakina w Łodzi, Piotrkowska 18
די קאַנצעלאַריע פון גימנאַזיום איז אָפען טעגליך פון 9 ביז 1 און פון 5 ביז 7 אָוונט.

אַלע שעהנע פרויען
שערען און אָנדולירען זיך אין ערשטקל. פריזיער-סאַלאָן
נאַרוטאָוויטשאַ 9
די אַנשטאַלט שטעהט אונטער מיין פּערזענליכער לייטונג
I. SOBOLEWSKI, Narutow. 9.
בעמ.: דער בעקאַנטער אין אונזער שטאָט ה׳ Bronisław נאָכ׳ן סעפּאַרירן זיך פון זיין שותּפות הויבט אָן אַרבייטען היינט ד. 26. ד. ח. אין מיין אַנשטאַלט.

ניי-ערעפענטע פּראָצאַוניע פון
קינדער-אַנציגער, דאַמען-קליידער און וועש
W. Wihan, 11 Główna 11
בעזיצט שטענדיג אויף לאַגער אַ גרויסען אויסוואַהל און געשמאַקפולע אויספיהרונג קינדער-אַנצעגלעך, דאַמען- און קינדער-וועש. אויסטראַגען ווערען אויסגעפיהרט לויט די נייעסטע מאָדעלען פון אייגענע און אויסלענדישע סחורות.
צוגענגליכע פּרייזען.

לעדער
אין אַ גרויסען אויסוואַהל פון פערשידענאַרטיגע פאַרבען און מוסטערן
אויפ׳ן הערבסט-סעזאָן שוין אַנגעקומען
מ׳בעט: די ה"ה אייגענטימער פון שיך-מאַגאַזינען, שוסטער, קאַמאַשען-שטעפּער, ווי אויך סוחרים פון דער לעדער-בראַנזשע אַנצוקוקען אונזער אָהן קויפ׳ס-צוואַנג.
Norbert Neumann, Zawkdzka 25 m. 5
פון 9—1 און פון 3—6 נאָכמ.

מוּאַליפיצירטע
שפּולערינס
צו קראָסנע-מאַשינען ווערען געזוכט ביי ל. נאָווי נאַוראָט 39.

8-ונג ה׳ה פריזיערס!
צו די בעפאָרשטעהענדע יום-טובים בעזיץ איך אַ רייכען אויסוואַהל פון
קעלנישע
און בלומען-וואַסערן
צו אַזעלכע ביליגע פּרייזען פון 3.60 אַ קילאָ
וועזשעטאַל נאָר 3.—
פּיקסין 7.75
בריליאַנטין 3.60
ווי אויך אַלע אַרט פריזיער-צובעהערע צו פאַבריק-פּרייזען. מיט אַכטונג
Perfumerja
I. DRUKIER
11 ZAWADZKA 11

די פאָטאָגראַפיע-אַנשטאַלט
H. PETRI פּיעטריקאָווער 46
מאַכט בעקאַנט דעם ג׳ פּובליקום, אַז די אַנשטאַלט איז געוואָרען פולשטענדיג רעסטאַווירט און איז פערזעהן מיט די נייעסטע טעכנישע איינריכטונגען (סיי ביי זון- און עלעקטרישער ליכט). די אַרטיסטישע און טעכנישע לייטונג האָט איבערגענומען דער בעקאַנטער קינסטלער ה׳
Wł. MAJEWSKI
די אַנשטאַלט איז אָפען מעגליך פון 9 פריה ביז 7 אָוונט.
בעט. די פּאָרטרעטען-אָבטיילונג אויפ׳ן אָרט.

!!! איבעראַשענד נייעס !!!
קויפט נישט קיין קאָסמעטיק, בעפאָר איהר וועט נישט בעזוכען די גוט-בעקאַנטע פּערפּומעריע וועלכע איז — און רעיעלע — פערזעהען
צו די בעפאָרשטעהענדע יום-טובים מיט אַ רייכען אויסוואַהל פון די בעסטע פּערפּומען, טואַלעט-זייפען, קרעמען, קעלנישע און בלומען-וואַסערן, פּודער קאָטי און הוביגאַן א. א.
אַלעס צו די אויסערסטע רעדוצירטע נאָך נישט געוועזענע פּרייזען.
פּודער קאָטי נור 2.70 — אַ — שאַכטעל
פאַר אַנגראָסיסטען — ראַבאַטען :—: פאַר רעיעלע סחורה ווערט גאַראַנטירט.
Perfumerja DRUKIER
11 ZAWADZKA 11

לעזט און אַבאָנירט דעם
„לאָדזער טאַגעבלאַט“

דאָס פערגאַנגענע יאָהר.

אַנ'איבערבליק איבער די וויכטיגסטע געשעהענישען אין'ם יודישען לעבען אין פוילען.

פון ישראל קאַהאַן.

ווייניג פערוואָרפונגען ווייניג ענטוישונגען.

אַ יאָהר געהט אוועק, אַ יאָהר קומט אָן. ווידער שטעהען מיר בײַ דער גרענעץ פון דאָס פערגאַנגענע און דאָס קומענדע, ווידער ציהען מיר איבער דעם סך הכל און ווידער שטימט נישט דער בילאַנס.

דאָס יאָהר פון דער גרויסער „מאָראַ-לישער און ווירטשאַפטליכער סאַנאַציע" בײַ אונז אין לאַנד האָט אויף אַ מערק-ווירדיגען אופן איבעראַנגעצען אויסגעמוטשען דאָס יודישע לעבען — פּמעט איבעראַנגעצען וואָס איבערלאָזט די אויסערליכע פאָס-טאַרען, פון נאָר אַ גוועשענטליך אויף ווי-פיל עס איז געווען איבערהויפּט פון אונז אַליין.

און האָט דאָס יאָהר תרפ"ז אונז ענטוישט, ווי דאָס פריהערדיגע יאָהר. נישט ווייל אונזערע ערוואַרטונגען זענען מעהר, ווי ווען עס איז מקוים גע-וואָרען, נאָר גלײַכער דערפאַר, ווייל מיר האָבען זיי לכתחילה נישט געהאַט, על כל פנים — אין אַ גאַנץ בעשיידענער מאָס.

דאָס רעטעניש פילסודסקי.

אין די ערשטע וואָכען פון תרפ"ז זע-הען אין פּאָליטישען לעבען פון פוילען פאָרגעקומען גרויסע ענדערונגען. די רעגי-רונג פון פּראָפ. באַרטעל איז געפאַלען, דעם מלוכה-ראָדער האָט אַפיציעל איבער-גענומען דער שעפער פון דער מאַי-אומ-בעקערונג, דער מאַרשאַלעק יוזעף פילסודסקי.

דער פערלויף פון דעם דאָזיגען רעגי-רונגס-קריזיס איז געווען אינטערעסאַנט און גראַטעסק, פּונקט אַזוי ווי עס זענען אינטערעסאַנט און גראַטעסק די בעציהונ-גען, וואָס האַלטען עד היום און צווישען דער רעגירונג און דעם סיים.

פילסודסקי, אַלס פּאָליטישער בעל הבית איבער דער סיטואַציע, ...

אַז בפועל ממש האָט זיך גאָרנישט געביטען. בלויז די שטימונג איז אפשר עפּעס וואָס ווייניגער געדריקט, ווי מיט אַ יאָהר צוריק: מ'לעבט נאָך אַלץ אונטער'ן גע-רויש פון דער „צוקונפט-מוזיק".

„מיט בטוחות און פרומע וואונ-שען" — זאָגט אַ ווערטעל — „איז אויס-געפּאַסטערט דער וועג צום „גיהנום", הלואי וואָלט עס און דעם פּאַלאַנגאַרישן זיין פאַר פון דעם „גן עדן" האָבען מיר נאָך געוואונס זעהר, זעהר ווייט.

די שפּראַך פון פאַקטען.

די פערהאַנדלונגען „קאַנצעסיע-גזרה" האָט די „רעגירונג פון צוזיכען מוט" נישט געהאַט קיין מוט געגנצליך צו ליקווידירען. דאָס איינציגע, וואָס איז געלינגען — נאָר לאַנגע שקלא וטריא'ס — צי פועל'ן איז, די דאָזיגע גזרה פון דורכפיהרען די קאָנצעסיעס - רעוויזיעס אויפצולעגען אויף איינציגע יאָהר.

אויך האָט „צעלעם-גזירע" איז אַרוּם נישט לויט די יודישע וואונשען.

דאָס איינציגע, די פראַגע וועגען צוזאַמען-זאַמלען-רוה. מען האָט אונז פיל מאָל צוגעזאַגט די גזרה צו מילדערן, אָבער די שענע הבטחות זענען ערגיץ געבליבען בעגראָבען און די רעגי-רונגס-קאָמוניקאַטען...

אין נישט נאָר האָט די איצטיגע רעגי-רונג פערזעטיגט די עולות מגוע יודען, וואָס זענען געבליבען פירעשה פון די פרי-הערדיגע מושלים אין פוילען — אויך איהר איינציגע אינאיציאַטיווע איז, לייד, נישט געווען, פרט פון נאָך פון אינאיציטיווע מעטאָדען. למשל: די רעגירונג איז אין משך פון לעצטען יאָהר צוגעגאַנגען צו שאַפען אַ רייח קאָמיסיעס אַ ווירטשאַפטליך - בערעכטיגטען פאַר-...

—0—

אונזער בילאַנס

ראש השנה-פעליעטאָן — פון י. אַבערזשאַנעק.

וועגען רעליגיעזער רענעסאַנס

פון
ד"ר א. קאַראַלניק.

מען זאָגט, אַז אין דער וועלט געהט פאָר אַ רעליגיעזע רענעסאַנס, מען זאָגט — איך זעה זי נישט. פון אַלע זייטען שטראָמען פילאָזאָפען און האַלב-פילאָזאָפען מיט פאָדערונגען, מיט מוסר, מיט נביאות און אויף אַלע לופטען הערט מען: „גאָט".

„די קולטור מוז ווערען רעליגיעזן" דרש'נט למשל, דער רוסיש-ייִדישער פילאָזאָף סעמיאָן פראַנק, נאָכמאַנענדיג זיינע רוסישע קאָלעגען, די פּראָפעסאָרען פון פילאָזאָפיע, וואָס רייזען אבגלות אין בערלין, אָדער אין פּראַג, אין פּאַריז, אָדער אין בעלגראַד. זיי טאָבען זיך — אין דער פרעמד — געגנמען צום אַלט-רוסישען שטייגער: „און גאָט נישט אַבער דער שוועל". און זיי טרעטען מאַקע נישט אַריבער די שוועל פון דעם געדאַנק — „גאָט", „קערד", „רעליגיעזע וועלט-באַנשויאונג" א. אַ. וו. אַבער וואָס איז אַזוי קלאָר בײַ די רוסען, בײַ קראַסאָווין, בײַ בערדיאַעוו, בײַ בערדיאַיעוו — קלאָר איז זייער אַלט-געוואָרענע סלאַווישע צעשוואָמענקייט און פּראַוואָסלאַווע ראָמאַנטיק — ווערט אַזוי אומקלאָר, אומפערשטענדליך, פּונקט בײַ דעם ייִדישען דענקער פראַנק. ער רעדט אויך פון גאָט — אַבער ער ווייסט אַליין נישט, וואָס ער מיינט דערמיט.

ער פּרעדיגט רעליגיעזע רענעסאַנס — און קאָן אַפילו נישט אָנווייזען די ליניעס און די ריכטונג, און דער עיקר — ער מקנה'ט אַליין: „די קולטור מוז ווערען רעליגיעזן". און קאָן נישט מאָטיווירען דעם „מוז". פאַרוואָס מוז זי? מיט וואָס איז אונזער קולטור נישט רעליגיעז? וועניגער רעליגיעז, ווי די פריהערדיגע? פאַרוואָס האָבען מיר היינט וועניגער „גאָט בעציהונג", ווי די דורות מיט צוויי טויזענד יאָהר צוריק? דערפאַר וואָס מיר רעדען אַנדערש? הערפאַר, וואָס מיר זענען וועניגער נאַאיוו, הערפאַר, וואָס מיר פאַרשטעהען מעהר?

עס איז זעהר כאַראַקטעריסטיש, וואָס גראָד ווען אַ ייד הויבט אָן רעדען וועגען רעליגיעזער רענעסאַנס און וועגען רעליגיע בכלל, ווערט ער אַזוי אַבסטראַקט, אַזוי סכאָלאַסטיש, אַזוי מליצה'דיג. מען זעהט — עס איז נישט זיין אייגענס, מען פילט אַנ'אָהנמעכטיגען טאָן. אַזוי איז אייגענטליך געווען תמיד מיט אַלע ייִדישע רעליגיאָנס-פילאָזאָפען, אָדער ריכטיגער מיט די דענקער, וואָס האָבען געוואָלט רעדען וועגען רעליגיע, יודענטום פערפראַכט, ווײַט אַיִם, נישט קיין פילאָזאָפיע. און נישט קוקענדיג אויף אַלע לאָגישע און ספּעקולאַטיווע און אַמאָל זעהר שאַרפזיניגע חקירות פון ד"ר נײַמאַרק, וועה איך גאָר אַליין נישט, ווי אַזוי די שיטה פון דעם רמב"ם קאָן בלייבען די פילאָזאָפיע פון יודענטום, אַ פילאָזאָפיע, וואָס זאָל צופרידענשטעלען אויך אַ הײַנטיגען מענשען, אַ מענש, וואָס האָט זיך בעפרייט פון דעם מיטעלאַלטערליכען אין אַריסטאָטעלישען דענקען.

און ווען מען געהט מיט הערמאַן כהן דעם גאַנצען וועג פון זיינע אַנאַליזען, ווען מען דערגרייכט מיט איהם צום לעצטען יסוד פון זיין פילאָזאָפיע — דערזעהט מען פאַר זיך אויך דעם אַלטען, אַנטפּערדיגטיגען געדאַנק, דעם געדאַנק, וואָס איז אַזוי אָבגעשלאָסען אין זיך, אַז ער קאָן נישט ווײַטער אַנטוויקעלט ווערען. און סוף כל סוף מוז מען מספים זיין מיט דער מיינונג פון קונא פישער איבער כהן, אַז דאָס איז נישט אַזוי „פיל פילאָזאָפיע, ווי ראַמען".

דאָס איז דער כח פון דעם גאַנצען ייִדישען דענקען — אַבער אויך די גרעסטע שוואַכקייט. עס איז אַ ראַמע, עס איז אַ טראַדיציע, עס איז אַ דענקען מיט אַ ציל. אַ דײַטש, אָדער אַ ענגלענדער קען זיך פערגינען דורכצודענקען דעם רעליגיעזען פּראָבלעם ביז צום סוף און קומען צו די ראַדיקאַלסטע שלוּסען. אַ ייד קאָן דאָס נישט בעוואוסטזיניג אָדער נישט האָט ער מורא פאַר דעם לעצטען גדר. וואָרים פון יענער זייט איז אומקלאָרקייט. עס איז נישט בלויז דער גאָט-בעגריף — עס איז אַ גאַנצע געשטעלטע אינפאָרמאַציע וואָס שטעהט אין שפּיל. מיט דעם ייִדישען גאָט-בעגריף געהט אויך דאָס ייִדישע, איך-געפיהל צוגרונד. און אַט דער לעבענס-אינסטינקט פון דעם ייד פערשפּאַרט איהם דעם וועג פאַר זיין פילאָזאָפישען — און בפרט פאַר זיין רעליגיעזען טראַכטען.

אַבער די וועלט אַרום אונז צווינגט אונז. מיר מוזען נעמען אַ שטעלונג. מיר מוזען זיך אָריענטירען — און גוט אָריענטירען. קלאָר מאַטעמאַטיגע פּרובט זיך אויף זיין אופן און ער האַלט מיט זיין אָריענטאַציע אַזוי ווייט, אַז עס איז בטעט נישט געבליבען קיין שום קאָנקרעטער אינהאַלט פון זיין גאַנצען יודענטום. עס איז ריינער מאַטעמאַטיזם און נישט מעהר, גייסטליכקייט, געשטאַלטלאָזיגקייט, אוניווערזאַליזם.

עס איז געוויס די לעצטע קוואַנטעסענץ פון דעם יודענטום — אַבער איז דאָס יודענטום נאָר אַ שטוהל צו אַ ביסעל מעהר אָדער וועניגער פילאָזאָפישער, אַבסטראַקטער, ראַציאָנאַליסטישער רעליגיע?

קלאָר מאַטעמאַטישע האָט מעהר מוט. ער איז נישט קיין ראַבינער, ער איז נישט קיין נאַציאָנאַליסט. איהם אַרט עס נישט כל סוף, אַז דאָס יודענטום זאָל אונטערגעהן. ער איז בלויז אַ רעליגיעז-אומגעשטערטער דענקער, וואָס איז מאַטעמאַטיש אָריענטירט.

אַבער ווען צום רעליגיעזען אינטערעס קומט נאָך צו דער נאַציאָנאַלער? ווען נישט „יהדות" איז דער פּראָבלעם, נאָר דער „קיום היהודים"? ד. ה. ווען דער הויפּט-פּונקט איז נישט די פאָרשונג פון דעם יודענטום, נאָר דאָס זוכען וועגען, ווי אַזוי איבערצוהאַלטען דאָס יודענטום, מאַכען איהם אַזוי צו זאָגען, אַז צו גאָט, אַז צו לעבען, מאָדערן און טראַדיציאָנעל — פרוי רעליגיעז און נאַציאָנאַל, פרוי נאַציאָנאַל, מיסטיש און ראַציאָנאַליסטיש?

און דער לאָגישער שפּראַך רופט מען אַזאַ מין חקירה — „פּטורית פּרובציפ" אָנגענומען פאַר אַ תנועה דאָס, וואָס דאַרף ערשט בעוויזען ווערען, און פּשוטער און נאַטירליכער אויסגעדריקט אין עס אָנגערעכענט געמעם ווען אין אַלע פאַלים.

מען האָט זיך נישט אויסגעמאַכט געפרעגט עס צו מין אָדער אוראַלטע, און מיט אַנטראָפּאָלאָגישע מיטלען — מיט געלערנטע תורה, מיט גרויסע זיך אין די פּראַגמאַטיע, און עס איז אַרויסגעקומען דאָס „רעפאָרם-יודענטום", וואָס איז גיט פּשוט און נישט פילאָזאָפיש. מען פּרובט זיך עס צו מין, אין אַמעריקאַ אויף אַנ'אַמעריקאַנישען אופן — פּראַגמאַטיש, פּראַקטיש, מעהר סאָציאַל ווי רעליגיעז, מעהר נאַציאָנאַליסטיש ווי געזעלשאַפטליך.

פאַר דעם אַמעריקאַנער יודענטום שטעהט אַ שווערער פּראָבלעם: אַסימילאַציע און צווייג אַבער אויך נאַציאָנאַליטעט אין פאָרם. דער אַמעריקאַנישער ייד האָט זיך געמוזט אַסימילירען, מען האָט איהם געצוואונגען דערצו. עס איז געווען זיין וועג צו בירגערליכער בעפרייאונג, צו סאָציאַלער העכערשטעלונג, אַבער זיין אַסימילאַציע איז געווען אַ לאַנגזאַמע.

למשל, די דײַטשע יודען. זיי האָבען זיך בעראַפּט אַסימילירען אינטעלעקטועל, נאַציאָנאַל. זיי האָבען נישט בעראַפּט צעברעכען זייער גאַנצע סביבה, זייער טראַדיציע די „מורשת יעקב", כדי צו ווערען קולטור-דײַטשען. דערפאַר אַ טעגליכער סאָציאַלער יוד אין דײַטשלאַנד האָט אויך געווען דײַטש, אויב אַפילו מיט אַנ-אַקצענט, מיט געוויסע ייִדישע אייגנקייטן און „ושאָרנאַבוואָמען", אַבער עס איז געווען בלויז אַ קלייניגקייט, וואָס מען האָט קוים בעמערקט. דער זוהן פון דעם טראַדיציאָנעלען פאָטער איז נישט געווען קיין פרעמדער, ווייל ער האָט אָנגעהויבען צו רעדען אַ ריינערן דײַטש. אַבער אין אַמעריקאַ געהט די אַסימילאַציע אויף אַנדערע וועגען. זי צוברעכט דעם ייִדישען מענשען, זי רייסט איהם אַרויס פון אַ היסטאָרישער סביבה, און שלייטערט איהם אַרויס אין אַ כנען, נאָך לאַמפּישער גאָר נאָר איבערעקשטייטער. צווישען עלטערן און קינדער ווערט אַ תהום: שפּראַך, געוואוינהייטען, צוגאַנג צו זאַכען און איידעען, די גאַנצע מענטאַליטעט איז אַנ'אַנדערע. צווישען דעם אַלטען אָרטאָדאָקסישען רב און פּראָגרעסיוו און זיין זוהן דעם פּראָפעסאָר איז געווען בלויז אַנ'אונטערשייד אין מינהגים, אַבער בײַדע האָבען געהאַט געמיינזאַמע אינטערעסען.

און דערפאַר איז דאָס דײַטשע יודענטום נישט קוקענדיג אויף דער גאַנצער אַסימילאַציע, נישט קוקענדיג אויף דעם נאַציאָן אַוועקגעפאַלן, דאָך געוועזען דאָס שטאַרקסטע, ווייל עס האָט וואָרצלען.

דאָס אַמעריקאַנער יודענטום האָט נאָך קיין וואָרצלען. עס האָט נישט קיין יאָ — עס האָט נישט קיין נײן. עס איז נישט געווען אַ ווירקליכקייט דעם פּראָבלעם מיט דעם יודענטום און אַמעריקאַ מיט דעם וואָרט, אָדער זשעסט: עם הארצות. די פראַגע איז פאַרוואָס? פאַר וואָס איז דאָס יודענטום אין אַמעריקאַ דאָס עם-הארצ'ישסטע פון דער גאַנצער וועלט און פאַרוואָס איז דאָס די סבה פאַר דעם פאָלקסמענדיגען אונטערגאַנג שאַרפער, ווי וואו נישט אַנדערש?

אונטערגאַנג מיינט נישט פיזיש-פערשווינדען. נישט דאָס לעבען אַליין איז דער עיקר. „צוליב דעם לעבען פערלירען זיך די מאָטיוון פון לעבען", ווי די רוימער פלעגען זאָגען. אַט דאָס איז די טראַגעדיע, אַט דאָס, צופעליג יאָגען זיך צום יודענטום פיהרט אויף זעהר טריוויאַלע, זעהר פיינליכע געדאַנקען. דאָס שטענדיגע הערבע, און זיין האַרבקייט, ששהנע און זיין בעטערקייט זיינע אַלטע יודענטום ווערט אַזוי פערוואַסערט, פערוואָלגאַריזירט, פערלירט יעדען טעם און יעדען ריח.

עס איז אַפילו נישט קיין צוריק-אַסימילאַציע פון דעם אַסימילירטען ביז דעם יודענטום. עס איז בלויז אַ מין שפּיל.

די פראַגע איז געשטעלט — אַבער ווי קאָן מען זי לעזען? איך וויל זי דאָ גאָר נישט פערענטפערן. איך וויל בלויז נאָר אַמאָל קאָנסטאַטירען דעם פאַקט — דעם פאַקט פון דער פולשטענדיגער וועג-לאָזיגקייט פון דעם אַמעריקאַנישען יודענטום און די אומבעהאָלפענקייט פון די, וואָס ווילען זוכען פאַר איהם אַ וועג. און אַז מען זוכט — איז אַ בעווייז אַ קליין ביכעל, פון ד"ר מ. קאַפּלאַן „אַ נייער צוגאַנג צום יודענטום'ס פּראָבלעם". ד"ר קאַפּלאַן שטעלט אויך אַוועק שאַרף און בעשטימט די פראַגע! דאָס יודענטום צעפאַלט, עס איז היינט שווערער צו זיין אַ ייד, ווי ווען נישט אין פריהער". ער איז געערלעט. דאָס יודענטום — און דער עיקר דאָס יודענטום אין אַמעריקאַ — צעפאַלט. מיר שטעהען פאַר אַ קריזיס. אַבער וואָס איז דער אויסגאַנג? וואָס איז די הילף צו דער קראַנקהייט?

ד"ר קאַפּלאַן שלאָגט פאַר אַ מיטעל, רעלאַטיווער, אַ גאַנצע צפּמוק מיט מיטלען: פּאַלעסטינאַ פאַר כלל ישראל, תורת ייִדישע וויסענשאַפט פאַר דעם יחיד; און אַמעריקאַ, העבראַאישער אינטערעס, מאָראַלישע ערציהונג, און דער עיקר: אַ נייעם אינהאַלט פאַר דעם יוד.

מעגליך, אַז דאָס וועלען זיין גוטע מיטלען. מעגליך, אַז אויב אַלע יודען וואָלטען דאָ פערשטעהן העבראַאיש, און לערנען און זיין עטוואָס פאָלקסטימליכע מענשען, וואָלט דאָס יודענטום דאָ געוואָרען אויפגעפרישט.

איך האָב נישט אַזאַ פאַנטאַזיע. און איך זעה אויך נישט, ווי אַזוי דאָס קאָן ווערען. איך זעה נישט, וואָס פאַר אַ מיטלען קאָנען טרייבען די מאַסען צוריק. און איז דאָס איינציגליך דער פּראָבלעם? דאָס יודענטום איז נישט קיין מין כלי-פראַגע, דאָס יודענטום גייסטיגע זיך כמו אין צוזאַמען, נאָר אין „קולטוראַליזם". דאָס יודענטום אַפילו — נאַציאָנאַל גענומען — איז פאַרט אַ פּיינליכע העראָפּערשאַפט, אַנ'אָרגאַניזאַציע. דאָס שטערט אויף רעגקען און וועלען אין נישט בלויז אויף זיין. פאַר דעם אַמעריקאַנער קאָן עס זיין זעהר ווילטיג צו האָבען דאָס מעהר אַמעריקאַנער, וואָס מעהר ענגליש ייִדענדע מיט-מענשען. עס איז דאָס נאַטיוו פ.נ.'ס נאַציאָנאַלען אַמעריקאַניזם. פאַר אונז איז נישט אַזוי גייסט זיין וויכטיג. די פיל יודען וועלען זיין ייִדיש, נאָר וואָס פאַר אַ יודען.

מיר שרעקט נישט אַזוי פיל די געפאַהר פון דעם „צעפאַלען ווערען" פון דעם אַמעריקאַנער יודענטום, מיר שרעקט נישט, אַז עס וועלען זיין אין אַמעריקאַ אַזוי פיל און אַזוי פיל ווייניגער יודען, [illegible] — דער פּראָבלעם פון דעם ייִדישען יודענטום איז. וואָס איז דער בעגריף פון די ייִדישע דענקער, און וואָס איז דער לעצטער אינהאַלט פון דעם מאָדערנעם יודענטום?

ד"ר קאַפּלאַן רעדט פון אַזאַ נייעם אינהאַלט. אַבער ער רעדט בלויז פון זיין געמיינקייט ווישט פון זיין מהות. ער גיט צו, אַז „עס פעהלט אַ נייעם אינהאַלט איז אַ לאַנגער שפּאַנונגס-פּראָצעס" אַבער דער פּראָצעס אַליין און דאָס וויכטיגסטע, זאָגט ער, דאַרף דער דאָזיגער פּראָצעס — און סטימולירען דעם פּראָצעס. זאָגלען אַלע גייסטיגע כוחות פון דעם יודענטום, וועלען זיי די מעגליכקייט צו קאָנצענטרירען זייער גאַנצע קרעפטע אויף דער נייער אויפבויאונג פון יודענטום.

איך מעג דאַרף נישט פערנעסען: דאָס יודענטום איז נישט אַ יודישע פּראַגע, עס איז אַ וועלט-פראַגע.

נישט מיר אַליין האָבען אַז פון דעם יודענטום-פּראָבלעם, די גאַנצע מאָדערנע קולטור איז ענג פערבונדען מיט איהם און זוכט נאָר אַ נייע פאָרמולירונג פאַר אַן אייגענער אינטערעסע — זוכען אויך אַ שליסעל צו דער גרויס סך וועלט-פּראָבלעמען.

און דערפאַר איז די נישט נעבענ אויך בערציבען דעם אינהאַלט און דעם אויפבויען פון דעם מאָדערנעם איינבלאָטען פון דער איינציגער דענקען. מען מוז אַנאַליזירען אייגענע דעם וועג. שפּינאָזאַ האָט עס געמוזט דורכגעהן מיט דריי יאָהר צוריק. זיין פּראָבלעם מוז ווייטער געפּרוּפט ווערען.

טעמפּעל, קלויז און זאָאָלאָגישער גאַרטען.

בילדלעך פון ייִדישען לעבען אין דײַטשלאַנד.

(ספּעציעל פאַר'ן „לאָדזשער טאָגעבלאַט")

פון י. צ. לעווי (לייפּציג).

דער ה' קאָמערציען-ראַט האָט ניי-יאָהר...

אַ גאַנץ קאָמפּליצירטע זאַך האָט, פאַר'ן שטעהט זיך, דער ה"ה קאָמערציען-ראַט אַ גאַנץ קאַפּיטאַל שילות מיט יודישקייט. צו תפילין די עמוּלבע מאַל און יאָהר, וואָס ער קומט צו אַ זיצונג אין דער געמיינדע, וואו ער פערנעמט אַ בכבוד'יגען פּלאַץ שוין צוליב זיין מוטעל, דאָס ער קען צוגעט נישט פאַר ייִדישע ענינים.

צוויי מאָל אין יאָהר דערמאָנט ער זיך אַבער, אַז ער געהערט צו דער „אַמאָל-עליטעשער רעליגיאָנס-געמיינשאַפט": ראָש-השנה און יום-כפּור.

ראָש-השנה איז פאַר איהם זעהר אַ ליכטער און חשוב'ער יום-טוב. ער איז נישט מתיבר צו האַלטען געשלאָסען דאָס געשעפט... בלויז ערב יום-כפּור איז ער מודיע אין דער צייטונג, אַז מאָרגען בלייבט דאָס געשעפט געשלאָסען וועגען „האָהע פייערטאָגען". אַבער נישט חס ושלום אַ גאַנצען טאָג, נאָר ב.ז... אַ זייגער 4 נאָכמיטאָג. ראָש-השנה אַבער, אַז נישט קען מיר. ער בראַכט נישט חלילה צו האַלטען קיין געשעפט-טאָג. פערקערט: דער יום-טוב פערשאַפט איהם נאָך אַ שמחה'על נחת רוח, אַ ביסעל שפּאַס, ווי ער דרייט זיך אַרום. ער קומט אין דער פריה אין געשעפט, שמעהען שוין אַרום געשטעלט מיט הלנה די עמוּלבע פון אַנגעשטעלטע אין בעשטעמט, גרייט צו גראַטולירען דעם שעף און וואַנשען איהם אַ גוט און גליקליך נייעס-יאָהר.

אַ זייגער צעהן פאַהרט ער מיט אַ שעהנעם ליבעראַל-אויטאָמאָביל אינס טעמפּעל. דאָרט פערנעמט ער אַ פּלאַץ מאַקע אויף דער מזרח-וואַנד, ווי עס פּאַסט פאַר אַזאַ שעהנעם ייד... און בעטראַכט מיט רחמנות'דיגע נאָכגעלבקייט דעם אַרומיגען עולם. בעט'ן פּרעדיגט, וואָס דער ראַבינער האַלט לכבוד ראָש-השנה, זיצט דער דער קאָמערציען-ראַט מיט אַנ'אַראָפּגעלאָזען קאָפּ און — מראָגט מכח אַ גוטען, נאָר וואָס שיינע-בלויען געשעפטס-אַריסטיק...

קוים דאָס מען טעהנט די צייטען תקיעה, הערט דער מחותן-לאַר'ש מוס'ן אַרגעל דאַבען אַפּגעזונגען „ובנותיו יאמר" — געזונגענע זיך דער דער קאָמערציען-ראַט ווי'ן ראַבינער, חזן און אַנדערע פּליי קודש, נישט פערגעסענדיג אַפילו צו געבען „טרינק-געלד" דעם שמש, וועלכער בעגלייט איהם אַרויס צום אויטאָ. אַ צופרידענער הערפאַר, וואָס ער האָט זיך פּלַכּם, בטוח'אין דעם גאַנצען-רירונגען, פאַהרט ער צוריק און געשעפט, צו שפּרינגען ווייטער לויפענדיגע געשעפטס ענינים...

אין קלויז.

לא אלמן ישראל! און דער וועלכער שטאָלץ פ.'ם דער קאָמערציען-ראַט לויט בען נאָך אַנדערע יודען: פּשוט'ע, היימישע יודען. אַ שטיקעל קפּוץ גלויות: יודען פון גאַליציען, פּוילען, רוסלאַנד, חיי-מען קען, בעסאַראַביע און אַנדערע מדינות. דאָס זיינען יעדען גרויסע ייִדישע שטאָט איהר שטיבלעך. דאָס רוב גאַליציאַנישע: יאַסער שוהל, בעלזער שוהל, בראָדער שוהל, לעמבערגער שוהל, קראָקאָווער שוהל און נאָך און נאָך. אונטערדעם אַז, אַז קען שמאַט פון פּוילען אָדער רוסלאַנד, האָט נישט זוכה געווען צו האָבען אַ מקום קדוש אויף איהר נאָמען. צו ס'איז נישטאַ קיין מזל — גער האָט סגולות פון רבונו של עולם!

חסידים האָבען אַנ'אייגענע קלויז. מען אַנ'אייגענע היימישע חסידים-שטיבעל, וויאָ אין לאָדז, למשל, אויף דער פּוילנאַנאָ, און פאַרשטעטל... נאָך, מיט אַ פּיסעל עפּעס און אַבער אין אַ גאַנץ האַנדמער צוזאַמען דער חנך, די שוקר. אַ ביסעל אַנ-געמייזען. פּאַליטשעס מיט גלאַנציגע און צוריקגע מיט ספרים-ראָקעס. אַ שמיקעל שנאַר און לאַנג געהאַנגען. גאָרנישט פאַר דער געמיינשאַפט. פאַרט דייטשלאַנד!

שמעהען יודען — אַ מאָל נאָר אין זיידענע קאַפּאָטען — אינגעהנגלויב און גרויסע מערקווירדיגע פּלאַנים און קעפּ, מיט שייכות אינ'עם און אייגענע עטרות, וועלכע עלט-רויטע קראַלאַווער גאַרטעלן, אין דאַווענען היינט, מיט התלהבות און חסיד'ישען פּאַרען, מאַמשעגלעך דער בעת מיט די חזקה, ישׂראל מתפלל איז אַ וועלט פאַר זיך. אַנ'אַנדער נוסח. שמעהט אַ סשטאַרקאַוער חסיד נעבען אַ בעלזער, אַ גערער נעבען אַנ'אלעקסאַנדרער, אַ בעלזער נעבען אַ סאַדיגורער. יעדער פון זיי האָט שוין זיין נוסח, זיין רבי'נוס הויף-טראַדיציע און מנהג. און דער אַלטער חיים ווען זיך אַשר גרויסע דעם שנאַים, געפאַהרט דעם פערבינדונגען קאַמף צווישען זיך. וואָס בײַ אַ נשרט איז געווען כשר, איז בײַם אַלעקסאַנדרער חסיד געווען טרפה, אָדער אַרום פערקערט. דאָ אין פרעמדען לאַנד איז מען געוואָרען אַ ביסעל אַ מאָנאָטאָניש, פערלערען דעם רבי'שען הויף-פּאַרטיאַטיזם, דער מאַרק האָט זיך אַ וועלט געטאָן. נישטאָ קיין יונגע כּחות, וואָס זאָלען נעמען און זייערע דרכים, פאַרטזעצען.

דעם אַלטען לעבענס-שטייגער און וועבען דעם אַלטען מאַראַדיציאָנעלען נאָאַלדענעם פּאַדעם. נעמט מען זיך צונויף, פּלנים מען צוזאַמען די דעמעלער, די שאירת הפליטה פון דעם געזעלשעפט, קלאַמערט מען זיך פעסטער צוזאַמען, ווי אַ מאַשינע דערשראָקענע שעפּסעלער, וואָס אַלע צוזאַמען פאַר'ן זעלבען פּסוק. — און מען שאַפט זיך אַ בעשׂרה'דיגען קלויז, אַ שטיקעל מקום מבטחה, אַ זכר פון דעם געוועזענעם. און פאַר יעדען איז דאָ האָט פּלאַץ! פּונקט ווי אין אַ לאַנגער פון גרינען-געגענד, ווער נעמען אַ העימישען פאַלאַץ איז געלעגען אַ פּראַגמאַטיש, אַרער אַנ'ענגלענדער. פערשידענע נאַציעס, פּרעמדע שפּראַכען, זיטען און לעבענס-געוואוינהייטען. אַבער די גוים, די שטעט פאַר'ן געמיינזאַמען פּינקט האָט זיי דער געמיינשאַפט, פערפערדערט איינעם מיט'ן צווייטען.

אחר קאַנט דאָ העראַ די שענסטע חסיד'ישע נגונים און שמייכלעך. פאַר-דאָן רבי'ישער, איבערפאַרזעצט „אימונטערלעבער", וואָס קומט קיין דייטשלאַנד זאָל לען נעהל פאַר פערשידענע צדקה-צוועקע. קומען אַין דאָרט געשיקט דאָ אַלס שליחי ציבור.

פּראָטעסט און קלויז! צוויי מקומות, וואו מען איז מתפלל צו איין גאָט, וואָס פאַר אַנ'אונטערשייד און פאַרהאַן צווי-שען זיי בײַדע!

זאָאָלאָגישער גאַרטען.

און דער וועלכער שטאָט, אַנגעצוויגען אַ פּאַר טויזענד נאַנצע פאַרציווילירטע אינגעהר פון צערעמען, איז פאַרהאַן נאָך אַ תל'ס...

און וועלכען יודען קומען זיך צונוויפען ראָש-השנה דאַנען? און זאָל פון זאָאָלאָגישען גאַרטען. סעפּטעמבער אַן קלויז. יעדער פון זיי איז אַ פּעסמען יודישע לעבענס-אויפאַטמונג, האָט אַ געוויסע אָרטיגע, אַ מראַדיציע; פּראַטעסטאַנטישע און לבבערגער יודענטום. מ'קאָן אַפילו מיט בײַדע נישט צופרידען זיין, נישט מספּים זיין מיט זייער בעציהונג צום רעליגיעזן יודישען לעבען. מען מוז אַבער מודה זיין, אַז זיי האָבען על כל פּנים אַנ'אייגענעם פּרעשטיזשען, ווע, הייליגען וועלכען טראַדיציע, די אייבעיג פּראַוואָקאַציע פון דעם נאַטירליכען זאָל פון זאָאָלאָגישען גאַרטען, שמעהט אַ מאָל וועגען אַ מעשה-שפּיל עדות יודען. מיט שטאַרק-טויזענדע, מיט עלטערע מלחמות און צוויי קליינגעשרי, אַ מיש-מאַש. גאַנצער דלות!

שטעהט אַ חזן אין גאַ-עלם זיך, דאָכט אַ עברי, אַזש עס גרו'ילט. און אויף זאָל זיינען אין שמעהען קאָמפּלעקטע יודען און מען צו'עשׂהט אין הוזק'ם צו פון זיך אַליין דאָ זאָן דאָרט. זעהט מען נאָך, ווי אַנ'עלטערער ייד שטעהט אינגעהילט אין כּלית כּנס צו'עלטער גי פּנים און רעוויעמט שמועל פון זיך. זיך דערמאַנט מן הסתם אין זיין חבר'ים אין דער אַלטער חיים, אין דער האַרציגער וואַרשע דרושה פּ'ם רבי אין אַ בעקאַנטשאַפט דאָס דער אַרויפקוק בײַ אַלעמען אין דער היים און פּערצעגט איהם אַוועק אייגנס אין אַלע ווייטע מקומות...

דרויסען, אין זאָאָלאָגישען גאַרטען שפּאַצירען די יעגער, די אָראַנגען און קינדער, מאַרוציס און גרעפּלינגען, אַנ' אויסגעפּוצטע און אויסגעשמיקטע. קלאַנג דער שוין געבױרען און הערצויגען און דײַטשלאַנד. אַ יעגער, וועמען ס'איז לגמרי פרעמד אַלץ, וואָס האָט אַ שייכות צום יודענטום און צו יודישקייט. מען געהט מיט „פּאַ און מאַ" און שוהל, וואָס איז אַגב זעהר אינגענעהם. פאַרהאַן אַ פּראַכטפולער זאָאָלאָגישער גאַרטען מיט אַלערליי חיות און עופות, פיינע בעזעק צום זיצען און שמועס מקומות און ווינ-קעלעך צום פלירטעווען... און נישט צו פערגעסען — די מאָדע-שוי! שפּאַצירט זיך גראַציעז און מאַנערטעג די משפחה סמאָ-יעגער, אינגעמען און די שענסטע און נייעסטע מאָדע-גאַרדעראָבע און מען מראַכט קאָמענטאַרען אויף וואָס די וועלט שמעהט.

דאָ האָט איהר שוין אויך אַ גאַנץ נייעם, אַ ניי מין יודען, וואָס איז בײַ איהר און פּוילען, גליוב איך, גאָרנישט בנמצא, געמיינשאַפט חתונות-יודען. אַ הופּשע צאָהל גרוי, בלאָנדע דײַטשען מיט עלט-שוואַרצע אַסט-יודישע בחורים קומען זיך אויסבעטען אַ כתיבה וחתימה טובה בײַם רבונו של עולם...

איהר בעגעגענט אויך דאָ יונגע דײַטשע קעפּ, וואָס קומען מיט ערנסטע פּנים'ער גראַטולירען און אַפּוואַרטען זייערע פערעהרער, אָדער געליבטע, פ.נ.'ס גאַמקעס דוגמס...

אַזוי שאַפט זיך אין דײַטשלאַנד אַ נײַ מין יודישקייט: אַ זאָאָלאָגישער-גאַרטען-יודישקייט...

ראַקעטען
אַ זאַמלונג קאַלאַמבורען
פון אַ מיק (לאָדז)

ס'איז אַ סך לײַכטער צו זיין אַ בעראָהמטער, איידער אַ — בעריהמטער...

שמאָרבען דורך זעלבסטמאָרד איז אַנ'אַמאָראַלישער טויט; שמאָרבען דורך האַמאָרוידים-בעהאַנדלונג — נאַטירליך...

דער גרעסטער פּעסער איז נישט בחנם, צו מ'וועלט איהם אויף אַ גוט-אייגענ-שלאָפענען — — פּעס...

אַנ'אינטעליגענט קאָן האָבען צ'פערדאַ-בענגע מאָגען און זיין אַ גרויסער יודען — פּרעסער...

דער מענש איז קלוגער פון אַלע חיות. אַ סימן: קיין שום חיה און דער וועלט בעשעהט נישט אַליין אומער זיך קיין זעלבסט-מאָרד. בלויז דער מענש איז אַזאַ בעל-שכל, וואָס פערשטעהט די חכמה זיך אַליין צו נעהמען — ס'חיות...

מ'בריוף נישט זיין מוזיקאַליש געשולט צו קענען גוט שפּילען — יענעם אויף די נערוועין...

דער מענער איז נישט אַזאַ בעשת-בנים ווי אַ באַבערונג: ער שטעהט זיך אפּגעמאַן זיין ערבעטס מיט אַנ'אַפּגעמאַך געזונטען, און פערשטעהט עס, פ'דוב — מיט אַ מאָס עס...

וואָס מעהר אַ שפּור מאַכט זיך נאָכ דעם האָלז, אַלץ מעהר קריגט ער — אויסגעטעטע־קענטעס בוויער...

מ'קאָן זיין אַ מיזאַנטראָפּיש-פּערשלאַ-כענער מענש און האָבען און נאָך אַ גרויסע — אַפּיטע קאָמאַ...

די גרעסטע בעקאַנטשאַפט זעהען די פּאָ-ליציאַנטען, וואָס שמעהען און די בע-לעבאַטעס דאָרט: אַלץ מאַכען זיי אַוועק מיט דער האַנט...

ביז מ'קאָן שוין געהן ראָש השנה צו תשליך, ווערען צוערשט גוט אויסגעבעלט — דורגס — די מאַשען...

יום-כפּור ווערען יודען מאַטעמאַטי-קער: זיי געבען דאָס אַם אַדין — ווחשבון...

אויף די וועגען פון ליידען

פון **יצחק קאצענעלסאן**

א.

„ארים, אך ארים איז דאס לעבען!“ אזוי זאגען מיר יעדער אפט. מיר זאגען עס אבער נאר אזוי, און אמאליגע צרות מאכט רופען מיר אזוי אוים, און דער אמת'ן אבער איז דאס לעבען וועמט ניט ארים, מיר קאנען זיך אבער דעם לעבען נישט בעמשלטיגען. מיר קלאמערן זיך אן דאס אייביגע לעבען מיט אונזער שוואכע הענד און קאנען עס נישט אנגעמען פעסט, און האלטען עס און הארבען עס, דאס לעבען. מיר זעגען אט ווי יעמער פויגל, וואס זעהט אויפשר זיך די פולע טרויבען, אנגענאסטע מיט זאפט, ער בעלעקט זיך דער פויגל, די אויגען די גלוסטיגע צאלאנצען זיך בייאיהם... וועה איהם, דעם פויגל! זיי וואקסען הויך די טרויבען, און ער רעגט ווגגערט און זיין אנגעהאלטענקייט. ער זאגט עס אבער נישט ארוים אפען, ער איז זיך און זיין שוואכקייט נישט מודה: „די טרויבען, זאגט ער, טויגען נישט, זיי זענען נישט צייטיג, די ציין און מויל ווערען פון זיי אפליג...“

לאמיר און אונזער ארימקייט נישט לייקענען, אז דאס לעבען איז ארים. ווייל דאס לעבען הענגט אונטער אונז, ווי זאפטיגע טרויבען, און מיר קאנען עס נישט דערגרייכען. מיר! מיר זענען ארים און פארגרעניצט און אונזערע כחות.

ב.

מיר האבען, דאכט זיך, רעזיגנירט, מיר האבען געזאגט: פע! פאסטרייכן! אפגעקערט זיך פון'ם גרויסען און אויסגעלאגענעם. דער כח אבער אמוועגער און די גרויסקייט איז דאס, וואס מיר בעטען זיך אויסער, מיר מאכען שלום מיט'ן לעבען, הויבען וויידער אן פלאנירען און די אלע ווענען, וואס פיהרען צו איהם, צום לעבען. מיר רעזיגנירען און אנגעוער שוואכקייט און הויבען אן גלויבען — פון כחות פון פרישע, וואס אנבאשרשוועג מען אונז. וועג כחות וועג פרישע אנבאטר שוועסען אונז — שלאגען מיר זיך על חטא. מיר הויבען אויף אויגען פאר גלאנצע און פרומע צו בערג צו אויפגערוסענע, צו ווייטע פעלדער, צו ימ'ען צו מדבר, צו אייביגע הימלען — נישט אהער! נישט אהער! דאס זענען מיר אזוי ארים און קליין, אנגעזאגע השגות זענען עס די קליינינקע, די געמוזיקניקע...

די העכער אונזערע די שוואכע, וואס האבען זיך און זייער שווארצקייט געהאט ארופגעלאזען, די העכער אונזערע, פון וועלכע דער לעצטער טראפען פליסט און אפגעלאפען און זענען אנטכעלטעט אנגע־דערגעפאלען — וואס קאן זיין מיתלמדגעשה און הערליכער פון אט דיי העכער אונזערע, העכער, וואס שלאגען זיך על־חטא. העכער אויפגעבלאזע, אויפגעציטערטע און א וועג און הארצען ארויין, און אוועגעם.

האבען חרטה, ס'הייסט צעדריקטען און מאכען שלום — איז אבגעבאטען פאר א נישט גאר גרויסער נבהדה'שאפט. חרטה אבער און אמקערהרעג זיך אויף צוריק — ווען עס קומט פון דער מוף — איז פאר יחידים פון דער וועלט; מען פערגלייכט די אויגען פאר פחד וועהטה און מען מוט, וואס פון גבור און דער וועלט איז נישט בגבולת צו מאן, שלאגען זיך און אייגענעם הארצען!

מטיגער חבר מיינער, האסט זיך פון מיר אפגעשווארצען, פערלאזען מיך, און בויסט צו מיר צוריקגעקומען, געפאלען מיר אויפ'ן האלז, בויסט מיר געווארען מעהר ווי א חבר, א ברודער בויסטו מיר געווארען און'אייביגער!

קעהרען מיר זיך אום צום לעבען נאך א ברוגז, געשעהען מיט אונז וואונדער. מיר פאלען דאס לעבען אויפ'ן האלז, מיר דערנייסלען אונזער אייגענע כחות, מיר רייסען די פולע זאפטיגע טרויבען און ווארפען זיי לעבעט, אזוי דער מוגרסמער, אנשמערענגגג און מויל.

וואס אוועגעקליך איז געשעהען? א קליינינקייט נאר. מיר, וואס מיר האבען אויפגעגעבען, רעזיגנירט, ס'הייסט געפאלען, האבען גערעכנט א מפלה אויפ'ן שלאכט פעלד, מיט אונז איז געשעהען א נס, מיר זענען אמגעשלאגען א גאנצע גאלט טוימער. האבען מיר זיך מיט'ן פרהמאנגען אויפגעשאפט, אויפגעשטעלט זיך, אויפגעצלגלט די בייגער די באיינער און דערהאלטען זיך א נייעם, פון וועלכען עס האט זיך אונז גיט געחלומ'ט — מיר האבען גאר געזוגט!

ג.

רעזיגנירען איז שטארבען, ס'הייסט מיט אויס מלאכה אנ'אנגעשעהטע, וואס הייסט שטארבען, ס'איז אבער נישט גע־שטארבען... א מענש, טרעפט זעהר אפט, שטארבט און שטארבט. ס'הייסט, האלט א צייט און קומט, און גיט זיך פלוצלינג א ריעז אויף און בעט און דערנאך א מינהל זיך אויף: איך לעב!

ער איז געווען טויט־קראנק, מוט א פוס שוין געשטאנען אויף יענער וועלט. דער קרענק האט אפער געמוזען און ער איז דא, מיט אונז, א אונגערגער איז ער! א הונגער, און נאך מעהר הונגער, ווי מיר. ער איז געווען און געפאהר, גע־ווען און שוים פון טויט און געראטען צוריק; א מענש, וואס איז געווען מיט א פ.ס. אויף יענער וועלט, האט מעהרה שייכות צום לעבען, ווי די, וואס ווייסען נישט, וואס די טוירען פון טויט זענען. דער טויט איז מיאוס, פון זיינע קרבנות שלאגט א שלעכטער ריח, זיין אטעם און זיינע לאפעס און ארויסקריגען זיך פון זיי — הייסט זיין א העלד. ער האט טאקי רעזיגנירט, ער איז געווען אויפ'ן וועג פון „אויפהערען“, פון אויפלעזונג. ער איז אבער ביי דער רעזיגנאציע נישט גע־בליבען און די רעזיגנאציע בעקומט דעם טויטעמסטען חן.

רעזיגנירען — דאס איז אונזער גורל, רעזיגנירען זיך פון אונז, בעקריגען זיך פון זיינע ביינערדיגע הענד, ס'הייסט מלחמה האלטען מיט'ן גורל, פיהרען מיט איהם א קאמף... אזוי וואויל אונז!... דער מענש איז נאר גיט אזוי שרעקליך, ווי מען האט איהם אונז געמאלט. ער איז האך שטארק, און גרויס, צום בעזיגען! מען בעזינגט איהם מאכט, דעם מענש: מעפיסטא, אשמדאי, סמאל — ווער פון אונז האט זיי נישט פערהערליכט? יא, יא, מיר בעזינגען אונזערע רעזיגנאציעס, אזוי ווי זיינע זע־נען זיי, די רעזיגנאציעס אונזערע, ווי העסליכע זיינער, נאר ווי מיר שלאגען זיך פון זיי אפ, ווערען זיי דערהויבען אויף צו בעזינגען ווערען. דוד המלך'ס שווערער חטא מיט בת־שבע האט גע־קריגען א תקון און א קאפיטעל תהלים. וואס איז דשאן דשאק רוסא'ס, מאל־סטאי'ס און אנדערע ווידויים, אויף נישט לידער פון בעקאנטענישער זונה? א קלאנג און הארצען — פערהייליגט, און בווידע, אז דער רשע, אז דאס רשעות, ווערען אויפגערייניגט פון און דעם הויך.

ד.

אויפגעריכט וואלען מיר שוין ווערען, אלע! מיר מענשען מוזען מאכען אפ־מעסט און די אויגען, און בעידע אויגען אונזערע, פון וועלכע עס שלאגט ארוים א פרייד. אמעסט און פרייד, פרייד אלויין וואלט נישט געטויגט, נאך די פרייד, וואס קומט נאך אנ'אמעסט און גרויסען, דאס הייסט — אויפגעריכט ווערען.

א שמייכעל, וואס שמעקט זיך און א טרעהר — דאס איז דער אמת'ער שמיי־כעל, וואס דערפרעהט א וועלט. די שמייכלען וועלען אנהויבען מיט שטערן און מזלות ליכטיגע, וואס לאכען צו אונז אייביג אראפ פון די הימלען. א טרעה־רען זאלציגע, קומט בעגעגענט די וואונדער די שמייכלען מייניגע, וואס דארפען אנקומען, ווי א טרייסט. א טרעהר א שמערציגע פערדריקעלט דאס אויג, די אראפגערונענע וואשט די אויס. די גע־שטארבענע — זענען אוועק פון אונז אויף אייביג, ווער ווייס? אפשר האבען זיי א מור א גרויסען מוט זיך און קבר געטראגען. געשטארבענע האבען שלעכטער אויפער די מיזלער, קומט, לאמיר אנטקעגען גיין די, וואס זענען געוועזען אויפ'ן גרעניץ פון טויט, די געלויטענע און די ביים לעבען געבליבענע. מיר וועלען זיך פרייען מיט זייער דערקענונג, און זייעריג ליכטען וועלען מיר נאר אנגערעש אויפגעטומעלט און אויפגעלעבט.

א חלף איז זיי נעלעגען אויף די העלז, דער דערנבער ווייסען זיי, ווי אזוי אוועק־ביימען דאס לעבען. זיי, אז זיי קומען צוריק צום לעבען — מעלדען זיי זיך נישט גאר־נישט. זיי פערטען נישט בלויז אויבער דער פלאג פון דער ערד, זיי קוקען און תוך ארמן פון לעבען, זיי דרינגען ארמן אויף דער ערד און דער הארץ פון לעבען און אי־בער'ן לעבען. מיר, פערפינצטערטע, געצעטערטעלטע, מיר קינדער פון אנשטער דער מאמע'ס פאטער, האבען נאך גיט געוואוסט, אז ס'איז דא „איבער'ן לעבען“. די, וואס זענען געווען פער־משפט צום טויט און אפגעראטעוועט געווארען — קומען צוריק קלוג. אויף דער גרעניץ פון לעבען און טויט ליגט די חכמה, וועלכע ער עס און הארט געווען ווייס פון אויבען און האט געפינען וואס פון איהם מוטגעבראכט.

ה.

„איבער'ן לעבען“ — איך האב עס ערשט איצט געזאגט, און דאס ראזיגע ווארט. ס'איז מאקי א שטארק ווארט, נאר נאר שטארק האב איך עס נישט גע־מיינט, ווייל מאמער פערגעלטיגט מען זיך און מען גרייכט אן דאס לעבען, און דאס „איבער'ן לעבען“ שוין א קליי־נינקייט. דער, וואס קוקט גוט דעם לעבען און פנים ארויס, לאפט ליכט א קוק אויך איבער'ן לעבען. שוועהר איז נאר ביז דאס קינד שטעלט זיך אויף זיינע פעסטע פיסלעך. דאן ער אבער נאך מאכען דעם ערשטען טריט אויף גאט'ס ערד און ער וועט שוין לויפען משוגע'נערהייט איבער גאר דער וועלט.

בראשית — און אנפאנג איז געווען די אינצאמקייט־נעהמען. מען איז געווארען ברוגז און מען איז אוועק פון פאמען'ס מויש און דער פרעמד, און לאנד, וואס רעזיגנירטע וואינען, האט מען זיך אויס־געגעסטעט און געקומען צורוק, דער־וואקסענע שוין מיט בערד און גע־קנייטשט, מען איז צוזאמלען צום טא־טען'ס מויש, דערפרעהט זיך מיט זיין נחלה און געווארען זיינע שותפים.

די צוריקגעקומענע צום לעבען, דאס הייסט די, וואס זענען פריהער מעשה־יעקב'ל אוועק פון איהם, אנטלאפען זיך און געקומען צוריק, ווערען מיט'ן לעבען נישט אויפ־צו'פלומ'שט חבר, מאכען שיתפות מיט'ן רבונו של עולם. און אז מען איז גאט'ס א שותף, לאפט מען, מעקט ווי ער, א קוק אויך איבער'ן לעבען... די, בורא עולם, וואסט פון אייבען און פיהרסט אן מיט דיינע וועל־טען. אט גובען מיר זיך אויך א הויב און דיינע הוילען, די האסט בעשאפען, מיר וועלען דיר נאכטאן.

דער גיהנום איז אונזער, דאס ארט, וואו מענשען קומען אפ, איז אונזער. קומט און האקט אראפ, און שאול תחתית! לאמיר זיך ארגנטערלאזען און די טיפענישען פון פיינען און ווערטמאכען גרויסע, לאמיר זיך אנזעטיגען מיט ליוד פרי ליבלעכער אויפגעהויבען זיך און הימלען און הויכע און טון דארט אט דאס וואס עס טוט דארט דער רבונו של עולם — שאפען!

ו.

די וועגען, וואס פיהרען צום שאפען — דער קאן זיי דען בעצייכענען! אייגענע פון זיי, פון די אויסגעטראטענע, איז דער וועג פון ליידען. דער טאטערשער־וועג, די וויא דאלאראזא. דאס איז א וועג א לאנ־גער, א וועג פאר יחידים. צווייי צוזאמען בעגעגענט מען נישט אויף יענעם וועג, איינזאמע געהען זיי איהם צודורך, קיין אנלעהן, יעדער רוף פאלט ווי און א מדבר, דערוואכען זיך אויף א צווייטען קאן מען נישט. א שרעק בעפאלט אייא אייגענעם פון אונז, פון אט דעם וועג, אזוי צו מיר וואלטען פערשווארצען אונזערע פריינד און די פריינד פון אונזערע פריינד: א, געהט נישט, געהט נישט אויף דעם וועג, וואס פיהרט צו שאפען! מיידען וואלט איהר איהם, דעם וועג. דער וועג, וואס פיהרט צום שאפען, איז א מסוכנ'דיגער, נישט אלע, וואס בעטערע מען איהם, געהען איהם אדורך בשלום; מען פערחלש'ט באלד און אנהויב פון ראזיגען מדבר, מען בלייבט דארט און מיטען, מען שטעהט אפ, א סך נאר א סך דערגרייכען איהם נישט ביז'ן סוף, ווייל דער סוף איז א ווייטער, אנ'אונגעדליבער, ווייל ער געפט נאר קיין סוף נישט. עס לייטערט שוין, ליכטיגט, האבענדיג דעם קאפ איבער די שטערן, בעהערשענדיג, ווי געמער שוין דאס לעבען, שוועבענדיג שוין איבער איהם, נעמט באר די דארי־נען־קרוין פעסט ארום זיין קאפ, און מען איז נאך פער'משפט אויף ווייטער ליידען.

קוקט נישט איפ'ן שמייכעל, וואס איז אויסגעגאסען אויף די ליפען פון די גע־ליטענע, פון די, וואס שאפען, פון נאצ'ם שותפים. קוקט נישט, וואס די לופט שטראלט זיי פון די קלארע אוי־גען — מען ליידט! מען ליידט!

זיי זיצען עס, די צדיקים, אזוי אין זייערע גרויסע ליידען און שמייכלען אויף דער פרעהען א וועלט.

—0—

דער גרויסער קאמף צווישען רבי'ן ר' מלך

צוזאמען מיט א קרעטשמער־יונג נעגען דעם שטן, לילית און זייער חבריה.

(א ראש־השנה־מעשה'לע)

— פון — **מאיר הערץ**

דער רבי ר' מלך פון ליזשענסק האט געהאט אלע זיינע יאהרען א געוואוינהייט ארומצוואנדערן אויפ'ן פערשיידענע שטעט, שטעטלעך און אפילו און די סער דארפיגסטע דערפער. דאס זיין אוונמער־הוג איז פאר איהם געווען א ווילסטיגער ענין. דורך זיינע שטענדיגע נסיעות האט ער פיל געלערנט און דערקענט די מענ־שען פון גאט'ס ערד, ווי זיי לעבען, ווי זיי טראכטען און בכלל ווי זיי זענען זיך נוהג און זייערע אויפפיהרונגען און בעצוג צו זייערע חברים, בעקאנטע, קרובים און סתם צו אלע מענשליכע ברואים.

אויף זיינע וואנדערונגען האט דער רבי ר' מלך זיך פיל ערפאהרען און ער איז געווארען בקי און אלע וועלט־זאכען. ווען קלוג און ווייט איז האט כהרף עין דורכגעדרונגען די נשמות און די הערצער פון אלע פערשיידענע מענשען, וועל־כער ער האט בעגעגענט אויף זיינע נסיעות. דאך אלץ האט איהם שטארק געצויגען צו זיינע הימעל־שמייכענע מדרגות. ער האט אויף זיין וואנדער־וועג אנטדעקט פערבארגענע צדיקים און ל"ו־ניקעס, וואס זענען געווען פערהוילען פון יעדען מענשליכען אויג און געלעבט ערגיץ און א ווייטען העק פערווארפען און קיינער האט זיי נישט געקענט און קיינער האט פון זיי נישט געוואוסט.

דער רבי ר' מלך האט געזעהען אויף דער וועלט פיל רשעות און אכזריות, וואס אויך מענש איז בעגאנגען געגען צווייטען און זיינע תפילות. וואס דער רבי ר' מלך האט פערלענגט און וואלטען און הימעל זארגנישט פועל רחמים געווען, ווייל לילית מיט איהר פתח האבען צוגעפאסט גאנצען אלע חטאים, עבירות און פער־פ־עבענם און מיט זיי בעוואפען די ווא־שאל פאר'ן בית־דין של מעלה. ווען ניט דער זכות פון די בעהאלטענע צדיקים וואלט איהם ביינעשטאנען, וואלט דער רבי ר' מלך נישט אויסגעמאל בעוואגט גע־וואהרען און אויף יודען וואלטען נגזר גע־ווארען שלעכטע גזרות.

דער צוועק פון רבי'ן ר' מלך'ס נסיעות זאגען געהאט א דאפעלטע בעדייטונג: צו הייט מעגליך, האט ער זיך בעמיהט וואו נאר ער איז געקומען און בעטערקט שלעכטע מדות, האט ער יענעם מוס זאגען אמנגענומען, דערוואקט און איהם רחמנות און איהם מחזיר למוטב געווען, און צווייטענס איז איהם געגאנגען שטארק דערין ער זאל ענטפלעקען די ל"ו־ניקעס, די בעהאלטענע צדיקים, וואס זיצען במסתרים און מיט זייער עניות און צדקות האלטען זיי אונטער די זיי־לען פון דער וועלט. ער האט זיי אויפגע־זוכט און נאכ׳ן זיינע טויט, בעפאר זיי זיינע שטארבען, מיט דער שטערבונג, בעפאר זיי זיך צו אנטהאלטען פון דער וועלט מיט לילית'ן, און האט פון זיי דער הילף צו זיינע מלחמות מיט לילית'ן און זייער חבריה.

זוכט מיט דער שטרעבונג, בפרט זיי צו הילף צו נעמען ביי זיינע מלחמות מיט לילית'עס קעגנערדיך, וואס האט שטענדיג בעוואפען דעם בית דין של מעלה מיט געפעהרליכע מקטרגים אויף יודען.

איז געווען אמאל א יאהר, ווען דער רבי ר' מלך איז געהאט ארומגעוואנדערט איבער שטעט און דערפער און וואו ער איז נאר אנגעקומען, האט אומעטום גע־הערשט שנאה, קנאה, נקמה און אייגער האט דעם צווייטען געוואלט דורכ'ן פאר א פרוטה און אפילו פאר פארנישט און אומזיסט. האט דער רבי ר' מלך געוואגט די שלעכטע מענשען תוכחה, זיך געבעטען ביי זיי רחמים: ס'טייטש, יודען בני רחמנים, פארוואס טוט איהר אזוי פיל שלעכטס? לא די, וואס איהר ווייזט גיט ערוים קיין מיטגעפיהל צו יענעם'ס צער, טא פארוואס ווילט איהר נאך זיי אומ־ברענגען, ס'טייטש? היתכן? האט פארט רחמנות אויף אייערע נשמות, איהר האט דאך אויך קינדער, חערבארימט זיך אויף זיי און טוט תשובה — אבער ס'האט גארנישט געהאלפען. מען האט דעם רבי'ן ר' מלך אויסגעלאכט און איהם אנגעגומען פאר א משוגע'נעם. יעדער איינער האט איהם געענטפערט: ר' פעטער, אומזיסט אייער טרחה. היינט איז אזא וועלט: וועל יאך יענעם נישט בעגראבען, וועט יענער מיך בעגראבען.

איז דער רבי ר' מלך דערצייט געווארען. דא איז שוין ראש חודש אלול און דער יום־הדין איז שוין אזוי נאהענט און זכותים אויף יודען זענען אזוי וועניג. איז דער רבי ר' מלך ווייטער געלאפען אוי־פער וועלדער און פעלדער און דער שטן מיט לילית'ן זענען איהם אויף יעדען טריט נאכגעלאפען. אויפ'ן נאכטען ווען האבען זיי איהם אויסגעלאכט און נאכגע־שריגען: — העי, מלך'ל, אמל נישט אזוי, וועסט אונז היינט נישט בעקומען. דיינע יודעלעך זענען פיל מיט עונות און חטאים. אט גיב נאר א קוק אויף אונזערע פעק און זעק, וואס מיר פיהרען מיט אונז מיט, זעה נאר וויפיל מיר האבען שוין צונויפגעזאמעלט. לאא־לאא־לאא, אוי, מלך'ל, מלך'ל, וועסט דעם משפט פערשפילען, וועסט אונז שוין מעהר נים מנצח זיין. ניין, ניין, ניין!

האט זיך דער רבי ר' מלך אומגע־קוקט און א שרעקליכע חשיבה האט זיך פערצויגען פאר זיינע אויגען. ער האט הינטער זיך דערזעהען די גאנצע גוואר־דיע משחיתים און שדים מיט'ן שטן און לילית'ען בראש, נאר וועלכע כ'פיהרען גאר גרויסע פיהרען און בריקעם פול אנ־געפאקט מיט עבירות.

איינגעבויגען און דרימען און איינג ר' משענגרוג דעם קאפ און קאלגער האט זיך דער רבי ר' מלך ווייטער געלאזט לוי־פען. אפשר, טאמער וועט ער פארט גע־פינען ערגיץ א צדיק. אדער אזוי לויפענ־דיג איז אויסעגעדרג האט לילית מיט איהר מצפה'דיגען קול איהם ווייטער באגגעשריגען: מלך'ל, לויף, לויף, קום, אדרבא, צו דיינע לומדים, צו דיינע דינים רבנים און צו די ראשי הקהל און הי וועסט זעהען ווי זיי זענען עובר אויף דער תורה, ווי זיי פסק'ענען נישט עהר־ליך קיין דין־תורות, ווי זיי רופען'ן און נאמען פון דער תורה אומזיסט אומשול־דיגע מענשען. אדרבא, געה ארוין צו זיי. איך וועל אויך ארייגטרעטען.

איז דער רבי ר' מלך אוועקגעלאפען צו די מנהיגים פון פאלק, אבער נישט גוט. לילית'עס רייד האבען זיך פארווירקליכט פונ־קטליך. שרייט דער רבי ר' מלך א גרויס געשריי: ס'טייטש, געוואלד, אז איהר זענט עובר אויף גאט'ס תורה, וואס זשע זאל דער פראסטער המון נאך טאן? — ענטפערט מען איהם שוין אויף תורה־לשון: כל האלים גבר — ווער ס'איז שטארקער דער זיגט... אזוי איז היינט די וועלט.

פערקומענדיג אזא תשובה, מאכט איהם אפקעגען לילית און אלע איהרע אונטערשטעהנדיגע שדים און שדות מאנצען־דיגען מיט פאמעשען מיט די הענד: ער האט פערשפילט, ער האט פערשפילט דער רבי אלימלך.

כ'וועט אונזער קעגנער איהם בעזיגען און ס'וועט זיין זעהר פרעהליך.

דער רבי ר' מלך ווערט אויסער זיך. אלע איברים ציטערן ביי איהם אויף און א גרויליכער אימה: ס'איז שוין אנגעגאנ־גען עטליכע טעג צו ראש־השנה און דא זעהט מען גאר נישט קיין ל"ו־ניק און מען הערט נאר. ער טרעפט נישט אויפ'ן וועג קיין איינציגען בעהאלטענעם צדיק. יודען בלאזען שוין מיט שופרות און די שמח־לע און בתי־מדרשים און לילית לאכט זיך אוים פון דעם אלעם. זי פיהרט ארויף און הימעל ארוין פון בעשולדיגען און ביז און דער שפעטער נאכט ארוין גרויסע פאצאזשען מיט חטאים און עבירות צום גרויסען יום־הדין. זי פערשטעלט אלע וועגען, וואס פיהרען צו אלע זייגען הימלען און לאזען נישט אדורך קיין איין תפילות און בכיות. אפילו די קולות פון די שופרות, אז זיי קומען ארויף און דער הויך ווערען זיי איינגעשלונגען פון שטן'ס ארמעה און זיי קאנען זיך צו־מאלט נישט דורכשלאגען צו די הימלי־שע טויערען.

כ'איז שוין א טאג פאר ראש־השנה. לילית טרעטס נישט אפ פון רבי'ן ר' מלך און שוועפט פאר יעדען טריט און זינגט. זי האט נאך מורא: א קשיא אויפ'ן רבי'ן ר' מלך. און דער לעצטער רגע קאן ער פאקען ערגיץ א הייליגען ל"ו־ניק און די גאנצע צרבנות איהרע געהט דאן קאפוט. היום זי איהם אויף שריט און טריט. לאזט נישט ארצט קיין אויג פון איהם. פערשטעלט איהם דעם וועג. דער ווינד קומט איהר צו הילף און איהר בע־פעהל יאגט־אן דער ווינט גאנצע קופעס מיט שווארצע וואלקענעס. ווערט און מיטען העלען טאג שטאק־פינסטער, ווי און א הערבסטיגע שטורעמדיגע נאכט. דער ווינד רייסט אוים ביימער און פייפט ווי מיט מיאוסע רעש'יגע קולות. און לילית מיט איהר לאיאסטרע שטארגנגען און די לופטען און שרייען ארויס: — העי, מלך'ל, מען'ט שוין אויפהערען צו וואנדערן, נישטא היינט קיין נסתרים, נישטא קיין ל"ו־ניקעס, נישטא היינט קיין נאראנגים. אלע, אלע ווילען זיי גע־נוסען פון תענוג עולם הזה. א שאר מער דיינע צופרעפלענע ביינער, האסט פער־שפילט און געה בעסער צוריק אהיים.

דא איז שוין ראש השנה ביינאכט. א רעגען גיסט ווי מיט צעבערס, דונערן קנאלען און טרייסלען אויף די וועלדער פון ארום און ארים און פלאמענדיגע בליצען שניידען דורך די לופט און פערטרע־געגען שיער נישט די וועלט. וואלקען־פינסטערניש מיט בליץ־ליכטונגקייט שפי־לען זיך און א שרים־טאנץ. ביי יעדען מאל, ווען דער הימעל עפנט זיך א פראגל אויף און צעשפאלט זיך, זעהט דער רבי ר' מלך, ווי ס'פאהרען ארויף און הימעל גרויסע ברוקעס פון לילית'עס „אפאר“ מיט עבירות און ביי יעדען דונער הערט ער קוילערן זיך שוין צוריק אראפ מיט־יאגען דערשער פון די ליידנדיגע פיהרען און ס'איז אזא געשריי און ליארם ביז מויב צו ווערען. דאס שרייען און רופען דער שטן מיט זיינע געגנעריש און משרתים: שנעלער, גיכער, לייגט שנעל ארויף נייע עבירות אויף די אויסגעליידיגטע פיהרען. א סוף גיכער, כל זמן דער רבי ר' מלך וואנדערט און וואנדערט, קען ער נאך קיין אויך זכות נישט געפינען אויף די יודען.

ווערט דער רבי ר' מלך שטארק צו־מוטשעט, ווערט שוין אלעין אויך דער־שראקען פון דער קאלעריגער בהלה — אלע ווילען לויפען אונטער אנ'צעפרא־שע'ל און וויל איהם אויך ארויפלעגען אויף דער בהר. צעוויינט זיך שטארק דער רבי ר' מלך און פרובט מיט א צעבראכענע הארץ איין תפלה נאך דער צווייטער. איז מכוון שמות הקדושות און רופט צו־הילף אלע הייליגע נשמות פון גן־עדן. די הייליגע תפילות הויבען־און צו פרוכען די שדים'לעך און זיי לאזען ארויס א קוויטש: — מאמע, לילית, ס'פריהט פון רבי'ן ר' מלך'ם מויל שטראמען ארוים פייערדיגע זיילען. ער פערברענט אונז, העלף אונז, שטארקע קעגנונג אונ־זערע, העלף! נעמט לילית ארוים א פען־פערל און שרייט אן איהרע בעגלייטער: אוועק פון רבי'ן ר' מלך! איהר זאלט איהם נישט אנרירען. ער איז א פלאם־פייער. קיינער פון אייך זאל זיך נישט ענטפערען מעהר איהם אנצורירען. אליין זאלט איהר טאן פון דער ווייטענס. רעכט אלט וועלען זיינע תפלות נישט זיין אזוי היים און זיי וועלען איהם נישט שאד־מען.

דער רבי ר' מלך האט זיך גענעהרט פון איין פוים צום צווייטען. ער האט מורא געהאט צו שטעלען א גאנצען טריט. איז ער געטראגען לאנגזאם, פאמעליך. פלוצלינג און מיטען דעם געוויטער און רעש האט ער דערזעהען ווי פון ווייטענס לויכט זיך פון א פענסטער. האט ער זיך קוים צושלעפט צוזאמען מיט די לעצטע כחות און אנגעקלאפט דארט און טויער, מ'זאל איהם עפענען. דא איז געווען א קרעטשמע און צוליב דעם גרויסען שטורם איז די קרעטשמע פריהער גע־שלאסען געווארען אויף אלע טויערען, ווייל ס'איז קיינער דערמאלט נישט ארוים־געפאהרען.

בעת דער רבי ר' מלך האט דארט אנ־געקלאפט איז ארוים דער איינגעזעסענער מיט זיין האלב־נאקעטען און אפגעריסע־נעם קרעטשמער־יונג און ווען דער אויג־ראר האט דערזעהען דעם רבי'ן ר' מלך אנגעטוהן ווי א שלעפער האט ער איהם ביי קיין פאל נישט געוואלט ארייגלאזען. ערשט אויפ'ן געבעט אין געוויין פון זיין משרת, דעם קרעטשמער־יונג, איז ער ווען דעם פרעמדען שלעפער אוועקגעבען זיין נעלעגער און איהם אוועקשעקען זיין ווינטשערע, האט דער יודישער קרעטש־מער, וועלכער איז געווען א גרויסער קמצן, קוים בעוויליגט און ארייגלאזט דעם אורח אריינצולאזען געפונען.

דער רבי ר' מלך האט געדאוונט מעריב. דער קרעטשמער־יונג האט איהם מאכיל ומשקה געווען. איהם אוועקגעגעבען זיין עסען און האט איהם אויסגעבעט זיין נעלעגער, מתלענדיג זיך מיט'ן בוים'ל שמראי און היי־קוישלעגער, אוועק־געלעגענדיג איהם זיין באנגדע, מיט וועל־כער דער יונג האט זיך שטענדיג צוגע־דעקט און בעגנוגט דאס אלט א אייבער־בעקט. אז ס'איז געווען נאך שפעט און דער רבי ר' מלך איז שוין געלעגען אויף זיין נעלעגער, האט זיך דער קרעט־שמער־יונג שטילערהייט אויף די שפיץ

פינגער ארויפגעשעהרט פון זיין נעלעגער און צוועק אויף שעה'ן לאנג. אז ער איז צוריקגעקומען און דער רבי ר' מלך האט איהם געפרעגט, וואו ער איז געווען אזוי לאנג, האט ער געענטפערט, אז ער האט איז דער שטיל געגאנגען טאקע מיט עסען פון דער קוך און זיי צושראגען צו ארימע הונגעריגע יודען און דעם נישט־ווייסען שמעטעל. איהרער מ'זאל דאס עסען פרויבען ארויסווארפען, האט זיך דער יונג פערטגעפעלערט, איז גלייכער ארימע יודען זאלען זיך אונטערלעהנען דאס הארץ. ווייטער האט דער יונג דערצעהלט אז נאכ'ן עסען האט ער זיך נע'מוב'ל'ט און פ־ישען קוועלטערגען מייך נישט חנוט פון דער קרעטשמע. דער יונג איז צוריק ארויפגעקראכען אויפ'ן נעלעגער, אבער מען זיך אויפ'ן קאפ דאס הימעל ארויס־געשלאפט פון הויזען־קעשענע אנ'אלף־בית און שפילערהייט ארויסקלויבענט רעה־פון. ער האט זיך געשעמט פאר'ן טרעמדען יוד, וואס ער לערנט זיך ערשט אלף־בית און געזאגט מיט'ן לערנען דער מוסער יוד זאל איינשלאפען. דער רבי ר' מלך האט דאס בעמערקט און ער האט זיך געמאכט שלאפען. דאן האט דער יונג נעגומען לייענען הויך אויפ'ן קול: — אלף, בית, גימל, דליד. היא און אזוי ווייטער ביז תיו. ביי יעדען אות האט ער געקושט די ציצית, וואס ער האט געטראגען אויפ'ן הארצען האוץ און אויך געקושט יעדען אות פון אלף־בית.

דער רבי ר' מלך האט א קוואק געטאן מיט'ן פינגער: — א־ווא, איך האב גע־פאקט! דער שטן וועט זיך שוין פון מיר אויסרייבען א שווארץ יאהר. דער יונג געפעלט מיר, ער איז פון יענער חברה, נאך אפשר גרעסער פון א ל"ו־ניק, ווייל ער ווייסט אליין ווי הויך ער איז.

דער רבי ר' מלך האט גערופען דעם יונג און ביי איהם געפרעגט:

— וואס נאר, די ווייסט וואס היינט איז?

— היינט איז דינסטאג, פעטער־לעבען.

— האט דער קרעטשמער־יונג אפגע־הוסט און מיטען לערנען.

— און א חוץ דינסטאג, ווייסטו וואס היינט איז?

— ניין, יאך ווייס נישט.

— היינט איז ראש־השנה, א גרויסער יום־הדין איז היינט אויף דער גאנצער וועלט.

(שלוס — מארגען)

די לעגענדע וועגען הערצל-בוים

(בעזוך אין אַ יודישער סאַנאַטאָריע אין ארץ-ישראל).

(ספּעציעל פֿאַר'ן „לאָדזשער טאָגעבלאַט")

פֿון זלמן זילבערצווייג.

II.

אונטער'ן פֿרייען הימעל ליגען זיך אויסגעלייגט אין ליעווענטענע שטולען 30 יודישע אַרבייטער און אַרבייטערינס, וועלכע זיינען קראַנק געוואָרען פֿון דער אַרבייט. איך שטעל זיך פֿאָר זיי פֿאָר און פֿיהר מיט זיי געשפּרעכען.

דאָס איז מרדכי פֿרידמאַן, אַ שטיינהאַקער פֿון ירושלים. אַליין שטאַמט ער פֿון שטעטעל דוואַרנא, אין ליטא. 5 יאָהר איז ער אין ארץ-ישראל. ער איז אָפּגעשוואַכט געוואָרען פֿון דער אַרבייט, און ווען נישט די סאַנאַטאָריע, ברעכט ער צוזאַמען.

און דאָס איז חביבה (מסתמא „ליבע“ אין דער אַלטער היים) מאַרגאַליט פֿון ליטווישען שטעטעל אוואַנטא. שוין מעהר ווי 11 יאָהר איז זי אין ארץ-ישראל. לעצטענס האָט זי געאַרבייט אין שטאַל אין פּתח תקוה, דאָ האָט זי זיך צוגעקיהלט דעם האַלז, שוואַך געוואָרען און מעהר נישט געקאָנט אַרומגעהן.

אָדער דאָס איז אַנ'אַנדערע מיידעל: שרה יאַקאָבי פֿון חיפה. 4 יאָהר איז זי אַלט געוועזען, ווען זי איז מיט 21 יאָהר צוריק אַהערגעקומען פֿון רומעניען. און ארץ-ישראל איז זי שוין דורכגעגאַנגען אַלערליי אַרבייטען, פֿון אַנ'אַרבייט ריין אויפ'ן שאָסיי ביז אַ קעכין אין די אַרבייטער-קיכען. איצט איז זי זעהר אָפּגעשוואַכט.

אָט איז אליעזר טאַלגאַ פֿון סמאָוואַשטשע אין קיעווער גובערניע. ער איז ערשט 2 און האַלב יאָהר אין ארץ-ישראל, אַ בוי-אַרבייטער אין תל-אביב, איצט איז ער נאָך אַ נירען-אָפּעראַציע.

פֿערשטעהט זיך, אַז עס פֿעהלען אויך נישט פֿון עמק און פֿון שומרון: אָט איז דוב בערלאַגער פֿון חדרה. אַליין שטאַמט ער פֿון אוקראַינע. ער איז ערשט צוויי יאָהר אין אַ קבוצה (קאָמונע), אָבער ער האָט שוין בעוויזען קראַנק צו ווערען אויף מאַלאַריע טראָפּיקאַ, און אָט איז שמואל בעלענקיס פֿון וויטעבסק, 19 יאָהר איז ער שוין אין ארץ-ישראל. ער איז אַ לאַנד-אַרבייטער אין כפר יחזקאל, אָבער לעצטענס האָט ער זיך אַזוי שוואַך דערפֿיהלט, אַז ער האָט מעהר נישט געקאָנט אַרבייטען.

זיי אַלע פֿיהלען זיך בעסער שוין אין פֿערלויף פֿון דער איינער וואָך, וואָס זיי געפֿינען זיך דאָ, ווייל צוליב דעם בוי פֿון צווייטען שטאָק איז די סאַנאַטאָריע אַ קורצע צייט נעווען איינגעשלאָסען.

און אָט איז אַנ'אָנגעזעהענע פּערזענליכקייט: דער בעקאַנטער אַרבייטער-פֿיהרער בן-גוריון. ער איז לעצטענס געווען פֿאָרזיצענדער פֿון דער גרויסער יודישער אַרבייטער-קאָנפֿערענץ אין תל-אביב, און ער האָט זיך אַזוי אָנגעשטרענגט, אַז ער איז קראַנק געוואָרען. ער האָט זיך געמיהט געוואָלט אַז ער זאָל קאָנען פֿאָהרען אויפ'ן ציוניסטישען קאָנגרעס און דאָרט פֿערטיידיגען די אינטערעסען פֿון דער „הסתדרות“.

די אַרבייטער זאָגען אַרום זייער פֿיהרער, אָבער דאָ איז ער אויס פֿיהרער. דאָ פֿיהרט דער דאָקטאָר ראָזענטאַל, אַ סימפּאַטישער מענש, אָבער אַ „דיקטאַטאָר“. ער לאָזט נישט בן-גוריון'ען רעדען, ער האָט איבערהויפּט איינגעפֿיהרט אַנ'אייזערנע דיסציפּלין. אין סאַנאַטאָריע האַלט ער, ווי מען רופֿט, נישט אַרבייטען, נישט אָנשטרענגען זיך.

ער ערקלערט מיר: אין אייראָפּא און אין אַמעריקא געפֿינען זיך אַלע אַ גאַנצען טאָג אין פֿערמאַכטע וואוינונגען. דער סוחר זיצט אין געשעפֿט אָדער אין ביוראָ, דער אַרבייטער — אין פֿאַבריק. זיי האָבען נישט קיין לופֿט, קיין בעוועגונג, דערפֿאַר ווען זיי קומען אין סאַנאַטאָריע, מוז מען זיי וואָס מעהר האַלטען אויף דער פֿרייער לופֿט, מאַכען אויספֿלוגען, גימנאַסטיק, מיט איין וואָרט, מאַכען בעוועגונגען. דאָ אין ארץ-ישראל איז אָבער אַנדערש. דאָ האָבען אַלע די זון גאַנץ טאָג, קיין לופֿט פֿעהלט נישט. מען בעוועגט זיך שטענדיג. זיי דאַרפֿען האָבען נאָר 2 זאַכען: רוה און גוט עסען.

איך האָב געפֿרעגט די קראַנקע און זיי האָבען מיר געזאָגט, אַז מען גיט זיי זעהר גוט צו עסען, און אויב אַזוי איז טאַקע צו פֿערוואונדערן, ווי אַזוי דאָס עסען מיט אַלע אַנדערע זאַכען קאָסטען נאָר 33 פּיאַסטער (1,65 זל.) אַ טאָג פֿאַר אַ קראַנקען.

אָבער דאָס געלד צאָהלט אויך נישט דער קראַנקער. דאָס צאָהלט די „קופּת חולים“.

איך האָב אויך געפֿרעגט, ווי אַזוי ווערט אויסגעקליבען אַ קראַנקער אין סאַנאַטאָריע. עס איז דאָך קלאָר, אַז עס זיינען פֿאַראַן זעהר פֿיל קאַנדידאַטען. מען האָט מיר געענטפֿערט, אַז גאַנץ ארץ-ישראל איז איינגעטיילט געוואָרען אין „געביעטען“. יעדע געביעט האָט אַזוי און אַזויפֿיל בעטען. צום ביישפּיל: תל-אביב האָט 3 בעטען, עמק האָט 8 בעטען, חיפה — 2 בעטען, און די קראַנקען-קאַסעס אין די דאָזיגע געביעטען שיקען שטענדיג קראַנקע פֿאַר „זייערע“ בעטען. מען קען זיך פֿאָרשטעלען, אין וואָס פֿאַר'אַ לאַגע עס געפֿינען זיך די קראַנקען-קאַסעס, אַז תל-אביב קען נאָר שיקען 3 קראַנקע און צו שיקען האָט זי אַפֿשר 100. די דאָקטוירים האָבען טאַקע שטענדיג אַ שווערע מערכה.

איך האָב בעזוכט די צימער. שיינע צימערן צו 2—3 ביז 6 בעטען אין זיי. אַ ספּעציעלע מילכיגע און אַ ספּעציעלע פֿליישיגע קיך. אַלץ איז דאָ שטרענג כשר.

די סאַנאַטאָריע האָט איינגענע וואַסער פֿון 2 ספּעציעלע ברונעם. מוצא ליגט זעהר הויך, און גראָבען דאָ קוואַל-וואַסער וואָלט מען געדאַרפֿט האָבען קורח'ס אוצרות, בעניצט מען זיך מיט רעגען-וואַסער, וואָס ווערט געהאַלטען אין די ברונעם. די סאַנאַטאָריע ווערט בעלויכטען מיט עלעקטריק פֿון אַנ'אייגענעם מאָטאָר. די גאַנצע סאַנאַטאָריע איז איינגעהילט אין וואַלד.

צוזאַמען מיט דעם דאָקטאָר פֿון דער סאַנאַטאָריע און נאָך איינעם זשורנאַליסטען בין איך געגאַנגען בעקוקען דעם גאַנצען פּלאַץ פֿון דער סאַנאַטאָריע. די סאַנאַטאָריע שטעהט אויף אַ באַרג און אויף דעם באַרג האָבען יודישע אַרבייטער געמאַכט טעראַסען, אויף וועלכע מען האָט געפֿלאַנצט ביימער. פֿייגען, ציטערן און מיינטעל-ביימער. עס איז אַזוי מערקווירדיג אינטערעסאַנט צו זעהען, ווי אַזוי אויף שטיינער וואַקסען ביימער. ווירקליכע ניסים. טייל ביימער, וואָס זענען שוין אַלט עטליכע יאָהר, זענען שוין טאַקע דיק און הויך, אַנדערע זענען אַזוי הויך ווי אַ מענש, נאָך אַנדערע יונגעשטעקעלעך, אַזוי ווי קליינע קינדער.

די טעראַסען פֿיהרען אַרום אויסגעצייכענטע מעטער. דאָ איז די לאַגע אַ מחיה. מען פֿערגעסט אינגאַנצען, אַז מען געפֿינט זיך אין אַ טראָפּיש לאַנד. עס איז אַזוי, פֿון דער ווייטענס בלאַנקען ווי גאָלד, איינגעטונקען אונטער דער רויטקייט פֿון דער אונטערגעהענדער זון, די שפּיצען פֿון די ירושלים'ער הייזער.

אַרום און אַרום טאָל, וואו עס פֿליהען ווי די שדים, אויטאָמאָבילען, און פֿון די שפּיצען בערג און הינטערגרונד לאָזען זיך אַראָפּ די ארץ-ישראל'דיגע ציגען, וועלכע זעהען אויס ווי שעפּסען. זיי געהען נישט אַליין, מיט זיי געהט אַ פּאַסטעכעל, אַ מין יוסף, וואָס פֿייפֿט זיך צו אויף אַ פֿייפֿעלע אַ טרויעריגען ניגון, וועלכער דערגעהט ביז אונטער'ן האַרצען.

מיר געהען צוריק און קומען צו אַ קליינער אַלעע, וואָס איז אינגאַנצען בעדעקט מיט ביימער. הינטער אַ באַנק שטעקט אַרויס אַ וואָרצעל פֿון אַנ'אונטערגעהאַקטען בוים.

דאָס אָרט איז פֿערבונדען מיט אַ מערקווירדיגער געשיכטע.

ווען ד"ר הערצל איז געווען אין 1898 אין ארץ-ישראל, האָט ער דאָ געפֿלאַנצט אַ צעדערען-בוים. דער בוים איז זיך געוואַקסען און איז געוואָרען אַ פּונקט פֿאַר טוריסטישע יודען. זייט הערצל איז געשטאָרבען, האָט מען אָנגעהויבען צו קומען צום דאָזיגען בוים אַקוראַט, ווי דאָ וואָלט געווען זיין קבר. יעדען טאָג פֿלעגען זעהר פֿיל יודען פֿון ירושלים און פֿון אַנדערע ערטער קומען צום בוים.

ווען די מלחמה איז אויסגעבראָכען און די טערקען האָבען אַריינגעפֿיהרט זייער מיליטער קיין ארץ-ישראל, האָט מען אין איין טאָג געפֿינען דעם בוים אונטערגעהאַקט. עס איז באַלד געוואָרען קלאָר, אַז די טערקען, וואָס זענען געווען זעהר בייז אויף די יודען צוליב זייער שטרעבען אָפּצורייסען ארץ-ישראל פֿון דעם אַלט-פֿערפֿוילטען טערקיי, האָבען מחמת נקמה אונטערגעהאַקט דעם בוים, וועלכער איז געווען אַזוי פֿערעהרט ביי יודען.

עס איז אָבער אויך פֿאַראַן אַ מיינונג, אַז דער בוים איז אויסגעהאַקט געוואָרען דורך יודען.

די טערקען האָבען אין דער קריגס-צייט זעהר געפּלאַגט די יודען, און עס האָבען זיך געפֿונען יודען, וועלכע האָבען גערעכענט, אַז דער בוים איז אַ געפֿאַהר פֿאַר יודען, ווייל ער דערמאָנט די טערקען, אַז יודען ווילען אָפּרייסען ארץ-ישראל פֿון טערקיי, און איינמאָל ביי נאַכט האָבען די „בעזאָרגטע“ יודען אַליין אויסגעהאַקט דעם בוים.

אַזוי אָבער ווי דער בוים איז דער איינציגער אָנדענקען פֿון ד"ר הערצל אין ארץ-ישראל, ווערט דער שורש זעהר גוט אָפּגעהיטען. עס זיינען אַרום דעם בוים פֿערפֿלאַנצט געוואָרען נייע ביימער פֿון ערשטען יודישען נציב העליון סער הערבערט סעמיועל, פֿון גובערנאַטאָר סטאָרס, פֿון ציוניסטישען פֿיהרער ד"ר ווייצמאַן. דער שורש פֿון אונטערגעהאַקטען בוים, וואָס האָט שוין אָנגעהויבען פֿוילען, וועט באַלד אַרויסגענומען ווערען. מען וועט אים מיט כעמישע מיטלען באַלזאַמירען, אַריינשטעלען אין אַ שייער און צוריק אַריינזעצען אין דער ערד מיט אַ געהעריגער אויפֿשריפֿט. דאָס וועט זיין איינע פֿון די אינטערעסאַנטסטע ערטער אין פּאַלעסטינא.

אָבער די סאַנאַטאָריע אַליין, די „פֿאַבריק“ געזונד צו מאַכען די מידע פֿון יודישען לאַנד, איז אַ גאַנץ שעהנע פֿאָרזעצונג פֿון הערצל-בוים.

דרייסיג דורות יודען אין פּוילען.

פֿון דער ערשטער צייט, ווען יודען זענען אָנגעקומען וואוינען ביז צו דער איצטיגער ווידערגעבורט פֿון דער פּוילישער מלוכה.

פֿון גרשם באַדער.

די ערשטע צייט נאָך פּוילען'ס צוטיילונג.

די ערשטע טאַט פֿון דער עסטרייכישער רעגירונג איז געווען צו צעהלען די יודען. און דאָס איז אָבער געווען זעהר שווער דורכצופֿיהרען, ווייל יודען האָבען זיך נישט געלאָזט צעהלען און האָבען זיך בסוד פֿערבאַהלטען פֿאַר דער „גזרה“. [illegible]

[illegible]

צאָהלען אַ טאַקסע פֿון 10 פּראָצענט צו דער רעגירונג. [illegible] די נייטיגע 500 רייניש, וואָס מען האָט געדאַרפֿט [illegible] פֿון 50 רייניש [illegible].

[illegible]

אַ שעה צווישען די וואָלקענס.

(איינדרוקען פֿון אַ לופֿט-פֿליה-רייזע לאָדז—וואַרשאַ)

— פֿון — קהל.

פֿון לופֿט-פֿליה-רייזען איז שוין אַ סך געשריבען געוואָרען.

נים איינער פֿון דער שרייבער-משפּחה האָט שוין געשילדערט זיינע איינדרוקען, ווען ער האָט זיך געפֿונען אין דער הייך איבער גאָט'ס וועלטעל.

כ'בין נישט דער ערשטער. דאָך דוכט זיך מיר, אַז כ'האָב אַ חלק אין „מעשה בראשית“. אַז כ'בין נישט קיין קלענערער העלד פֿון די בערימטע לופֿט-פֿליהער — אַז יענע האָבען אויך נישט בעוויזען קיין בעסערע העלדענטאַט...

מ'פֿיהלט זיך רוהיג און זיכער אין עראָפּלאַן. נאָר שוואַכע און שרעקעוודיגע מענשען זעהען אין אַזאַ פֿליה אַ העלדענטאַט.

אויפֿהויבענדיג זיך פֿון לאָדזשער פֿליה-פּלאַץ האָב איך נישט געפֿיהלט דעם מאָמענט, ווען כ'בין אָפּגעריסען געוואָרען פֿון דער ערד און אַריינגעפֿאַלען אין רשות פֿון דער לופֿט.

כ'האָב אַזויפֿיל האָפֿנונגען געלייגט אויף דעם אויגענבליק, ווען כ'וועל פֿערלירען דעם באָדען אונטער די פֿיס און ווער אַ הויב מין העכער פֿון אַלע בשר ודם'ס, אָבער דער מאָמענט איז פֿאַרביי אומבעמערקט, אומפֿיהלבאַר.

בלויז דאָס כסדר'דיגע אונאויפֿהערבאַרע רוישען פֿון מאָטאָר זאָגט מיר, אַז מיר פֿליהען און הויבען זיך יעדע וויילע העכער און העכער. איך קוק אַ קוק דורך'ן פֿענסטער. ס'פֿערשפּרייטען זיך אונטערגעלין ברייטע פֿעלדער מיט פֿיל-פֿאַרביגע סאַלירען. כ'הויב אָן צו צווייפֿלען, צי איז דאָס די אייגענע ערד, וועלכע מען זעהט אונטען. אַזאַ סימעטרישקייט, אַזאַ וואַנדערבאַר-געשמאַקטער טעפּיך, וואָס קיין שום קינסטלער אין דער וועלט איז נישט בכח נאָכצומאַכען.

ווי שעהן איז גאָט'ס וועלטעל פֿון דער הויך!

גאָט האָט טאַקע געשאַפֿען אַ וואונדער-שעהנע וועלט, טראַכט איך מיר, אָבער ס'מוז זיין אַזוי הויך, ווי ער, כדי צו דערזעהן איהר שעהנקייט.

מיר פֿליהען פֿערביי דערפֿער, וועלדער. די הייזלעך זעהען אויס, ווי קליינינקע קינדער-שפּיעלעכלעך. הגם די ווייסט אַז די געפֿינסט זיך אַנ'ערך פֿון 8 הונדערט מעטער הויך, קאָנסטו דיר פֿאָרט נישט פֿאָרשטעלען, אַז אין אָט יענע פּיצינקע הייזעלעך, וואָס זענען גרויס ווי אַ שפּאָן, זאָלען וואוינען דערוואַקסענע מענשען.

ווי אַ קליינטשיק בערדעל, וואָס הויבט ערשט אָן צו שפּראָצען אויף דער [illegible], זעהען אויס די וועלדער, וועלכע ציהען זיך מסתמא קילאָמעטער ווייט.

וואָס איז אַזעלכעס רעאַליזם? איצט זעה איך דאָך די וועלט נאָר אין אַן אַנדער ליכט. פֿאַראַן, אַלזאָ, אַ העכערער רעאַליזם, אַ העכערע ווירקליכקייט...

אָט פֿליהען מיר פֿאַרביי אַ וואַסער. איינגענטליך בין איך זיך משער, אַז דאָס איז אַ וואַסער. ווייל פֿאַר מיר ווייזט זיך נאָר אַ דין לאַנג שנירעלע, וואָס קרייזעלט זיך, שלענגעלט זיך און פֿערשווינדט.

„כ'מיר פֿליהען דאָך גאַרנישט“ — זאָג איך זיך צו מיין שכן, אַ לאָדזשער אַדוואָקאַט, אַזוי פּאַמעליך בעוועגט זיך דער עראָפּלאַן, די בילדער בייטען זיך גאַנץ לאַנגזאַם, אַז כ'גלויב זיך קוים, אַז אין 40 מינוט וועלען מיר זיין אין וואַרשאַ.

„מיר פֿליהען אויסערגעוועהנליך גיך“ — זאָגט מיין בעגלייטער, און ער ווייזט מיר דעם שאָטען פֿון אַעראָפּלאַן, וועלכער בעגלייט אונז אויפ'ן גאַנצען וועג.

און שאָטען, אַלזאָ, דערקענט מען דעם אמת...

יאָ, די ווירקליכקייט זעהט מען נאָר אין שאָטען...

אַ ביסעל סינטעטיש-הייזלעך, צונויפֿגעקוועטשט איינס אויף ס'אַנדערע. דאָס איז לאָוויטש. אַ דינע שלאַנג, וואָס קריכט אויפ'ן בויך, בעוועגט זיך גאַנץ לאַנגזאַם — אַ משא-צוג.

דער זייגער רוקט זיך גיך, ווי דער עראָפּלאַן. מיר פֿליהען שוין איבער אַ האַלבע שעה.

טאָמאַשאָוו. אַ ביסעל גרינס הילט איין די ווילד-צעוואָרפֿענע הייזלעך, פֿון וועלכע ס'זעהען זיך אַרויס איינציגע העכערע בנינים.

אָט קומט ענטגעגען אַ צווייטער עראָפּלאַן. יענער פֿליהט אויסערגעוועהנליך גיך און מיר בעגריסען זיך קוים.

ווען מ'קוקט געשפּאַנטער, אויף אונזער'ס גלייכען, בעמערקט מען די שנעלקייט. קוקט מען אָבער אַרויף צו אַראָפּ, דאַכט זיך, אַז מיר שטעהען.

אַ געוואַלדיגע שמחה בעהערשט מיך. מיר, קליינינקע בעשעפֿענישען, וואָס ראַיען זיך דאָרט אונטען, ווי די ווערעמלעך, האָבען בעהערשט די לופֿט.

אָט זעהט מען שוין דייטליך די ראַדיאָ-סטאַנציע. דער אַעראָפּלאַן הויבט זיך אָן אַראָפּלאָזען ניעדריגער. מ'זעהט שוין וואַרשאַ.

כ'מיין פֿליהען, גייט מיר פֿאָרהען שוין אויפ'ן מאָקאָטאָווער פֿליה-פּלאַץ.

כ'זיץ אין וואַרשאַווער טראַמוויי און כ'צווייפֿעל, צי כ'בין אין וואַרשאַ. כ'לייען אָבער די שילדלעך פֿון די גאַסען. מאַרשאַלקאָווסקאַ, ביעלאַנסקאַ.

און די זיכערקייט, וועלכע האָט מיך בעהערשט, זיצענדיג אויפ'ן עראָפּלאַן איז פֿערשוואונדען.

מיר, לופֿט-מענשען, פֿיהלען זיך זיכערער אין דער לופֿט און אויף דער ערד פֿיהלט מען זיך אַזוי אומזיכער. אַלע ספֿקות, וואָס זענען דאָרט אין דער הויך געווען פֿאַר מיר אַזוי קלאָר, קומען צוריק. כ'בין ווידער דער סקעפּטיקער.

אַ קינד פֿון דער ערד און דאָך אַ לופֿט-מענש.

—0—

גאלד, בלוט און פרויען.

א ראמאן פול מערסווירדיגע איבער-לעבענישען און ליידענשאפטען.

(121-טע פארטזעצונג.)

— ביסטו גרייט צו טון עפעס פאר זיינעטוועגען?

— אלץ, וואס איך וועל נאך קענען.

— ביסטו גרייט צו אפפערן זיין לעבען פאר איהם?

— איך וועל געוויס טון אלץ, וואס איך וועל נאר קענען, כדי איהם צו ראטעווען.

— דו ביסט א גוטע און בראווע קינד, אננא איך ליב דיך מיט יעדער מינוט אלץ מעהר און מעהר. דו פערדינסט צו לעבען אין בעסערע אומשטענדען. דו וואלסט געמעגט געפירען ווערען ביז א גראף. און מיר דאכט זיך, אז דו ביסט נישט די טאכטער פון א הענקער.

— וואס רעדט איהר, סטאסא? וואס מיינט איהר דערמיט?

— איך ווייס אליין נישט, וואס איך רעד. אין מיינע יאהרען פלודערט מען, וואס עס קומט ארויף אין קאפ. איך וועל זעהן עפעס טון פאר דיינעטוועגען. ווילסטו, אננא, וועל איך דיר ווארפען קארטען אדער איך וועל דיר זאגען אויף דער האנט?

אננא האט זי אנגעקוקט מיט שווייגען. ביז-אהער האט זי פון איהר נאך נישט געהערט קיין איין ווארט וועגען דעם ווי צו ראטען ארטורן אלס יונג מיידעל אבער איז זי געווען גענייגט, וואס די קארטען וועלען זאגען. זי איז דאך אויפגעוואקסען אין א ווילדען וואלד, ווייט פון מענשען און איז דעריבער געווען זעהר אבערגלויבעריש. זי האט געגלויבט אין קארטען.

— נו גוט, סטאסא. לאמיר הערען, וואס דיינע קארטען וועלען זאגען.

— די קארטען זענען נישט נויטיג. איך קוק אויף דער האנט און דער-זעה פון דער האנט פיל מעהר ווי פון די קארטען.

זי האט גענומען אננא'ס האנט און האט זי בעטראכט פון אלע זייטען.

— וואס זעה איך? — האט סטאסא אויסגערופען — דיר שטעהט פאר א גליק. דו ביסט געבוירען אין א נידריגע עלטערן. דו וועסט אבער נישט שטארבען אזוי. דו וועסט נאך זעהן רייכקייט און גלאנץ. דו וועסט אבער האבען שווערע ליידען אויך. ווייטער אבער זעה איך א זאך, וואס איז מיר זעהר אומאנגענעהם.

— וואס איז עס, סטאסא?

— דו וועסט שטארבען אין וואסער.

אננא האט א ציטער געטון און ארויסגעכאפט די האנט. סטאסא האט ווי-דער גענומען איהר האנט און זי געוואלט בערוהיגען.

— זיי נישט קיין קינד, אננא, מען קען נישט וויסען, אויב אלץ, וואס איך זעה, איז ריכטיג.

— נו, אויב אזוי איז דאך דאס, וואס איהר האט געזאגט, אז איך וועל נאך זעהן רייכקייט און גלאנץ אויך נישט ריכטיג?

— א, ביין. דאס איז אזוי קלאר און דייטליך אנגעשריבען אויף דיין האנט, אז איך קען שווערען, אז דאס איז ריכטיג. לאמיר אבער מעהר נישט רעדען דערפון. לאמיר רעדען פון וויכטיגערע זאכען. דו האסט מיר געזאגט, אז דו ביסט גרייט צו אפפערן דיין לעבען פאר'ן באראן פאן באטיאני.

— איך האב דאך שוין איינמאל געזאגט — האט אננא געענטפערט — אז איך וויל זעהר ראטעווען דעם באראן.

— אלזא מוזטו סאהרען קיין בודאפעשט און בעטען גראף מעראס, ער זאל זיך אננעמען פאר איהם.

— איך? האט אננא געפרעגט — ווי קען איך בעטען אזא שטאלצען גראף? דאס דארף טון עלווירא — זי איז זיינע א שוועסטערן טאכטער.

— ערשטענס איז עלווירא יעצט געפעהרליך קראנק צווייטענס קענסטו מעהר ווירקען ביים גראף מעראס ווי עלווירא. גראד דו, די טאכטער פון הענ-קער, קען מעהר ווירקען אויפ'ן גראף, ווי די גרעפין פאן טאטי.

— דאס פערשטעה איך נישט. וואס געהער איך מיר אן מיט'ן באראן פאן באטיאני'ס פראצעס?

— איך קען דיר נאך יעצט גארנישט זאגען. דו וועסט עס אנ'אנדערש מאל וויסען יעצט זאג מיר נאר, ביסטו ענטשלאסען צו פאהרען קיין בודאפעשט?

— איך וואלט געוויס געפאהרען. מיין מוטער וועט עס אבער נישט ער-לויבען.

— דערצו קען איך שוין נישט העלפען -- האט סטאסא געזאגט — ווען מען וויל ראטען א מענש, א געליבטען מענש, דארף מען נישט קוקען, וואס די מוטער וועט זאגען.

זי האט זיך אויפגעהויבען און איז צוגעגאנגען צום פענסטערל.

— ווען געארג פאן טאקי וועט היינט נישט קומען איז אלץ פערלוירען. איך וועל מוזען אויסקלערען אנ'אנדערן פלאן — האט זי געזאגט צו זיך אליין — איך האב גערעכענט, אז איך וועל זיי האבען ביידע אויף איינמאל.

— זייט איהר זיכער, אז מען וועט מיך צולאזען צום גראף מעראס?

— געוויס! עס איז גארנישט קיין פראגע.

(פארטזעצונג קומט.)

זאל פילהארמאניע נארוטאוויטש — 20 —

גאסטראלען פון די בעליבטע אמעריקאנער געסט

אננא און היימאן יאקובאוויטש

דעם ערשטען טאג ראש השנה ווערט נישט געשפילט.

מיטוואך דעם 2-טען טאג ראש השנה 4.30 נאכמיטאג.

חנה'טשע אין אמעריקא

לעבענסבילד אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון ש א ר.

רעזשיסירט דורך ה. יאקובאוויטש. הויפטראל חנה'טשע אננא יאקובאוויטש

מוצאי ראש השנה 9 אווענד

פרעמיערע!!! צום ערשטען מאל אין לאדז פרעמיערע!!!

דער גרעסטער סוקסעס פון די אמעריקאנער טעאטערן.

די צוריסענע נשמות

לעבענסבילד אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון ר י כ ט ע ר.

רעזש. דורך היימאן יאקובאוויטש, הויפטראלען ראזא—אננא יאקובאוויטש

מר. לעווענטאל—היימאן יאקובאוויטש. אין דער פיעסע ווערן געזונגען נייע געזאנגס-נומערן וואס איז אין לאדז נאך נישט געזונגען געווארן.

ס'נעמט אנטייל: די אנגאזשירטע ארטיסטען פון ריגא אסתר זעווקינא, ישראל בירנבוים, פר' בעזמאן מאכארצווסקא, פאדערמאן, ה"ה: אריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, האמבורגער, מאכאראווסקי, נייהויז, פאליאנסקי, צווייליך.

רעשעפטס-פיהרער: בעזמאן. בינע-ליטער: מאבאראוויטש.

מוזיקאלישע ליטונג: ל. זעלמאן. בילעטען אין קאסע פון פילהארמאניע.

אנאנס! די נאהנטסטע פרעמיערע אנאנס!

פון לעסטינער ליבע און מאלי דאלי

וואונש-קארטען

דעם „חוזק" איז נצלונגען איבער-צולאפען אזא פעקעל וואונש-קארטען.

א גוט יאהר!

מיינע הארציגע דעפוטאטען און סענאטארען ווינש איך א פרידליך צוזאמענלעבען — מיט זייערע ווויבער אינדערהיים.

יוזעף פילסודסקי.

קרופ'ס ווארשע און אנדערע אמו-ניציע-פאבריקען, וואו זיי געפונען זיך, ווינשט א פרוכטבארע ארבייט לטובת דער מענשהייט —

פעלקער-ליגע

גענף, ערח"ש תרפ"ח.

לשנה טובה תכתבו!

מיין טייערען און ליבען פריינד, דעם פרעזעס פון דער יודישער קהלת ה' בנימין רוס, ווינש איך אריכת ימים אויפ'ן פרעזעס-בענקעל. העניך בערנער.

דעם סימפאטישען עסקן לטובת הכלל — חבר

וולאדיסלאוו גראבסקי

פאר זיין אומערמידליכער ארבייט פאר אונזערע אינטערעסען, ווינשען מיר איהם א ליכטיגע זקנה — אין „מושב זקנים"

צענטר. סוחרים-פעראיין (פיעטריק.10) סוחרים-פעראיין (פיעטריק. 73), קליינהענדלער-פעראיינען און האנד-ווערקער-ארגאניזאציעס אין לאדז.

א כתיבה טובה!

מיין הויז-פריינד דעם עקזעקוטאר פון 2-טען פינאנץ-אמט ה' אבראַ-מאוויצקי, ווינש איך צו הערען פון איהם גוטע בשורות — פון דער-ווייטען. יודעל שערצענצייג (פון גאהאמיעקע).

א גמאר חתימה טובה מיזוגע אויזוגע!

די רעדאקציע, רעדאקטאר, מיט-ארבעטער, לעזער און סימפאטיקער פון דער „הצפירה" ווינשט א לאנג-יעהריגע עגזיסטענץ, אריכת ימים און מאל ברכה פאר דער —

„פאלקס-צייטונג"

י. כמורנצא,

ביניש מיכאלעוויטש,

ה. עהרליך.

ווארשע, 1. תשרי 5688.

וועו ווינשט א הויז-ווירט?

ווייב: וואו נעהסטו, איטשע מאיר?

מאן (א הויז-ווירטה): איך געה אין דער רעדע קציע אונזער לאקאטאר פון דער פאצי צעקע אויפגעבען א ווינשאווע-ניע צום נייעם יאהר.

ווייב: וואס ביזטו עפעס מיט אמאל געווארען אזא גוטער?

מאן: דו ווייסט נישט? ער האט דאך מיר געכטען אפגעזאגט די דירה!..

ק — ר.

אויפ'ן וואונק.

הויז-ווירט: איהר ווילט דינגען ביים מיר א וואוינונג, וועל איך נאר פון אייך זיין צופרידען?

לאקאטאר: אז איך ציה מיך ארייין אין א וואוינונג, וואוין איך ביז מ'ווארפט מיך ארויס.

ווירטה: דאס הייסט, אז איהר נעמט די וואוינונג אויף איין קווארטאל...

ק — ר.

וואהל-אויפרופען:

געטיילט אויף די לאדזער גאסען.

יודען, ווילט איהר האבען ביליג ברויט? טא קלויבט מיך אויס, וועל איך זיצען אין שטאט-ראט און נישט מעהר באקען לוזער וואלף בעקער.

* * *

ווילט איהר ארבייטען 8 שעה? שיקט מיך אין שטאט-ראט ארייין, וועל איך זיין בעשעפטיגט 8 שעה בעם איבערלעזען א דעקלעראציע. פראים לאזער.

* * *

סוחרים: ווילט איהר, אז פ'זאל נישט זיין קיין הויכע שטייערען? טא מאכט אונז פאר ראטמענער, וועלען מיר זיין בעשעפטיגט מיט אנדערע זאכען.

א גרופע שאצער'ס.

* * *

ווילט איהר האבען רוהיגע נעכט? ווילט איהר זיין פערזיכערט מיט אייער פערמעגען? שיקט מיך אין דער ראדע מיעיסקא ארייין, וועל איך נישט גנב'נען אויף קיין פריוואטע שטעלען.

איצע לקח.

חוזק

הומאר און סאטירע — פון דער וואך —

צוזאמענגעשטעלט — דורך — אב—נעק.

לשנה טובה תכתבו!

אונזערע געשוואוירענע מיטארבייטער;

האניג-פויגעל, גראה קאלי, קנאפזארגער און סאקראמעט

אויך דער גמינע, סיים, טענאט, שטאט-ראט, די דאזערעס, דעפוטאטען, סענאטארען, אלע אונזערע כלל-טוער, עסקנים, בצרכי צבור, שאצער'ס, פארטייען, פעראיינען און אלע, וואס מישען אין קהל'שען טאפ, דערפאר, וואס זיי ליפערען אונז א גאנץ יאהר אזויפיל מאטעריאל און שטאף, ווינשט א גוט געצימפעלט יאהר.

דער „חוזק".

תפילות צו די ימים נוראים

וואס, ווער ווען זאגען מיט כונה.

סוחר.

רבונו של עולם, דו ביסטראך א הוי-כער,

עס שטעהט פאר דיר א לאדזער סוחר,

א גאנץ יאהר געשווינדעלט, געבלאפט געדרייט,

און קלאפ זיך דערפאר אין הארצען על חטא.

הויז-ווירטה.

רבונו של עולם, דיין מאכט איז דאך גרויס,

ס'שטעהטפאר דיר א ווירטה פון א הויז.

געפייניגט די לאקאטארען, געשינדען די הויט,

איך קלאפ זיך אין הארצען דערפאר על חטא.

ראטמאן.

א גרויסער, שטארקער, דערבארמדי-גער גאט,

ס'שטעהט פאר דיר א לאוניק פון מא-גיסטראט,

אין זיגען געהאט נאר זיך, נישט אנ געגאנגען מיר די לייט.

אין קלאפ זיך אין הארצען דערפאר — על חטא.

מחותן.

גרויסער, הייליגער, מעכטיגער הער,

ס'שטעהט פאר דיר א לאדזער קאווא-ליער.

גאנצע טעג אין די פארקען געזעסען,

די עלטערן פון די כלות, די בייגער אפגעגעסען.

געשריבען תנאים, און דערנאך גע-דרייט,

אין קלאפ אין הארצען דערפאר זיך על חטא.

מעדעל.

ליבער גאט, דיין מאכט איז גרויז,

א גאנץ יאהר געגאנגען נאקעט און בלויז,

געפארבט און געמאלט, גענארט די יונגע-לייט,

איך קלאפ זיך אין הארצען דערפאר על חטא.

קאזריזנער.

געה איך מיר

פאראדיע אויפ'ן פאלקס-ליעד: „געה איך אין מיין שטיבעלע".

געה איך אויף א מיטינג'ל

איינס, צוויי, דריי.

טרעף איך דא ט א לייבעלע

אוי ווי שעהן.

פרעג איך ביי דעם ארדענער'ל:

ווער דאס לייבעלע איז?

— דאס איז דאך אנ'אגודה'ניק

פון דעם מרחק'ל

אוי אוי א לייבעלע

מיט אזעלכע פאטקאוועס (ביס)

געה איך אויף א מיטינגעל

איינס, צוויי, דריי,

טרעף איך דארט אנ'אזעלע

אוי ווי שעהן.

פרעג איך ביי דעם ארדענער'ל:

ווער דאס אזעלע איז?

— דאס איז דאך א סוחר'ל

פון דעם וויאנועקל.

אוי אוי, א סוחר'ל

אין אזא מין ווינדעלע (ביס)

געה איך אויף א מיטינגעל

איינס, צוויי, דריי,

טרעף איך דארט א קאזעלע

אוי ווי שעהן,

פרעג איך ביי דעם ארדענער'ל:

ווער דאס קאזעלע איז?

— דאס איז דאך א פעצעקע'לע

פון בראזיליען,

אוי ווער א פעצעקע'לע

מיט אזא מין בערדעלע (ביס)

געה איך אויף א מיטינגעל

איינס, צוויי, דריי.

טרעף איך דארט א קעלבעלע

אוי ווי שעהן.

פרעג איך ביי דעם ארדענער'ל:

ווער דאס קעלבעלע איז?

— דאס איז דאך א פאלקיסטעלע

פון די דראבנע קופצע'לעך.

אוי אוי א פאלקיסטעלע

מיט אזעלכע הערנערלעך (ביס)

געה איך אויף א מיטינג'על

איינס, צוויי, דריי,

טרעף איך דארט א אנ'איגדיק'ל

אוי ווי שעהן.

פרעג איך ביי דעם ארדענער'ל;

ווער דאס אינדיק'ל איז?

— דאס איז דאך א בונדיסטע'לע

כמעט א סאציאליסטעלע,

אוי וועה א בונדיסט'עלע

מיט א רויטן גוידער'ל (ביס)

געה איך אויף א מיטינג'ל

איינס, צוויי, דריי,

שטעהט זיך דארט א קעצעלע

אוי ווי שעהן.

פרעג איך ביי דעם ארדענער'ל:

ווער דאס קעצעלע איז?

— דאס איז דאך א ציוניסט'עלע

פון קאנגרעסעלע.

אוי וועה א קעצעלע

מיט אזעלכע גראטשערלעך (ביס)

האניג-פויגעל.

דער בעל תוקע — א פאסקאוש

— אונזער בעל תוקע איז שוין איינ-מאל א פראצענטניק — ער ציהט זעהר גוט.

— ער שרייט דאך אבער — „מן המצר" (ס'איז איהם ענג)?

— ווייס איך וואס, אלע פראצענטני-קעס אין דיסקאנטערען שרייען דאס אייגענע... סאקראטעט.

א געזיכערטע שטים.

חבר'טע (צו א בחור א רעדנער וואס קאנדידירט צום שטאט-ראט): צי וואס דארפט איהר זיך אברעדען דריי שעה אייער הארץ, און אגיטירען מ'זאל פאר אייך שטימען? פאר מיר איז גענוג אייערע צוויי ווערטער און איך וועהל אייך ...

רעדנער: וואספערע צוויי ווערטער?

חבר'טע: חרי את... סאקר.

פארטשרים.

— וואס זאגסטו צו מיין חיים'ס פארטשריט?

— דהיינו?

— זי איז נאר וואס געקומען פון דארף, און איז שוין געקומען צו אי-„שטאט".

א נו, טרעפט!

רעטעניש № 51

פון סאקראטעט

בלאזט שטארק, נישט קיין ווינד,

מ'טראגט איהם אויף די הענד, נישט קיין קינד.

נישט קיין רעדנער, און מ'לויפט איהם הערען.

שלאגט נישט קיינעם, און ברענגט צו טרעהרען.

* * *

(די נעמען פון די טרעפער פון די רעטענישען 50/51 וועלען מיר ברענגען אין קומענדיגען פרייטאג-נומער).

קופאן.	
ענטפער אויף רעטעניש № 50	
נאמען	____________
אדרעס	____________
בעדייטונג:	____________

שניידט אויס דעם קופאן.

מאדאם טשיפע ביילע'ס ווארנונג.

יעדער וועהלער דארף דאס לייענען.

א דירעקטער בריף צום — האניג פויגעל.

סימפאטישע „חוזק"-רעדאקטאר! פאניעוואזש, איך האב זיך זאוויא-דאמיעט פון די גאזעטען, אז מיין מאן איטשע בער, פשעפראשאם ניימאצניע, דאס מיין איך: — מיין מאן יעזשעק ניעדזשוויעדזש האט וויסטאוויעט זיין קאנדידאטורא צו דער ראדא מיעיסקא, און ער אביעצעט אויף די וויעצעס זלאטי גורעס, קאן איך, אלס שאשערע 'מענזשאטקע אזא שווינסטווא נישט טשער-פיען, און זאג: פאנאוויע! מיט צעהן יאהר צוריק, ווען איך בין נאך געווען א סקראמנע פאניענקע (דאס קאן עדות זאגען דער געוועזענער שעף פון דער דייטשער קריגס-רויהשטאף-שטעלע אין לאדז) האט זיך מיין מאן איטשע בער, דאס מיין איך: — יעזשיק ניעדזשוויעדזש צו מיר דאוואליעט, אין א שעהנעם אווענד האט ער מיך אין פארק אגיטירט, אז איך זאל איהם וועהלען, ער האט מיר פארגעשטעלט זיין פראגראם, איך בין געווען מאצי פשעקאנאנע. אז ער באיעט נישט, און איך האב איהם גע-וועהלט.

נו, און איצט! איצט זעה איך, אז ער האט מיך די גאנצע צעהן יאהר געזדראדזשעט, קיין איין פונקט פון פראגראם האט ער נישט ספעלניעט, וואס ער זאגט, איז באידא נא ריסאראך.

ער האט מיר אביעצעט וואלנא סלאווא, און איך טאר קיין ווארט נישט רעדען, ער אטשקעוועט די באנע, און איך מוז האלטען ס'מויל.

ער האט מיר פערשפראכען פריי-הייט פון געווויסען, האט ער ארייינגענומען א סוב-לאקאטאר, און איך האב שוין דריט יאהר נישט קיין ראן געוויסען...

פרייהייט פון פערזאמלונ-גען טוט ער אויך נישט וויקאניוען: ווי נאר איך פערזאמעל מיך מיט מיינע פשיאטשעליס בא הערבאטקא, איז ער דא אינמיטען און מערשייערט מיר די זא-באווע.

ער האט מיר פייערליך ערקלעהרט, אז ער וועט שטעהען אויף דער וואך און פערטיידיגען מיינע עקאנאמישע אינטערעסען. קאניעץ קאנצעם, דאס וואס איך פעררדין מיר נישט, דאס האב איך נישט ...

וואבעץ פאווישעגא, טו איך אייך פאי-נאוויע זאוויאדאמיען: פאניעוואזש מיין מאן איטשע בער (וועל—יעזשעק ניעדזשוויעדזש) שטעלט ארויס זיין קאנדידא-טורא צו דער ראדע מיעיסקא, און ער וויל אייך נאביערען, אזוי ווי ער האט מיט צעהן יאהר צוריק מיך נאביערעט, טא זאגט איהם: פאניע יעזשקו, ניעפאט פרייערא! די ראדא מיעיסקא איז נישט קיין יודענע וואס מ'קאן זי נא קאזשדעם קראקו זדראדזשען, זאל ער ארבייטען מיט די באקעס, און נישט זיך זוכען לייכטע פרנסות ...

ז'גלעמבאקיעם שאצונקיעם

טשיפא באלעסלאווא

(איגדערהיים: טשיפע ביילע)

לאקשענסלאווא.

לאדזער כראניק.

יאהרגאנג 1909 ווער דארף זיך היינט און יום-טוב רעגיסטרירען?

(ג) היינט מאנטאג, דעם 26-טען סעפטעמבער דארפען זיך רעגיסטרירען די אלע יונגעלייט, וואס זענען געבוירען אין יאהר 1909.

אין רעגיסטראציע-ביורא טראוגוטא 10 דארפען זיך היינט מעלדען אלע, וואס זענען געמעלדעט אין לאדז און וואוינען אויפ'ן שטח פון 3-טען פאליציי-קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען-נעמען הויבען זיך אן פון L ביז O, ווי אויך אלע, וואס וואוינען אין 9-טען קאמיסאריאט און זייערע נעמען הויבען זיך אן פון A ביז L.

דינסטיג דעם 27 סעפטעמבער (ראש-השנה) דארפען זיך מעלדען פון 3-קאמיסאריאט פון P און R, פון 9-קאמיסאריאט פון Ł ביז Z, דעם 29, סעפטעמבער פון 3-קאמיסאריאט פון S ביז Sz, פון 14-קאמיסאריאט פון A ביז M.

די רעגיסטראציע דויערט פון 8 פריה ביז 3 נאכמ. יעדער מוז מיטנעהמען זיינע דאקומענטען.

היי-יעהריגער ערב ראש-השנה אין לאדז

עס פיהלט זיך דערשטילשטאנד אין מסחר

(ג) דער אנהויב פון די גרויסע ימים-טובים שטעהט אונטער'ן צייכען פון דער שווערער עקאנאמישער לאגע און א נויטער שטאט.

להיפך אפילו צום פארגאנגען ערב ראש השנה איז'ן לאדזער האנדעלס-מארק, פיהלט זיך היי-יאהר א שטילקייט. דער פערקעהר אין די געשעפטען פון מלבושים, קאנפעקציע, גאלאנטעריע און שוה-ווארג איז זעהר א שוואכער. דער צו-פאהר פון פראווינציעלע סוחרים, וועלכע פלעגען געוועהנליך איינקויפען אויף די יום-טובים און ווינטער-סעזאן גרויסע קוואנטומען הערבסט- און ווינטער-ארטיקלען — האט זיך בכלל איינגעשטעלט. די ארימע בעפעלקערונג, וועלכע לעבט איבער א קריזיס צוליב ארבייטסלאזיגקייט און שטילשטאנד אין מסחר און אינדוסטריע, האט אויך געמוזט אפזאגען זיך פון „בענקען" מלבושים און שוה-ווארג אויף ראש-השנה.

א ביסעל לעבהאפטער איז די בעוועגונג אין די געשעפטען און קראמען פון שפייז-ארטיקלען. דאגעגען איז היי-יאהר ערב ראש-השנה א קנאפער פריי'ן פאר אזעלכע ארטיקלען, ווי וויינטרויבען, ארבוזען א.א.וו. און אלגעמיין איז קלענער געווארען דער פאר געשעפט-ליך אויפס, מחמת אין די לעצטע טעג זענען פרוכטען געשטיגען אויף קנאפע 100 פראצ.

א התעלולעהר פערקעהר איז אין די געשעפטען פון פלייש און געשאכטענע עופות. פויש קויפט מען אויך צו בילעגער, אבער אין קלענערע קוואנטומען, ווייל דער ארטיקעל איז פערהעלטנישמעסיג, לויט די פרייזען, נישט צוטריטליך פאר דעם ברייטען פאלקס-שיכטען.

היינט 3 נאכמיטאג ווערען יודישע זעלנער בעפרייט אויף יום-טוב.

די קהלה וועט בעשפייזען די יוד. זעלנער אין יום טוב.

(:) לויט א מעלדונג פון דער שטאט-קאמענדאנטור ווערען די יודישע זעלנער, וואס דינען אין לאדז, בעפרייט פון מיליטער-דינסט אויף ראש-השנה, יום-כפור, און סוכות.

די יודישע זעלנער, וואס שטאמען פון די שטעטלעך ארום לאדז וועלען פאהרען אהיים צו זייערע היימען אויף יום-טוב. די איבעריגע זעלנער וועלען בעשפייזט ווערען אויף יום-טוב פון דער קהלה.

די יודישע זעלנער ווערען בעפרייט היינט 3 נאכמיטאג פון די קאזארמעס.

די מיליטער-מאכט האט זיך געווענדעט צו דער קהלה, אז מ'זאל פאר איהר רעזערווירען 5 פלעצער אין די יודישע שולען. די קהלה האט בעשטימט 5 פלעצער פאר דער מיליטער-מאכט אין דער אלטשטאטישער שוהל אויף ראש-השנה און אויף כל-נדרי אין דער סינאגאגע אויף אל. קאשטשושקא.

די קהלה האט אויך ערקלערט דער שטאט-קאמענדאנטור, אז זי וויל נישט נעמען דאס געלד פאר דער בעשפייזונג, וואס ס'קומט די זעלנער און זי וויל, אז דאס געלד זאל איבערגעגעבען ווערען די יודישע זעלנער.

די קהלה האט אין שייכות דערמיט פארגעשלאגען איינלאדונגען צו א רייהע הויכע מיליטערישע בעאמטע פון לאדזשער גארניזאן מכח אנמעלדונגען בנוגע פערזארגונג „מיש-פיהרען" פון די יודישע זעלנער.

—0—

מעלדונגען.

קאנפערענץ פון ציוניסטישען וואהל-קאמיטעט.

אויף אלעקסאנדראווסקא 19 איז געווען א פערזאמלונג פון א וואהל-קאמיטעט צוזאמען פון די לאדזשער ... . עס האבען גערעדט די ה"ה: איזדא, בראשקער און לאוונוק יצחק. די פערזאמלעטע האבען אנגענומען א רעזאלוציע צו שטיצען די קאנדידאטור פון לאוונוק יצחק.

וואהל-פערזאמלונג פון דער ציוניסטישער יוגענד.

דער ציוניסטישער וואהל-קאמיטעט צום שטאט-ראט ארדנט איין מארגען, מוצאי ראש-השנה, 6.30 אין אוונט אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגיעלניאנא 4) א פערזאמלונג מיט דער בעטייליגונג פון די מיטגלידער פון פאלגענדע יוגענד-ארגאניזאציעס: „החלוץ המרכזי", „צעירי מזרחי", „הפועל המזרחי", „ברית טרומפעלדור", „השחר", „השומר הלאומי" און „חש-מונאי". מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען: ה"ה. ד"ר ראזענבלאט, אינזש. ג. בראשקער, ראטמ. י. מ. ביאלער, מ. גראַוער, ח. מרגליות, מ. מעמפעלהאף, סטו-דענט מרגליות און אנדערע.

ספעציעלער פראווינץ-קאמיטעט בנים ציוניסטישען וואהל-קאמיטעט.

בנים ציוניסטישען וואהל-קאמיטעט האט זיך קאנסטיטואירט א ספעציעלער ראיאנען-קאמיטעט פון פאלגענדע פראווינץ: רעגנ. חאלשטר, דעגע. רעמזגוג, קאנסטאנ-טינאוו, גומיטשעראן, קאנגמער, גליקס-מאן, לינשטאן, פאפערנא און פאש, וועלכער האט די אויפגאבע צו ארגאני-זירען די פראווינץ אום דעם ציוניסטישען וואהל-קאמיטעט.

גזרען די פראיען ארום דעם ציוניסטישען וואהל-קאמיטעט.

א גרויסער וואהל-מיטינג פון „ירדניה" מיט דער בעטייליגונג פון דעם. לעווינסאן.

דער ציוניסטיש - דעמאקראטישער וואהל-קאמיטעט „התאחדות" ארדנט אין מיטוואך (מוצאי יום-טוב) 8.30 אוונט אויפ'ן זאל „ירדניה", פאמ-לארניאווא 36, א גרויסען וואהל-מיטינג מיט דער בעטייליגונג פון סיים-דעפוטאט א. לעווינסאן און ראטמאן ד"ר ש. י. שווייג. איינלאדונגען צו בעקומען ביים ארגאניזאנג אין זאל. 4034

ציוניסטיש - דעמאקראטישער וואהל-קאמיטעט „התאחדות" שענקעוויטשא 3/5.

אויף דעם געבליבענען מיטינג אין „התאחדות" איז אויך ארויסגעטרעטען דער בעקאנטער פארשטעהער פון דער ארץ ישראל'דיגער ארבייטערשאפט, ראטמאן פון תל-אביב'ער שטאט-ראט ה' יעקב עפטער, וועלכער האט פארגעשטעלט, ווי אזוי די פערטרעטער פון „התאחדות" אין תל-אביב'ער שטאט-ראט האבען אנ-געפיהרט מיט דער שטאט-פערוואלטונג.

יוד. סאצ. ארבייטער-פארטיי „פועלי-ציון" (פעראייניגט מיט צ.ס.) בעצור. 83.

דינסטאג דעם 27., דעם ערשטען טאג ראש-השנה פינקטליך 3 נאכמיטאג קומט פאר א דרינגענדע פערזאמלונג מיט דער בעטייליגונג פון די ח"ח מערקעמיי-סקי און קרינגמאן. אויף דער טאג-ארד-נונג: שטאט-ראט-וואהלען. אלע פארטיי-מיטגלידער, ווי אויך „פריינטליכע" חברים ווערען אויפגעפאדערט אונבע-דינגט צו קומען.

—o—

ציון
תרפ"ח

לראשית השנה הבאה

הננו שולחים את ברכתנו החמה לאחינו החלוצים בארץ אבותינו, לכל קרובינו, מכירינו ומיודעינו בכל אתר ואתר. תהי' שנה זו שנת שלום ברכה ואושר שנת גאולה שלמה לעמנו וארצנו.

תמורת כרטיסי-ברכה הננו מנדבים לטובת „קרן-הקימת לישראל".

גאולה תתנו לארץ!

צום נייעם יאהר

שיקען מיר אונזערע הייסע וואונשען אונזערע ברודער-פיאנערען אין אונזער פאטערלאנד, אלע אונזערע קרובים, פערוואנדטע און בעקאנטע אין אלע זעערע וואוין-ערטער, אין אלע גלות-לענדער. זאל דאס קומענדיגע יאהר זיין א יאהר פון פרידען און גליק. א יאהר, וואס זאל ברענגען צו פולע אויסלייזונג פון אונזער פאלק און לאנד.

אנשטאט וואונש-קארטען שפענדען מיר לטובת דעם יודישען נאציאנאל-פאנד.

ציון
תרפ"ח

א.
„אוהל-יעקב"
איזראעליט וביתו
אוריסאן ליב וביתו
גסט אהרן ורעיתו
גרדינאנס וביתו
אסטראמאגילסקי
ארמיאן פראם
אלפערין אהרן
אלעקסאנדראוויטש איתמר
אש ד. צ.
אפט ו.
דר. אלטערמאן
אולוצקי ד.
אפענבאך
איזנער א.
אבראמאוויטש
אבראמאוויטש סאלא
אדעסקי שלמה וביתו
אפאנאווסקי יהודה
ופאטאווסקי
ופענהיים ש.
ופענהיים ישראל
גבבע רחל
גבבע רבקה
אורעס בן-ציון
גריסאן אריה
גסטראמאגילסקי י. מ.
אלטמאן
ארנסאן אברהם
א. לוצקי
אובראמאוויטש

ב.
„בני ציון" (גייערס-רעיקאן)
ברוידא מ.ד"ר וביתו
בערלאס חנוך ד"ר וביתו
בראנטשטעטער דיר. וביתו
ביאלער יצחק מאיר וביתו
„בית אולפנא"
בית הספר של קאצנלסון
בית הספר של קאצנלסון ונחומוב
בארגשטיין מוריצי אינזש.
בראווערמאן יוגת ורעיתו
בוים אליעזר וביתו
בעטערמאן
בער
בליישטיפט משה ורעיתו
ברוידע אברהם וביתו
בערמאן
בערקאוויטש
ביער שלמה וביתו
ביאוו פס.
בורשטיין פ.
באטשקא ירחמיאל
בערנשטיין אליעזר
ברייטבארד בערעק
בורמאן יעקב ורעיתו
בירנבוים מענדל ורעיתו
בידערמאן ש.
בוכמאן יעקב
בענדעט ישעיהו

בזשעזשינסקס ש.
בוטשעק
בלומענפעלד מ.
ביאלעק א.
בראמבערג א.
בינקע ד.
בוכמאן
בערעסקי
בארענשטיין
באררינו
בודזינער
בערנשטיין און זשעכטער
„בריטש קאמפאני"
בערגשטיין

ג.
גוטערמאן יצחק ורעיתו
גיביאנסקי ד"ר ורעיתו
גאלדבלאט ד"ר ורעיתו
גלאנץ א. וביתו
גראחע א. וביתו
גורין מ. וביתו
גאלדין יצחק וביתו
גראבאוויעצקי יצחק וביתו
גראבאוויעצקי משה וביתו
גושער בנימין וביתו
גוטקאווסקי הרב וביתו
גוינט
„גורדוניה"
גערשט יהושע ורעיתו
גראנער שלמה
געליבטער שלמה
גאלדשטיין
גליקליך עט לובלינסקי
גרינבערג הערץ
גאלדבערג ע.
גאלדבערג ח.
גאלדבערג
גאלדווארט קיילה
גאלפוטקי בענדעט
גליקסמאן א.
גאוואנסקי שמשון
גאחאורין
גוטמאן שלמה וביתו
גאלדקראנץ פנחס וביתו
גוטערבוים פ.
גראסמאן י.
גראיעוור משה חיים
גינגאלד פ.
גריעווער מיכאל
גאלדבערג מ.
גליקסמאן
גינזבורג ש.
גרינבערג
גורט מ.
גארבאוויעצקי
גאטליב און מאכרסקי
גאלדמאן מ.
גלאטשטיין
געלאסען און גאזומיערסקי
גליק
גאלדמאן
גוטמאן
גלאזער מ.

ד.
דאבאשינסקי דב
דאראשאוו משה וביתו
דוראק ע.
דאמבראווסקא ע.
דאווני ברידער
דימענטמאן געבר.
דאמבראווסקא
דעליוואצקי ישראל דוד וביתו
דיאמענט דוד וביתו
דזיאלאווסקי
דודעלטשיק יעקב
דאקטארטשיק
דעווידאוויטש

ה.
הערשקאוויטש משה
הערשקאוויטש א. י. וביתו
האפשטיין וביתו
הועדה המאוחדת לקרן הקימת לישראל
הסתדרות הציונית בלודז
המשרד הארץ-ישראלי בלודז
הועד לעניני השקל בלודז
הסת. „התאחדות"
„התחיה" (שפורי-ערב)
הספריה העממית ע"ש א. ד. גורדון
„הרצליה" (בית מחסה לילדים)
„הסתדרות השומרים"
„החלוץ המרכזי"
הסת. נשים ציוניות
הגמנסיה העברית לנערים I
הגמנסיה העברית לנערים II
הגמנסיה העברית לנערות
הערלמאן משה דעפ. וביתו
הילולא משה
האכענבערג בצלאל וביתו
האכענבערג גדליהו וביתו
האפמאן ראובן וביתו
האמבורסקי עמנואל וביתו
האמבורסקי אפרים וביתו
האלפערן אלחנן וביתו
הערשקאוויטש שלמה דוד
הערשקאוויטש יוסף וביתו
הערשטיין מרדכי וביתו
הירשין
הערשמאן
הערשקאוויטש
האכענבערג מרדכי
האכבערג
הורוויץ
הורוויץ משה
הערמאן אברהם יעקב וביתו
העגדלער יוסף וביתו
האלפערן מ. ורעיתו
הערשקאוויטש
הענעכאוויטש
הילער אברהם
הערשענבערג און האלבער-שטאט

היללער
הירשבערג י.
האנישטאק
האכבערג
הערשקאפף געבר.

ו.
ווישניעווסקי אהוב
ווייגבערגער מיכאל וביתו
ווינער זאב וביתו
וועגמייסטער ג. ורעיתו
ווראצלאווסקי יצחק ורעיתו
ווייגבערג יעקב
וואלמאן י.
וויינבערג א.
וואלדמאן ס.
וואלף
ווייגגארט ש.
וועקסלער ר.
ווינער יוסף
וועגמייסטער
ווארשאווסקא צ.
וואגמאן מרדכי
ווארכיוועקער מ.
ווינדמאן און שוויזגאלד
וואלטשאנאק
ווייסבערג אברהם
וויילאנד דיר.
וואלפיש
וואלשטיין

ז.
זילבערשטראם מ. ד"ר וביתו
זילבערשטיין ה. ל. וביתו
זילבערשטיין זאב וביתו
זימאן זאב וביתו
זארעג משה וביתו
זאכאראש שמואל וביתו
זילבערמאן
זילבערבערג בנימין
זילבערבערג יוסף
זלאטניק ש.
זענטסמאן לודוויג
זילבערשטיין חיים יהודה
זילבערשטיין בנימין (קאליש)
זילבערשטיין מרדכי
זילבערשטיין שלום
זילבערשטיין ליבל
זילבערבערג ל.
זיינדענוואארם
זילבערבערג
זאנדער יוסף
זיפערט זאב
זשעליכאווסקי י. ב.
זעלמאן
זאק און וואפסי

ח.
חאחין דיר.
חאווקין
חפץ משה
חימאוויטש
הורירוב פ.
הורירוב מ.

ט.
טארטאקאווער מ. ד"ר ורעיתו
טאראנטשיק
טשודנאווסקי
טרובאוויטש פ.
טאביאש יעסקא (רודע-פא-ביאניץ)
טענענבוים אברהם וביתו
טורקעל שמואל ורעיתו
טאביאש טשארנא
טאביאש מלכה
טעמפעלהאף דיר.
טינער י.
טענענבוים
טרייסטמאן
טייטעלבוים ד"ר
טאביאש חיים אליהו וביתו
טשאפניק רחמה
טעמפעלהאף מאיר

י.
„יבנה"
יאפע אלעקסאנדער לאוויק וביתו
„ירדניה"
יאבלאנסקי מרדכי
יאנקעלעוויטש וביתו
יאמניק לעאן
יאבלאטשניק יונה
יונגסטער יעקב וביתו
יאסקאוויטש ה.
יעלינאוויטש און גלאס

כ.
כהן ל. דר.
כהן ט.
כהן יצחק
כהן דניאל
כהן ל.
כהן ד"ב וביתו
כהן, מאסואלסקי עט קאמפ.
כהן ו.
כהן

ל.
לעוו שמואל וביתו
לעוו יצחק וביתו
לעווינסאן אברהם דעפ.
ליטווין צווי וביתו
לעווין עזריאל ד"ר
לעווינטאן קלמן וביתו
לוסטערניק ג. ח. וביתו
לוסטערניק מ. וביתו
ליבאן משה וביתו
ליכטענשטיין גרשון וביתו
לעוויצקי מרדכי וביתו
ליפשיץ יעקב
לעווין מאקס
לויפער זעלדא
ליפשיץ שמואל חיים
לאפטער נטע יוסף וביתו
לוקסענבורג
ליטמאנאוויטש ר.
ליבערמאן

לערמאן י. ורעיתו
לעווקאוויטש איזאק
ליבראך שרגא
ליבראך זאב
ליבראך צביה
ליבערמאן שמואל זיינוויל ורעיתו
לובלינסקי אברהם
לעווקאוויטש
ליסאוואדער ב.
לעסמאן משה
לעוו חיים
לעשצינסקי יהושע
לעווי, אלטענבערג און קראל
לאנדוי
לעווענטאן און שוכווארג
ליגדענבערג און קרישעק
לאסקאווסקי
לייזעראוויטש
לעווינזאן צבי

מ.
„מזרחי" הסת.
מרחוב מרדכי וביתו
מאיערשיק יהודה וביתו
מאימאן מרדכי וביתו
מאשקאוויטש
מענדעלזאן א. מ.
מארגוליס י.
מילנער ח.
מארגולוס מרים
מאנשיין
מילער
מארקוס ש. אינזש.
מיניאוויץ מאיר
מאטיל
מאליניאק
מאלענבערג
מינץ
מרגליות חיים וביתו
מארדכאוויץ צבי
מאנטשיק און קראמאוש
מייערסדארף
מינלניק

נ.
נאטאנזאהן קדיש וביתו
ניימאן אנשל
ניימאן אבא צבי ומשפחתו
ניימאן אליעזר ומשפחתו
ניימאן אהרן דוד ומשפחתו
נאדעל ברידער
נאדעל
נאכטשטערן

ס.
סארנע אפרים ד"ר וביתו
סולקעס
סאלאוש ל.
סוהכאנאווסקי ישראל ורעיתו
סווארטשעווסקי
סעגאל ע.

ע.
עק נתן ד"ר
עדעלמאן בנימין
עדעלווסט משה וביתו
עלענבערג ז. ד"ר וביתו
„עקסי מפאל"
„עתיג"
ערליך משה ורעיתו
עכדבערג אלישבע
עדעלבוים יעקב
עהינקייט

פ.
פריבולסקי ל. ד"ר וביתו
פראשקער אפרים ד"ר וביתו
פראשקער גרשון אינזש. וביתו
פרענקעל ירמיהו ד"ר וביתו
פערלמאן אברהם דיר. וביתו
פריילין משה ד"ר
פעננבערג ק. וביתו
פעקאוו א. וביתו
פעגער ש. וביתו
פלאטא מיכאל וביתו
פיקעלני יחיאל וביתו
פישאף אברהם
פאזנערסאן שלמה
פריימאן חנך וביתו
פוטערמאן
פריימאן
פרומעט
פאקולא י. מ.
פרידמאן אסתר
פראפעסארסקי צבי
פיין ע.
פעלץ י.
פאליאק מרדכי ורעיתו
פיקעלני משה
פילאווסקי
פוקס
פאאן
פריינער זאב
פרעסמאן אברהם וביתו
פיל-צער
פרומעט רחל
פישער
פיליצער ח.
פיליצער ש.
פריוועס ב.
פריוועס מ.
פיליצער
פיליצער ל.
פאצאנאווסקי אברהם
פלאוונער פ.
פריימאן שמואל
פעפער י.
פרענקעל ח.
פאנטעל און פיטאווסקי
פיטאווסקי געבר.
פינקוס
פרענצקי און יורעלעוויטש
פאאט געבר.

פריינד מ.
פיין
פאלצמאן
פיאסקאווסקי משה וביתו
פיר. „קארלאני"

צ.
ציטרינאווסקי יחיאל וביתו
ציגעלבערג שלום
צווין יצחק

ק.
„קרן היסוד"
קאצנעלבאגען א. מ. ורעיתו
קארנאווסקי פישל וביתו
קאראשינסקי נחמיה וביתו
קארסאווסקי ל. וביתו
קארל משה וביתו
קאנטאר
קינסטלער י.
קרעניצער קארלא
קאלינסקי יוסף
קרויסקאפף יצחק
קיזאק
קאפעל פנחס
קליין
קאץ אברהם מרדכי וביתו
קאדש אביגדור
קליינמאן
קופערמינץ מענדל
קימעל נחמה
קילבערט מכיאל
קורץ חנה
קורץ רחל
קראוויעץ מאיר
קילבערט מירל
קאפעל בצלאל
קאפע לאוויטש
קינרוס
קעמפינסקי
קינרוס צרוש
קינרוס שאיוש
קליין
קאנטאראוויטש
קראקאווסקי

ר.
ראזענבלאט י. ד"ר וביתו
ריגער שאול דיר. ורעיתו
ראבינאוויטש ש. ז. וביתו
ראקאוויטש ורעיתו
רומקאווסקי ח. מ. ורעיתו
רייכמאן שמואל וביתו
רוטינאוו אליעזר וביתו
ראזענצווייג יחיאל
ראזענבלום מנחם וביתו
ראטקאפף אברהם וביתו
ראטקאפף זאב
רינגארט צבי
ראפין משה
ראזען יונה
ראזענבוים מ. ד"ר דיר. ורעיתו
ראבינאוויטש דוד וביתו

רייפעלד חיים
ראזענבערג י.
רינגארט און רייכערט
ראזענפעלד מאזעס און זוהן
ראקישיסקי דענט.
ראקאווסקי דר.
רובינאוו אריה
ראזענבוים שמואל
ראזענבוים יהודה ורעיתו
ראפאפארט י.
רוזשעוויץ דוד
ראטקאפף מרים
רושעצקי אהרן
ראזענהאלץ יוסף וביתו
ריכטער
רעטשטיין משה
ריינבארד בן-ציון
רוטענבערג שרגא
רייכמאן
רובינשטיין פנחס
רובינשטיין ל.
ראזענבערג
ראבינאוויטש
ראטקעל

ש.
שווייג שמואל יוסף ד"ר וביתו
שאפירא אברהם וביתו
שאפירא אשר וביתו
שאפירא יהודה וביתו
שמושקאוויטש עט גאלדקינד
שפאן יעקב
שאליט יחיאל וביתו
שאפשעוויטש יעקב
שניצער משה מרדכי
שניצער צבי
שיינוואלד שלמה זלמן
שמיל
שלאם פ.
שטיין אברהם
שפיגעל שמעון
שווארצבערג בנימין אליעזר
שימשא
שער צבי
שטראוויס יעקב
שטיקגאלד דיר.
שוב יואל ורעיתו
שאפירא י.
ש. שפירא ד"ר
שמולעוויץ מאיר וביתו
שיינוואלד
שאפירא פנחס
שטערן אברהם
שמואלאווסקי ל.
שטיפט
שמושקאוויטש און גאלדי-שמיט
שאפירא
שטיינבערג
שטיינשניידער
שטראספבערג יחיאל ורעיתו

די רשימות פון די איבריגע מנדבים וועלען פערעפענטליכט ווערען ערב יום-כפור.

וויטערדיגע איינשרייבונגען אויף די רשימות פאר די מנדבים פון יודישען נאציאנאל-פאנד, אנשטאט צו שיקען וואונש-קארטען. ווערען אנגענומען אויף פאלגענדע ערטער:

ביורא פון קרן-קימת – צעגעלניאנא 4. מ. גורין – נאוואמיעסקא 5, ש. פיינער – זגערסקא 28, פייקאוו – נאווראט 2 און ביי זארעק – רושנאווסקא 16.

ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו.

יודען!

דער יודישער נאציאנאל-פאנד איז אונז מקרב צו דער פער'יתום'טער ערד.

בשעת עלית לתורה זייט מנדר לטובת דעם

„קרן-קימת-לישראל"

די גבאים ווערען געבעטען אויפצוגעבען אין קרן-קימת-ביורא די רשימות פון די מנדבים.

געדענקט דעם רוף: גאולה תתנו לארץ! די שפענדער ווערען געבעטען באלד נאך ראש-השנה ארייני-צושראגען די נדרים אין קרן-קימת-ביורא (צעגיעלניאנא 4).

ארויסגעוואָרפענע אײַער געלד ווען איהר קויפט

מעבעל

נישט אין דער ערשטער קראָם. דאָס גרעס־טע אויסוואַהל פון מעבעל קאַמפּלעטע אונ־ריכטונגען און איינצעלנע געגענשטאַנדע צו ביליגסטע פּרייזן און אויף די גינסטיגסטע באַדינגונגען

I. HASIELSKI

נאר פּיעטריקאַווער 9 פראָנט, 1־טער שטאָק.

א גרויסער אויסוואַהל פון מעטאַלענע בעטען צו די ביליגסטע פּרייזן.

נאָך א גרינדליכען רעמאָנט און א בעדײַטענדע פערגרעסערונג פון קאָנפעקציע־אָבטײלונגען עמפּפעהלט צום קומענדען סעזאָן הערבסט־ און ווינטער

פּאַלטענס

גרעסטער אויסוואַהל אין לאָדז! אינלענדישע, ווינער און ענגלישע.

פּרײַז פון 154 זלאָטעס.

די לעצטע מאָדע־נײַהייט! עס זיינען אָנגעקומען די נייעסטע פאַסאָנען פון „Borsalino" קאַפּעלושען

Henryk Pfeffer, Piotrkowska 111, tel. 18-72

פּערקוויף געגען קונדען־וועקסלען פון 100 זל. אָן. :::::: פאַר'ן געהען צום שנײַדער, ראט איך פריהער צו איבערקוקען מײַנע פּאַלטענס.

נייע צייטען — נייע מעטאָדען!

חנה איז נישט קיין נאַר, זי לעבט א ליכטיגען טאָג; די מאָטערדיגע אַרבייט, וואָס האָט פריהער געדויערט א גאַנצען טאָג, געדויערט איצט נישט מעהר

RADION

פיהרט אויס די גאַנצע אַרבייט

מ'דאַרף פונאַנדערלאָזען RADION אין קאַלטען וואַסער און דערין אַרײַנלעגען די פון פריהער אײַנגעווייקטע וועש און קאָכען 20 מינוט, נאָכהער גוט איבערשווענקען די וועש ווערט ריין און שניי־ווייס.

עס ווערט גאַראַנטירט אַז RADION ענטהאַלט נישט קיין כלאָרעק.

און קיין שום אַנדערע שעדליכע עלעמענטען

שוינט די וועש און די הענד

די אַרבייט ווערט רעדוצירט ביז צו א מינימום

RADION

וואַשט אַליין!

לאַנג־יעהריגער

קיידזשנער אטעליער

ל. זוסמאַנעק

פּיעטריקאַווער 9 טעל. 24-66

עמפּפעהלט פּיעטערס אויפ'ן ווינטער־סעזאָן לויט די נייעסטע מאָדעלען און נעמט אָן אַלערליי קירזשנער־אַרבייטען צו קאָנקורענץ־פּרייזן.

ערשטע לאָדזער כעמישע

פעלץ־פאַרבעריי און גאַרבעריי

W. Schönman Gdańska (Długa) 8 II p. fr.

נעמט אָן צום פאַרבען אַלע אַרט פוטער אויף אַלע קאָלירען, ווי אויך אָפּפרישען אויף די פריגע קאָליר. נעמט אָן צו שטרייכען שטראָמלען און אַלע אַרט פוטער דורך עלעקטריע, דאָס די איבערהאָאר ווערט נישט בעשעדיגט. אַלעס נאָך לעפּציגער סיסטעם. דויערהאַפטיגע פאַרבען. צוגענגליכע פּרייזן. רייניגונג פון ווײַסע פוטער.

ALASKA פעלץ־געשעפט

Piotrkowska 19, tel. 62-23

עמפּפעהלט פעלצען לויט די נייעסטע מאָדעלען. אויף לאַגער גרויסער אויסוואַהל פון פעלץ־וואַרען צו מעסיגע פּרייזן.

בעמערקונג: קירזשנער־ווערקשטעל אויפ'ן אָרט. נעמט אָן אַלערליי קירזשנער־אַרבייט.

פּראָפעסיאָנעלער שוסטער־מייסטער־פעראיין

אין לאָדז, זאַכאָדניאַ 66.

דערמיט ווערען געבעטען אַלע יודישע שוסטער־מייסטער אין לאָדז, צו קומען אויף די אַלגעמיינע פערזאַמלונג וואָס קומט פאָר מיטוואָך 7 אין אָוענד אין אײַגענעם לאָקאַל ווענען פערשידענע שטײַערן. די פערוואַלטונג.

בעמ.: עס איז געוואונשען פאַר נישט־מיטגלידער אויך צו קומען.

NOWOŚCI

הײַנט און ווייטערע טעג!!! — הײַנט און ווייטערע טעג!!!

א גרויסער קאָנקורענצלאָזער שלאַגער־פּראָגראַם נומער 2

מיר געהען צו די וואַהלען!

אַקטועלע רעוויע אין 10 קאַפּיטלען.

!!! געזאַנג—הומאָר !!!

••• סאַטירע—טענץ •••

א באַטעל פון געלעכטער — וואַיטעק א אַקטיאָר

סקעטש אין 1. אַקט. עס נעמט אָנטייל דער גאַנצער אַרטיסטישער אַנסאַמבל.

בעמ.: דינסטאָג און מיטוואָך א צוגאָב פּאַרשט. 5 א זייגער צו ביליגע פּרייזן.

צו די בעפאָרשטעהענדע יום־טובים

עמפּפעהלען מיר:

ווײַן

פראַנצויזישע און אונגאַרישע

פּאַלעסטינער

„כּרמל"־ווײַן

פרישע אַנאַנאַסי, צוקערוואַרג, שאָקאָלאַד, הערבאַט־ניקעס און באָמבאָניערקעס אין א גרויסען אויסוואַהל.

נידריגע פּרײַזען! — נידריגע פּרײַזען!

ווייז־ און דעליקאַטעסען־געשעפט

M. BERMAN

Piotrkowska № 53, tel. 12-35.

8־ווינג!!!

שטאַרע, סאַמעט, סערוועטע פּילעט

איז גרויסער אויסוואַהל

אַנדזשעיאַ 31, 3. שטאָק רעכטע זײַט.

מעבעל

ווילט איהר האָבען אַ ערשטקלאַסיג „טשיפּענדעיל"־שלאָף־צימער, שפּייז־ אדער עס־צימער, גוט און ביליג ווי אויך איינצעלנע געגענשטאַנדען ווענדט זיך צו דער סאָלידער פירמע

B. Minkowicz

Zachodnia 39/40

בעמערקונג: אײַגענע אויסאַרבייטונג. בעסטע בעדינגונגען!

עלעקטרישע מאַטעריאַלען

קויפט מען אַם בעסטען און בײַ ר. כּהן

צעגעלניאַנאַ 29 טעלעפאָן 16-11

גרויסער אויסוואַהל פון עלעקטר. זשאַראָווקעס. פאַר סוחרים און פאַבריקען בעזונדערע רבֿטים.

עלטערן!

פאַר 3 זלאָטעס א חודש לערנט מען אײַערע קינדער וואָס לערנען אין פאָלקס־שולען: חומש, רש"י, נ"ך משניות, גמרא, יהדות, היסטאָריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע ברכות וכדומה. דער לעהרער י. ה. ראָזענטאַל פּלאַץ וואָלנאָשטשי 6 קוואַר אָפֿיצ. רעכטס 2 שטאָק.

בעמ.: ס'ווערען אויך אָנגענומען אַנפֿענגער פון 5 יאָהר. א שיינע רעליגיעזע ערציהונג! קראַפֿט גאַראַנטירט!

היילאַנשטאַלט (פיזיקאַלישע מעטאָדען) פון

Dr. A. Sztajnberg

6 Sierpnia 3 (בענעדיקטא) tel. 4-91

בעהאַנדלונג מיט רענטגען־שטראַהלען קוואַרץ־לאַמפּע, דיאַטערמיע, ליכטבעדער, עלעקטריזאַציע און טעכנאַטעראַפּיע, מאַסאַזשען א.ד.ג. (ריקראַטאָפּערקרימונגען, גלענק־מוסקעל און נערווען־קראַנקהייטען, רעמאַטיזם, הויט־ און האָר־קראַנקהייטען.

פעלצער

ביליג צו פערקויפען

20 מינוט פון לאָדז צווישען טשאַדאַרע און רזשקאָזשיניעץ פון 500 ביז 1000 זל. גינסטיגע בעדינגונגען. צו ערפאַהרען אין דער אדמיני. „לאָדז. טאַג."

Wyższe Żeńskie Gimnazjum Klary Wolfsonowej

פאַר דער יודיש. אינטעליגענץ

העלכע וויל געבען די קינדער א בעסערע ערציהונג, וועלען ביי דעם העפּ לערען גימנאַזיום אויך ערהאַלטען קלאַסען פאַר קינדער פון 7 ביז 14 יאָהר, וואָס ווערען געפירט לויט'ן סיסטעם פון שווייצערישע שולען.

פּאָמאָרסקאַ 18 (פריהער שרעדניאַ) די געבײַדע געפינט זיך אין א פאַרק און א גאָרטען, וואָס בעשטעהט פון א מאַגנע.

בעמ.: בײַם גימנאַזיום א שול־פּאָרבערײַטונגס־אַנשטאַלט פאַר קינדער פון 4—7 יאָהר. :־: „מאָדערנע ערציהונג" סיסטעם פראָאָ מאָנטעסאָרי. :־: נידריגער אָפּצאָהל.

די קאַנצעלאַריע פון גימנאַזיום נעמט אָן פון 9—1 און פון 5—7 אָוו. יודאַאיסטישע לימודים ווערען געלערנט אין א זעהר ברייטען פּראָגראַם. די קינדער געפינען זיך אונטער א ספּעציעלער שגחה פון פּעדאַגאָגען.

לעטשניצע „VITA"

פאַר קומענדע קראַנקע פון דאָקטוירים־ספּעציאַליסטען אויף פּעטריקאַווער 45, טעל. 47-44.

בײַ דער לעטשניצע באַקטעריאָלאָגישע לאַבאָראַטאָריעס אויף דער שטעל, קאַבינעט פון פיזיקאַלישע טעראַפּיע, קוואַרץ־לאַמפּע, בעדער, אולטראַזון, מעדיקס, רענטגען־אַפּאַראַטען, עלעקטראָניזאַציע, דיאַטערמיע, רענטגען־צענטראַלער קאַבינעט. ערצטליכע קאָסמעטישער קאַבינעט. בערעכנונגס־שטעלע פאַר מוטערס.

אינערליכע קראַנקהייטען:	ד"ר מ. דאַווידאָוויטש ד"ר י. אימעלסאָן ד"ר ה. מרישעק ד"ר א. אוריסאָן
קינדער־קראַנקהייטען:	ד"ר י. קאַפּלאַנסקי ד"ר יוזעף כהן ד"ר סאַמועל־מאַנדעלס
הויט־, ווענערישע און געשלעכטס־קראַנקה.:	ד"ר ע. עקערט ד"ר ה. לאַנגנאַווסקי
נערווען־קראַנקהייטען:	דר מ אורבאַך
אויגען־קראַנקהייטען:	ד"ר אינג. מאַרגאַליס
כירורגישע קראַנקהייטען:	ד"ר מ. דאַבּראָוויטש ד"ר מ. מאַנטאַר ד"ר ע. קוניג
פרויען־קראַנקהייטען און אקושעריע:	ד"ר ס. ערדמאַן ד"ר א. פּאַנאַזשעלסקי ד"ר ר. רייטלער־קוריאַנסקאַ ד"ר י. שווייצער
האַלז־, נאָז־, אויערן, שטימע, שפּראַך־שטערונגען א. ז. וו.	ד"ר א. מאַזור
האַלז־, נאָז־ און אויערן־קראַנקהייטען	ד"ר א. זשעבראַווסקי
מויל־ און צאָן־קראַנקה. ערצטען־דענטיסטען:	ל. נעצאַך ה. האַלפּערן פּערסטער־ליזעראָוויטש פ. ראָזע
באַקטעריאָל.־כעמישע לאַבאָראַטאָריום	ד"ר זשורקאָווסקי

רענטגען. היילונג פון שפּראַך־שטערונגען, שטימע, שמאַלען א. ז. וו. דימענטאַ היילמאַסאַזש. אימפּפונגען געגען שאַרלאַכ. אָפּעראַציעס און אַבאָרטונגען, וויזיטען אין שטוב. פריקען, גאַל־ דעגען קראַנקען און קינסטליכע ציינער. די לעטשניצע איז אָפען כון 9 פריה ביז 8 אָוענד און זונטאָג פון 9 ביז 2 נאָכמיטאָג.

תקעו בחדש שופר

בכסה ליום חגינו

כי חוק לישראל הוא משפט

און טאָמער ווערט דיך דיין חבר אָפּנאַרען, זאָלסטו קומען צו לויפען אין דעם ביוראָ פּיעטריקע. 17, דורכגאַנג (זאַכאָדניאַ 52) וועט לויט'ן אויסטאַוו בעוויסענהאַפט ערלעדיגט אַלערליי ביטעס. קלאַגזעס זאַ־בעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען. אַפּעלאַציעס, אָפּאָזיציעס, אַר־וואַלאַניעס, רעקורסען,—וועגען קאָנ־צעסיעס, פּעסער און קאַמיסאַר.־זשאַנדו־פיטעס אין אַלע פאָליציי־בעצירקען, שות־פות־אַקטען, סטאַטוטען, אַקטען אינטערציזיעס, אַקטען דראַ־וויזנעס, מאַרנע ספּראַווען, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.

שנעל, רעעל און ביליג!

מיט אַכטונג י. מאַנעלאַ רעכטסקאָנסולענט

פּיעטריקאַווער 17, זאַכאָדניאַ 52.

נייהייט!!

די נייעסטע מאָדעלען פון פּערציגע

פעלץ־וואַרען

עמפּפעהלט אויף ליכטיגע בעדינגונגען

A. Fiszlewicz Narutowicza 12 tel. 34-66

Juljusz Rozner,

Łódź, Piotrkowska 98/100
(dawniej Emil Szmechel)

Najelegantsze ubiory w dziedzinie mody na jesień i zimę w wielkim wyborze znajdują się na składzie.

Zamówienia podług miary wykonywa się pierwszorzędnie.

Eleg. palta damskie od 45 do 350.—	***Palta męskie*** z futrz. kołnierzem od 180 do 275.—

— Codziennie nadchodzą świeże modele. —

„Gimnazjum Żeńskie JÓZEFA ABA

w ŁODZI, Zielona 10 Telefon 22-12.

צוליב דעם איבערפולטען קלאַס A, ווערט ערעפענט די זעלבע A־קלאַס אין די נאָכמיטאָג־שעה'ן פון 2 ביז 5 נאָכמיטאָג.

אײַנשרײַבונגען נעמט אָן דער סעקרעטאַריאַט פון גימנאַזיום פון 9 פריה ביז 1 נאָכמיטאָג.

„Świat Dziecięcy"

פאָרשול־אַנשטאַלט פאַר קינדער פון בײַדע געשלעכטער פון 3½ יאָהר אָן לויט'ן סיסטעם פון Prof. Mentessori געפיהרט דורך א דיפּלאָמירטע אַבסאָלווענטין פון ווינער פּעדאַגאָגיום. אײַנשרײַבונגען נעמט אָן די קאַנצעלאַריע פון גימנאַזיום ק. וואָלפסאָן פון א זייגער 9—1 און 5—7 אָוענד, פּאָמאָרסקאַ 18. די געבײַדע געפינט זיך אין א פאַרק און א גאָרטען, וואָס בעשטעהט פון א מאָרגען.

מחזורים

25 פּראָצ. ביליגער אין מילנער ספרים־סקלאַד

א. מ. גרובשטיין, ווסכאָדניאַ 54

איז צו בעקומען אַלע אַרט מחזורים, ווי אויך די וועלט־בערימטע „רב פנינים" מחזורים און סחורים מיט פּויליש איבערזעצונג, געבונדען אין לײַטענט און לעדער. ס'איז אויך צו בעקומען די טאַשען־מחזורים „עבודי הקודש" אין א לוקסוס־אויסגאַבע. א גרויסער אויסוואַהל פון ש"ס, טורים, רמב"ם, חומשים, פסוקים, משניות, מדרשים און סידורים; ספרי. כלה־סידורים אין קונסט־באַנד; טליתים, גאַרטלען, קאַפּלען, ציצית, מזוזות, קינ־דער־גמרות. ספּעציעלע מתנות פאַר פּײַערונגען. פאַר חדר־קינדער ספּעציעלער ראַבאַט! געדענקט דעם אַדרעס:

א. מ. גרובשטיין, ווסכאָדניאַ 54

(פראָנט, 1־טער שטאָק)

א מעבלירט צימער

צו פערמיטען. צו ערפאַהרען ווסכאָדניאַ 29 וו.3

עלצוואַרז-סקלאַדעס
פון
Tyger i Glatter
פּיעטריקאָווער 43 און 29
טעל. 17-24 און 13-22.
רעקאָמענדירן פעלצען לויט די נייעסטע פּאַריזער מאָדעלן ווי אויך א ריזיגן אויסוואַהל אַלער ארט פעלן צו מעסיגע פּרייזן.
באמערקונג: קירזשנער-ווערקשטאַט אויפן אָרט.

H.STOLL&Co.
Reutlingen Württ.
אָריגינעלע לינקס–לינקס-מאַשינען, זשאַקארד בוגמוסטער-מאַשינען, געוועהנליכע שטריק-מאַשינען.
מיט לייכטע באַדינגונגען.
פּערטרעטער פאַר פּוילען:
Leon Frydman i S-ka
ul. 6-go Sierpnia 3 (Benedykta) Tel. 609.
א העלפט יעצטיגע און א העלפט נאכדעם סעזאָן צו צאָהלען.
אַלע מאָדעלן זענען זאָפאָרט צו באַקומען.

ערשטקלאַסיגער
קירזשנער - ווערקשטעל
מ. שאַליט, פּיעטריקאָווער 33
עמפּפעהלט צום ווינטער-סעזאָן זעמטליכע פעלץ-אויסאַרביימונגען פון אייגענע און אָנגעטראָגענע וואַרע. צוגענגליכע פּרייזן און באַדינגונגען.

פּאַדערט איבעראַל
נאָר פּאַטענטירטע
פעלד-בעטען
פאַרזעהען מיט דער פאַבריקס-מאַרקע
Palma-Patent
פאַרוועלכן מיר גאַראַנטירן.
אויך שטעטס אויף לאַגער אין א גרויסן אויסוואַהל: ניקעל-בעטען, קינדער-בעטען, אַמעריקאַנקעס, קינדער-וועגעלעך, הויכע קינדער-בענקעלעך, שטאַהלערנע און געבעטע מאַטראַצן.
רעעלסטע באַהאַנדלונג ביליגסטע פּרייזן!
לאָדז, פּאָלנאָצנא 24, טעל. 31-85.

„פּראַצא"
די געזעלשאַפט צו פאַרשפּרייטן פּראָפ. אַרבייט צווישן יוד. פרויען אין לאָדז, וואָלטשאַנסקא 21
מאַכט דערמיט באַקאַנט, אז ס'ווערן אָנגענומען אַנשרייבונגען אויף
1) צושניידן און נייען קליידער ווי אויך קינדער-וועשעקציע.
2) ווישן און קאָלירטע שטיקעריי-אַרבייט ווי אויך האַנט-אַרבייט.
דאָס געהט אַריין אין געביט פון באַפּוצונג קורסט.
3) היטל-מאַכערין: קאָמפּלויש, פאַנטאַזיע-טאַשן, שאַבלאָנירן.
4) מאַניקור.
דאָס סעקרעטאַריאַט נעמט אָן איינשרייבונגען און ערטיילט אינפאָרמאַציעס פון 10 ביז 12 פאַרמ.
3514

בעפאָר איהר קויפט
מעבעל
בעזוכט
ביטע מיין
מאָדערנע
מעבעל-
אויסשטעלונג
ל. סאַלאַמאָנאָוויטש, לאָדז
וואָסקאַרניא 68, טעל. 84-25
ביי מיר איז צו באַקומען קאָמפּלעטע איינריכטונגען, שלאָפצימער ווי אויך איינצעלנע מעבעל אויף גוטע באַדינגונגען און צו ביליגע פּרייזן.
לאַנגיעהריגע גאַראַנטיע. שנעלע אויספיהרונג.

לעטשניצט
פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטן
און צאָהן-ערצטליכער קאַבינעט
17 זגערזשער 17, טעל. 16-33.

ד"ר ראַמאַנאָווסקי	נאָז, האַלז, אויערן-קר.	פון 10-11, 3—2, 7—5
ד"ר יוסטמאַן	נערווען-קראַנקהייטען	פון 12—2
ד"ר רוזשאַנער	הויט און גע-שלעכטס - קר.	10—11 און 1-2 נ.מ.
ד"ר ראָזענצווייג	קינדער-קראַנקהייטען	10—12, 4—5
ד"ר פּאַפּיערני	פרויען- און געבורטס-הילף	1—12½, 5—6
ד"ר גאָלדשטיין-פּאַלאַס	אויגען-קראַנקהייטען	1—2
ד"ר מאַנטאַר	כירורגישע קראַנקהייטען	פון 4—5, 1—2
ד"ר ווינבערג	אינערע, מאָגן, הערץ, לונגען	11—1, 6—7
ד"ר סטופּעל	רענטגען	12—2, 4—6
צאָהן-ארצט א. נראָדוצקישקי	צאָהן- און מויל-קראַנק.	9—3
צאָהן-אַרצט נ. ראָזעס		9—3

קינסטליכע הויהענזאָנע-באַשטראַהלונג. פּאַטענט-שמעלצן
פון דער לעטשניצע איז געעפנט געוואָרן
א רענטגען-אינסטיטוט
קאָמפּרעסן - לאַמפּע, דיאַטערמיע און עלעקטריש-מעדיצינישע קאַבינעט.
וויזיטן אין דער שטאָט. נעמען אויך זונטאָג.
אַלע ארט מעדיצינישע אַנאַליזן. — קורסן פאַר שוועסטער.
אימפּונגען געגען שאַרלאַטינע.

JÓZEF KNAPIK
עלעקטראָטעכן. אנשטאַלט
און רעפּאַראַציע-ווערקשטאַטע
לאָדז, פּזשעיאַזד 6
טעל. 60-90
פיהרען אויס אַלערליי אַרבייט וואָס געהערן אריין אין געביט פון עלעקטראָטעכניק אין קורצעסטן טערמין צו צוגענגליכע פּרייזן
ווי: דאָס צואַרבייטען נייע קאָלעקטאָרן און זאַפאַסטאָווע באַפּינען, רעפּאַראַציע פון דינאַמאָ-מאַשינען, מאָטאָרען, טראַנספאָרמאַטאָרען און אַלערליי עלעקטרישע אַפּאַראַטן. איך בעזיץ אויף לאַגער מאָטאָרען, דינאַמאָ-מאַשינען, אַלערליי מאָסטן בערשטען צו דינאַמאָ-מאַשינען און מאָטאָרען, בערשטען - האַלטער, מאָטאָר- און טראַנספאָרמאַטאָרען-אייל.

ערשטקלאַסיגער מענער-שניידער
A. Rogoziński, Piotrkowska 85
נעמט אָן בעשטעלונגען לויט די נייעסטע פאַסאָנען
8816 צו קאָנקורענץ-פּרייזן.

בעפאָר די וועסט זיך איינאָרדנען
געה צו די פירמא
Markowicz i Nasielski
6 פּיעטריקאָווער 6
טעלעפאָן 49-71.
נאָר דאָרט וועסטו איינקויפען
מעבעל
אויף די בעקוועמסטע באַדינגונגען און ביי לאַנג-טערמיניגע אויסצאָהלונג
פאַבריק: פּאָלודניאָווא — 10 —
די אַרבייט איז גאַראַנטירט. :: קאָנקורענץ-פּרייזן.
אייגענע אויסאַרבייטונג.

לעטשניצע
פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטן
און צאָהן - ערצטל. קאַבינעט
„SANITAS"
צעגעלניאַנא 29, טעל. 44-51.
נעמען אָן פאָלגענדע דאָקטוירים:

ד"ר י. איציגסאָן	ד"ר ש. מאַלאָוויסט	ד"ר י. שטיינבערג
ד"ר איביך	ד"ר ענגעל	ד"ר ל. שפּירראַחיטש
ד"ר ה. גוטשטאַט	ד"ר ד. פריד	ד"ר א. שטיינבערג
ד"ר ג. גערשטיין	ד"ר ל. פּריבולסקי	צאָהן-ערצטן:
ד"ר וו. לאַסקי	ד"ר א. קאַצענעלזאָן	י. צוקער
ד"ר ז. לעווינזאָן	ד"ר ס. קאַנטאָר	ב. גרינשטיין-גזשאַקאָווי
פרוי ד"ר מ. לעווינזאָן	ד"ר מ. ראָזענבערג	ע. קרעמניצקא-ציימן
ד"ר ע. מאַרקאָוויטש	ד"ר ה. ראַקאָווסקי	ע. שאַצקא
	פר. ד"ר ש. ראָזענבלאַט	

אַנאַליזן פון אורין, בלוט, שפּייעכץ און שפּייעכץ.

לעזט אויפמערקזאם!
נאָך א פולשטענדיגער רעאָרגאַניזאַציע פון מיין ווערקשטעל, עמפּפעהל איך די ג' קונדשאַפט פון איינגענער אויסאַרבייטונג אין
א גרויסע אויסוואַהל
געבעטע שטיהל
געדעקט מיט לעדער, גאָבעלין, מאַראָקאָ, זייד, ווי אויך גאָבעלין און זייד-
קאָזעטקעס, מאַטראַצען
פון פאַרשידענע סאָרטען, טישען און טישלער (אָוואַלע) נאַנדאַלקעס אַטאָמאַנס אַלעס לויט פּאַריזער מאָדעלן פון עכט טרוקען האָלץ. לאַנגטערמיניגע גאַראַנטיע.
צוגענגליכע פּרייזן און בעסטע באַדינגונגען.
בעפאָר איהר קויפט, בעט איך אויסעדינגט צוערשט מיך צו בעזוכען און זיך איבערצייגען. מיט אַכטונג
י. א. וואַיטשעכאָווסקי
10 נאָוואָמיעסקא 10

דימוסטערהאַפטע שולע פאַר יוד. אינטעליגענץ פון נאָוואָמיעסקא-געגענד
Dla dzieci **żyd. inteligencji** północnej dzielnicy miasta.

7-kl.
SZKOŁA
Kacenelson-Nachumow
ul. nad Łódką Nr. 6
przy Nowomiejskiej

שילער און שילערינס פון 6—14 יאָהר ווערן אָנגענומען אין די שולע-קלאַסען
50% ביליגער
איז די נאָכמיטאָג-שולע פאַר אונבעמיטעלטע.
פּויליש
איז די אונטערריכטס-שפּראַך פון אַלע לימודים
העברעאיש
און אַלע לימודי-קודש ווערט געלערנט גרינדליך

7-קלאַסיגע
שולע
— פון —
קאַצענעלסאָן-נאַחומאָוו
נאַד לודקא 6 נייע גאַס
ביי נאָוואָמיעסקא

אונטער דער פּערזענליכער השגחה און השגחה פון
ר' בנימין יעקב קאַצענעלזאָן
ווערט געעפנט ספּעציעל פאַר קנאַבען פון בעסערע אָרטאָדאָקסישע עלטערן (פון 4—14 יאָהר)
א רעליגיעזער חדר (נאָכמיטאָג פון 4—7)
מיט דעם הדר-פּראָגראַם פון אַלע לימודי-קודש: חומש, רש"י, תנ"ך, פּסוק, גמרא.

ד' אלול – 1927 פין
איז דער אָנפאַנג פון די לעקציעס. אַלע שילער און שילערינס מוזען קומען אין שולע.
איינשרייבונגען פון 11—2 און 4—7. מיטברענגען א מעטריקע און א פּאָקן-שיין פון קינד.

Freblówka nowoczesna — מאָדערנע פרעבעלשולע
פאַר קינדער פון 3—6 יאָהר
פּויליש אונטערריכטס-שפּראַך אין דער I גרופּע, העברעאיש אין דער II גרופּע. מוזיק, ריטמישע גימנאַסטיק, ריטמישע טענץ, האַנדאַרבייט. גוטע אויפזיכט, ענטוויקלונג און בעסטע ערציהונג.
50% ביליגער איז די נאָכמיטאָג-פרעבעלשולע פון 2—6 פאַר אָרעמע פּעלצע אָדער שוואַכע קינדער.

מעבעל-מאַגאַזין
פון די פאַראייניגטע טישלער און טאַפּעצירער
Tel. 60-02 קאָאָפּער. מיט בעשר. ה. Tel. 60-02
Narutowicza 45.
בעזיצט אויף לאַגער קאָמפּלעט-איינריכטונגען פון וואָהנונגען פון די בעשיידענסטע ביז צו די לוקסוסאָהטע, ווי איינריכטונגען פון שלאָף-צימער, עס-צימער, קאַבינעטען, סאַלאָנען, קיכען, קלוב-מעבעל, ביוראָ-מעבעל, זשיראַנדאָלען, טאַפּעטן, בילדער א.א.
מיר נעמען אויך אָן אַלערליי בעשטעלונגען פון געביט פון אינערליכער אַרכיטעקטור
די פּערוואַלטונג.

Tel. 60-02	Narutowicza 45.	Tel. 60-02.

Odlot z Łodzi do Warszawy g. 9.
„ z Warszawy do Łodzi g. 15.
3365
Przewóz 1 kg. towarów między Łodzią a Warszawą kosztuje zaledwie 50 groszy, do Lwowa, Krakowa lub Gdańska Zł. 1.—, do Wiednia Zł. 1.50.
Towar wysłany samolotem tego samego dnia przybywa na miejsce przeznaczenia.
Informacje w Łodzi
Piotrkowska 67
tel. 311, Lotnisko 26-15.

טליתים-פאַבריק
אויסאַרבייטונג פון וואָלענע, האַלב-וואָלענע און זיידענע טליתים במו מעין שע, ווי אויך טליתים-קטנים הורט און דעטייל, מיט אויספּוצונגען, אויך וואַרטלען, שפּאַניעס און ציצית צו בעקומען ביליגער ווי איבעראַל ביי:
א. ה. ציטרינאָווסקי, מאַטיענא 1
אין 2. טויער, פּאַרטער. קומט און איבערצייגט אייך! בעמ.: ס'ווערן אויך אָנגענומען אַלע טליתים צו וואַשען. 3614

מאָגן-ווערטאָג און ערשעפּונג.
אויך מאָגען-פאַרדאַרבונג, לעבער-קראַנקהייטען, נירען, גאַל-שטיינער, רהעומאַטיזם-אַטראַקטיזם, העמאָרידען - וועהטאָגען קומען הויפּט פאַר צוליב דער שלעכטער שטאָף-אויסשליסונג און פעראונרייניגונג פון בלוט אין מענשליכען אָרגאַניזם.
Zioła z Gór Harcu D-ra Lauera
היילקען צו אגוטע"ר שטאָף-ענדערונג, ערוועקען צו פאַרדייען, רייניגען דאָס בלוט און אַלער ערשט מאַכען געזונד דעם מאָגען און ברענגען צו א רעגולערער פונקציע פון דער לעבער און נירען, זאָווי בעזייטיגען שטילגאַנג, און
Zioła z Gór Harcu D-ra Lauera
בעזייטיגען פון אָרגאַניזם די גישט פּאַרדייטע רעשטלעך, ווי אויך בעקעמפען דאָס שאַפען זיך פון פאַרזעצונגען, וואָס איז גורם צו רהעומאַטיזם און אַרטעריאָם.
Zioła z Gór Harcu D-ra Lauera
בעזייטיגען און פאַרהיטען דאָס שאַפען זיך און גאַל-שטיינער און פאַרמילדערן די העמאָרידען-שמערצען.
די פּרייזען א האַלבע שאַכטעל 1,50 זל.
א דאָפּעלטע שאַכטעל 2,50 זל.
צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און אַפּטייק-סקלאַדען

אכטונג, לאָדזשערינס!
ווער ס'וויל זיך פון אייך אויסלערנען גרינטליך א פאַך, זאָל זיך ווענדען צו דער בעוואוסטער לעהרערין פון צושניידען און נעהען, וועלכע לערנענדיג שוין 24 יאָהר, גיט א גאַראַנטיע צו ערלערנען דאָס פאַך. לערנט אויס גרינדליך אין פאַרלויף פון א חדש צושניידען, נייהען, מאָדעלירען און פאַסען לויט'ן נייעם סיסטעם פון די פּאַריזער און ווינער שולען.
דער גאַנצער קורס קאָסט נור 45 זל. אונבעמיטעלטע 15% הנחה. איינשרייבונגען פון 3—11 און פון 7—5.
פ. גרינבלאַט
זשעראָמסקיעגאָ 9 ה. 33
רעכטע אָפיצינע. 1-טער שטאָק.

מעבעל
קאָמפּלעט-איינריכטונגען ווי אויך איינצעל קויפט ! אַלע ביי די סאָלידע פירמע
Flakowicz i Recht
145 פּיעטריקאָווער 145
דאָרט איז די בעסטע אויסאַרבייטונג
די ביליגסטע פּרייזען! בעקוועמסטע באַדינגונגען

Dr. med.
M. GLAZER
ul. ZIELONA 6 טעל. 45-49
הויט און וועגערישע קראַנקהייטען.
צוריקגעקעהרט.
נעמט אָן פון 8—9.30 12—2 און 7—8.

וויכטיג פאַר דאַמען!
מאַכט איך די עלעגאַנטסטע דאַמען-היטע נאָך דער לעצטער פּאַריזער מאָדע און די עלעגאַנטסטע היטע איבער-אַרבייטע איך אויף נייע פאַסאָנען. געדענקט די אַדרעס:
23 זאַוואַדזקא 23
נאָר פאַר 2.50 זל.
אין הויף, 2-טען אַריינגאַנג, ליגקס פּאַרטער.
בעמ. מאַכט איך שיפּאָ-וועלור-סאַמעט- און פילץ-היטע אין אַלע סאָרטען און פאַרבען אין פיינסטער אויספיהרונג. דער פּרייז איז נאָר אויף א קורצער צייט.
נאָר פאַר 7 זל.
„TOBA"

אַבאָנאַמענטס-פּרייז: פאַר א חודש אין פּוילען 5 זל., אין פראַנקרייך און בעלגיען 20 פראַנק, אין אַנדערע לענדער 1,25 דאָלאַר.
אַנאָנסען-פּרייז: אָרטער-שורה פּר מילימעטער אין טעקסט 16 גר., פּרעמיע 24 גר., אין טעקסט 40 גר., פּרעמיע 60 גר., נאָכ'ן טעקסט 12 גר. פּרעמיע 18 גר. פּערזענליכע מודעות 100% טייערער. אויסער דער שטאַט-פּיס 50% טייערער. פון די פּרייזן ווערן ניט געגעבן קיין ראַבאַט.

Redaktor wydawca B. Hamburski.
Tłocznia: E. i M. Hamburskich w Łodzi. Piotrkowska 16